

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Internet of People

En nymaterialistisk och posthumanistisk förståelse för digitala och mänskliga kroppar i en ny internetera

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet
Juridiska institutionen
Examensarbete juristprogrammet, 30 hp
Höstterminen 2018

Författare: Katja Widerståhl

Handledare: Merima Bruncevic

Examinator: Sari Kouvo

Prolog

Som 90-talist är min generation troligtvis den sista som minns ett liv utan teknikens ständiga närvaro. De minnen jag har utan internet är dock knappa – när jag tänker tillbaka på min barndom minns jag snarare avbrutna telefonlinjer, tjocka gråvita stationära datorer och Windows skärmläckare; tonåren präglades av en fascination över Facebook, iPhone 3 och en ständig längtan efter fungerande Wi-Fi.

Idag är situationen annorlunda. Internets närvaro i mitt liv är mer än påtaglig; genom Snapchat kan mina vänner öppna en karta över Göteborg och veta exakt var jag är – varje sekund, varje dag; Runkeeper spårar hur jag springer genom Slottsskogen och Majorna medan den förinställda rösten ”Kat” påminner mig om hur många kilometer jag har sprungit; i Instagram trängs minnen från utekvällar med vänner och resor med familjen med gamla bilder på människor vars namn jag inte längre minns. Jag har appar som övervakar min menscykel, mitt humör, hur många steg jag tar om dagen, vilka ställen jag besöker och vilken musik jag lyssnar på – inte ens jag själv känner mig så väl som min mobil gör.

Vår ständiga uppkoppling underlättar vår vardag och ger oss verktyg att ha bättre koll på var vi är, vart vi ska och hur vi mår. Som betalning för vårt effektiviserade liv formas våra preferenser, vanor och livsstilar till ettor och nollor i gigantiska serverhallar som sedan blir till lätta byten i en kapitalistisk köp- och säljkultur där personlig information som ekonomisk resurs är det nya svarta.

Det är inte för intet som digitaliseringen beskrivs som samhällsomvälvande – den förändrar vårt sätt att leva på i en nästan oöverskådlig omfattning, med helt nya samhällseffekter som följd. Revolutionen är här –

Willkommen, bienvenue, welcome!

Innehållsförteckning

Del I – Introduktion	5
I.1 PROBLEMFÖRMULERING	5
I.1.1 Vad är loP?	6
I.1.1.1 loP som ett resultat av en cyberfysisk konvergens.....	6
I.1.1.2 loP som ett resultat av singulariteten	7
I.1.1.3 loP som en decentraliserad plattform.....	8
I.1.2 Min syn på loP	8
I.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	8
I.3 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	10
I.3.1 Några metodologiska tankar.....	10
I.3.1.1 Rättsdogmatiska begränsningar.....	10
I.3.1.2 Teorins påverkan på metodval	10
I.3.2 Om ontologi och epistemologi	11
I.3.2.1 Posthumanistisk etisk-onto-epistemologi	12
I.3.2.2 Nymaterialistisk objektorienterad ontologi	13
I.3.3 Monism, dualism och ett avståndstagande från representationalism.....	15
I.3.4 En situerad ansats.....	16
I.4 AVGRÄNSNINGAR	16
I.5 DISPOSITION	17
Del II – Perspektiv	18
2.1 EN FÖRKROPPSLIGAD FÖRSTÅELSE AV RÄTTEN	18
2.1.1 En legospatial förståelse.....	19
2.1.1.1 Innanför och utanför rätten	19
2.1.1.2 Lawscape	19
2.1.2 En förståelse av differens.....	21
2.1.3 En sammanfattning av min förståelse av rätten.....	22
2.2 KAPITALISM OCH ANTROPOCENTRISM	23
2.2.1 Kapitalism och kroppar enligt liberalismens ideal	23
2.2.1.1 Avancerad kapitalism.....	24
2.2.2 Antihumanism och antiantropocentrism.....	25
2.2.2.1 Postantropocentrism	26
Del III – Applicering	27
3.1 TANKE/KROPP	27
3.1.1 Om dualismen tanke/kropp	27
3.1.2 Premiss I: Produktifierad kunskap	28
3.1.2.1 Det effektiva kapitalvärdet	28
3.1.2.2 En fragmenterad resurs.....	28
3.1.2.3 En rättsligt konceptualiserad resurs	30
3.1.2.4 Förkroppsligandet av kunskap och dess (motsägelsefulla) effekt	30

3.2 INDIVIDUALISM/KOLLEKTIVISM.....	32
3.2.1 Om dualismen individualism/kollektivism	32
3.2.2 Premiss 2: En kollektiv beteendeförändring.....	33
3.2.2.1 Infrastrukturella och sociala domäner	33
3.2.2.2 Digital maoism, filterbubblor och svärbeteende	34
3.2.2.3 Den possessiva individualismens effekter.....	35
3.2.2.4 Mönstermedborgare och social kreditvärdering	38
3.3 SUBJEKT/OBJEKT	39
3.3.1 Om dualismen subjekt/objekt.....	39
3.3.1.1 Om kroppen som avgränsning mot konceptet egendom.....	40
3.3.2 Premiss 3: En digital tvilling i en cyberfysisk miljö.....	42
3.3.2.1 Den digitala tvillingmodellen	42
3.3.2.2 En (icke)-representation	44
3.3.2.3 Ett objekt, en karikatyr, en effekt.....	46
3.3.2.4 En utmanad gränsdragning?	47
3.3.2.5 Sammanfattning.....	51
Del IV – Avslutning.....	53
4.1 EN SAMMANFATTNING.....	53
4.2 FRAMÅT OCH UTÅT	54
Källförteckning	55

Del I – Introduktion

1.1 PROBLEMFORMULERING

Överallt talas det om det paradigmskifte som digitaliseringen innebär, men ståendes mitt i stormens öga kan det vara svårt att se exakt vilka effekter och konsekvenser den fjärde industriella revolutionen kommer att medföra. Den digitala utvecklingen går närmast exponentiellt uppåt och framåt, och teknologier som för ett par år sedan kändes mer eller mindre skrattretande börjar nu sakta men säkert närma sig verklighet.

Under de senaste åren har fenomenet *Internet of Things* (IoT) vuxit sig allt större. Även om vissa fortfarande är mindre medvetna om dess benämning, är desto fler bekanta med dess innebörd: IoT är, enkelt uttryckt, det samlingsnamn som används för maskiner och apparater med internetuppkoppling och förmåga att kommunicera med varandra utan mänsklig interaktion.¹ Trots IoT:s stora genomslag och fortsatt aktuella nyhetsvärde är det dock flera som nu har börjat ge uttryck för att IoT börjar bli ”yesterday’s news”, och att det därför finns ett behov av att bredda konceptet i takt med att digitaliseringen blir en allt mer normaliserad del av människors vardag.

Effekten av att IoT har vuxit sig så stort är att allt fler enheter idag samlar data om människors liv och beteenden. En del menar att detta går att förklara som att internet växer vid dess gränser istället för dess kärna.² Internet befinner sig med andra ord i en mycket expansiv och föränderlig fas, men vad detta innebär och hur det ska hanteras ses på olika sätt av olika personer. Vissa argumenterar för ett omfamnande av ett internet där människan i allt högre grad ses som en aktiv agent av dess skapande; andra vill ha ett internet som går i integritetens tecken, där anonymitet värderas högre än den kunskap som kan utvinnas ur samlad data. Med detta som bakgrund, och som en språklig lek på namnet Internet of Things, har flera källor oberoende av varandra börjat tala om ett koncept som går under namnet *Internet of People* (IoP). Trots att en exakt definition av konceptets innebörd saknas, tycks inte desto mindre den gemensamma nämnaren vara allmängiltig: internet genomgår just nu en unik transformation på grund av IoT:s enorma genomslagskraft.

Vår förändrade syn på internet i en extremt digitalt expansiv fas innebär att många vedertagna uppfattningar ställs på sin spets, och detta gäller inte minst av allt vår traditionella förståelse av rätten. Etablerade rättsliga utgångspunkter som vi tidigare har tagit för givna, t.ex. vem som kan utgöra ett rättssubjekt, vem (eller vad) som har rättshandlingsförmåga eller var gränsen går mellan aktiva subjekt och passiva objekt i lagens mening, ses nu i nytt ljus och går att ifrågasätta i allt högre utsträckning. På grund av teknikens sammanflätande mellan det mänskliga och det digitala kan det tyckas som att en av de mest grundläggande dualismer som vårt rättsliga samhälle vilar på – människan (personen/subjektet) kontra icke-människan (egendomen/objektet) – splittras vid sömmarna. Frågan kvarstår dock om IoP till fullo kan medföra ett sådant nedbrytande av etablerade dualismer som fenomenet vid en första anblick förväntas göra, eller om denna digitala förändring fortsätter att upprätthålla redan existerande västerländska antaganden.

Med denna bakgrund ämnar jag med detta arbete att introducera en (utökad) förståelse för hur den digitalt expansiva era vi nu befinner oss i utmanar vår konventionella förståelse av rätten. Med IoP som språngbräda kommer detta arbete att problematisera olika rättsliga koncept och deras

¹ Siri, Alexa och Google Assistant – Apples, Amazons respektive Googles digitala assistenter – är kanske de mest kända exemplen av IoT. Se mer om IoT på Internet of Things Sverige, *Vad är IoT?*, <https://iotsverige.se/internet-things/>, hämtad 2018-11-07.

² Se bl.a. Conti, Marco; Das, Sajal K.; Passarella, Andrea, *The Internet of People (IoP): A new wave in pervasive mobile computing*, Pervasive and Mobile Computing, vol. 41, 2017 [Conti; Das; Passarella (2017)].

förmåga att upprätthålla en särskilt cementerad syn på vad det innebär att vara mänsklig eller icke-mänsklig i dagens samhälle. Kan IoP bidra till en förändring av de vedertagna dualismer som ligger till grund för vårt rättssystem, och i sådant fall – kan IoP medföra att vår förståelse för vad en människa egentligen är förändras?

1.1.1 Vad är IoP?

Som ovan nämnt är IoP som begrepp ett relativt nytt samlingsnamn utan en egentlig klarlagd och enhetlig innebörd. Terminologin används på olika sätt av olika individer, organisationer och företag, vilket innebär att innebörden varierar beroende på vilket perspektiv som används. Jag kommer därför i det följande kort att sammanfatta de tre vanligaste förståelserna av IoP, för att sedan klargöra min egen infallsvinkel som i sin tur ligger till grund för detta arbete.

1.1.1.1 IoP som ett resultat av en cyberfysisk konvergens

Ett första alternativt sätt att förklara IoP är som ett resultat av en cyberfysisk konvergens mellan människan och tekniken. Denna korta beskrivning är dock gjord med breda penseldrag; viljan att integrera IoT ännu mer i människors liv kommer från flera olika håll, om än med vissa variationer. Denna önskan kommer bl.a. i uttryck genom de många seminarier med temat ”Internet of People” som har hållits världen runt på flera olika högskolor, universitet och i andra akademiska sammanhang,³ men även i det faktum att många artiklar som berör ämnet har publicerats.⁴

Tre av de mest engagerade forskarna och skribenterna i ämnet är Marco Conti, Sajal K. Das och Andrea Passarella.⁵ Samtliga framhåller att IoP är en ny slags internetera som placerar människans roll i förhållande till internet i ett nytt ljus: dagens internet är allt för infrastruktur fokuserat och är således inte tillräckligt utvecklat för att framgångsrikt kunna möta framtidens digitala utmaningar.⁶ Istället behövs ett paradigmskifte där människan inte längre endast ses som en användare av internet, utan istället bör människan förstås som en integrerad del i skapandet av detsamma.

Enligt Conti, Das och Passarella är det s.k. *Big data*⁷ som är nyckelspelare i denna förändring.⁸ Tack vare att enorma mängder information kan extraheras från olika tjänster och applikationer är det nämligen möjligt att urskönja olika beteendemönster som i sin tur kan ”...generate appropriate

³ Ett exempel är seminariet ”Internet of People” som hölls vid Dagstuhl i Tyskland den 8–11 oktober 2017. Seminariet anordnades av Elizabeth M. Belding, professor i datavetenskap vid University of California, Jörg Ott, ordförande för Connected Mobility vid tekniska högskolan i München, Andrea Passarella, forskare vid Italiens nationella forskningsinstitut, samt Peter Reichl, chef för forskningsgruppen vid den datavenskapliga fakulteten vid Wiens universitet, se mer på Schloss Dagstuhl Leibniz-Zentrum für Informatik, *Seminar Calendar, October 8–11, 2017, Dagstuhl Seminar 17412*, <https://www.dagstuhl.de/en/program/calendar/semhp/?semnr=17412>, hämtad 2018-11-29. Ett event under namnet ”The Internet of People Event” hölls även i Amsterdam så sent som den 23 november 2018, se mer på Internet of People Event, *Towards a Sustainable Future: From Things to People, from People to Society*, <https://www.iopevent.com>, hämtad 2018-11-29.

⁴ Se t.ex. Conti, Marco; Das, Sajal K.; Passarella, Andrea m.fl., *Looking ahead in pervasive computing: Challenges and opportunities in the era of cyber-physical convergence*, *Pervasive and Mobile Computing*, vol. 8, no. 1, 2012 samt Conti, Marco; Mordacchini, Matteo; Passarella, Andrea, *Design and Performance Evaluation of Data Dissemination Systems for Opportunistic Networks Based on Cognitive Heuristics*, *ACM Transactions on Autonomous and Adaptive Systems (TAAS)*, vol. 8, no. 3, 2013.

⁵ Samtliga deltog i seminariet vid Dagstuhl 2017 (se fotnot 3), och är också medförfattare till artikeln *The Internet of People (IoP): A new wave in pervasive mobile computing* som till stor del har inspirerat detta arbete, se Conti; Das; Passarella (2017).

⁶ *Ibid.*, s. 1.

⁷ Big Data används – enkelt förklarat – som samlingsnamn för gigantiska volymer av data. Dessa flöden av data genererar idag mer kapitalvärde än den globala omsättningen av produkter, se t.ex. McKinsey & Company, *Digital globalization: the new era of global flows*, McKinsey Global Institute (MGI), 2016. Mer om mänsklig kunskap och information som världsekonomin mest effektiva kapitalvärde under avsnitt 3.1.2.1.

⁸ Conti; Das; Passarella (2017), s. 2.

representations of the corresponding physical entities and phenomena.”⁹ Kombinationen av att allt fler människor använder IoT-enheter och att allt fler enheter får IoT-funktioner innebär att internet kan sägas expandera mer från dess ytterkanter än från dess kärna.

Sammanfattningsvis är IoP sett ur detta perspektiv *ett nytt slags internet som betonar människans roll* i allt högre utsträckning. Conti, Das och Passarella sammanfattar internetparadigmskiftet IoP som följande:

In IoP, the humans and their personal devices are not only seen as final users of services and applications ... but will also be *active elements* of applications, services, and *network functions* programming. Furthermore, personal devices operate in the cyber world as proxies of humans and behave as humans do in the physical world.¹⁰

1.1.1.2 IoP som ett resultat av singulariteten

IoP används inte bara som ett samlingsnamn för att förklara framträdandet av ett nytt slags internetanvändande: likväl ett barn av IoT, men med ett något mer dystopiskt förhållningssätt, argumenteras även IoP vara ett (oundvikligt) resultat av s.k. *superintelligens*, d.v.s. intelligens som vida överskrider människans kognitiva förmåga.¹¹

Nick Bostrom, svensk-brittisk forskare vid Oxfords universitet, menar att människan måste bli ett med tekniken för att undvika superintelligensens eventuellt förödande makt (s.k. *singularitet*).¹² Ett av Bostroms argument för att människan ska lyckas med detta är utvecklingen av *whole brain emulation*, d.v.s. en ny typ av mjukvara som kan scanna och skapa digitala kopior av mänskliga hjärnor.¹³ På så sätt möjliggörs ett internet där människa och robot delar molnutrymme och i förlängningen även intelligens.¹⁴ Sett ur detta perspektiv är IoP sålunda *ett resultat av singulariteten där människan skapar digitala kopior av sig själv* för att öka sin kognitiva förmåga på samma villkor som AI.¹⁵

⁹ Ibid. Mer om min syn på representation i avsnitt 1.3.3.1 samt 3.3.2.2.

¹⁰ Ibid., s. 9. Kursivering i original. Mer om enheter som mänskliga ombud under avsnitt 3.3.

¹¹ Se t.ex. Richards, Chris, *Why the "Internet of People" Is Going to Replace the "Internet of Things"*, Intelligent HQ, publicerad 2017-03-27, <https://www.intelligenthq.com/innovation-management/why-the-internet-of-people-is-going-to-replace-the-internet-of-things/>, hämtad 2018-11-07.

¹² Bostrom är inte säker på *när* singulariteten sker, men han hävdar inte desto mindre att superintelligens är möjlig att nå "...relatively soon after human-level machine intelligence", se Bostrom, Nick, *Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies*, uppl. 8, Oxford University Press, Oxford, 2014, s. 25. Bostrom beskriver vidare superintelligensens makt över oss med följande citat: "...and, as the fate of the gorillas now depends on us humans than on the gorillas themselves, so the fate of our species would depend on the actions of the machine superintelligence." Ibid., s. v. Det är emellertid inte bara Bostrom som är känd för sina tankar om singulariteten; även den amerikanska futurologen Raymond "Ray" Kurzweil är omtalad för liknande tankebanor. Till skillnad från Bostrom har Kurzweil redan idag förutsett en specifik tid då singulariteten kommer att inträffa, nämligen år 2045.

¹³ Ibid., s. 35–43.

¹⁴ Observera att Bostrom själv hävdar att s.k. "whole brain emulation" ligger långt in i framtiden, eftersom tekniken helt enkelt ännu inte finns, ibid., s. 43. Här kan det dock vara intressant att påpeka att entreprenören Elon Musk, Teslas VD, numera också är VD för företaget Neuralink som arbetar med att ta fram s.k. *neural laces*, implanterbara gränssnitt, i syfte att åstadkomma en sammansmältning mellan människor och robotar, se Statt, Nick, *Elon Musk launches Neuralink, a venture to merge the human brain with AI*, The Verge, publicerad 2017-03-27, <https://www.theverge.com/2017/3/27/15077864/elon-musk-neuralink-brain-computer-interface-ai-cyborgs>, hämtad 2018-11-12.

¹⁵ Braidotti skriver följande om projektet som Bostrom är engagerad i vid Oxfords universitets Future of Humanity Institute: "In a project significantly called 'super intelligence', the former [Bostrom; egen anm.] argues for a carefully monitored form of human enhancement via brain-computer network interfaces as the next necessary evolutionary step for humanity. Optimistic about the opportunities for computational growth offered by neoliberal capitalism, these initiatives combine a reductive vision of the subject based on brain-network interface – *with unlimited faith in the self-correcting powers of scientific rationality*." Se Braidotti, Rosi, *Posthuman Critical Theory*, Springer India, 2016 [Braidotti (2016)], s. 18. Egen kursivering.

1.1.1.3 IoP som en decentraliserad plattform

Det tredje och eventuellt mest välkända alternativet att förhålla sig till IoP är dess användning som samlingsnamn för en decentraliserad plattform som erbjuder ett anonymt internet genom en blockchainliknande teknik som kallas *graphchain*. Mer specifikt är IoP det projekt som med hjälp av kryptografiskt säkra lösningar ämnar skapa en slags gigantisk digital anslagstavla (tänk Google, Facebook, Twitter, Amazon, LinkedIn, Uber, eBay, WhatsApp etc. i ett) där människor kan ladda upp information om sig själva, oavsett om det sker under eget namn, anonymt eller med hjälp av ett pseudonym.¹⁶ Information avses att överföras mellan människor, efter eget initiativ, utan någon som helst inblandning av utomstående part i syfte att minimera risken för missbruk av personlig data.

Även i detta spår uppkommer idén om IoP som en konsekvens av IoT, och man proklamerar likt förespråkare av den cyberfysiska konvergensen att vi måste ha ett nytt förhållningsätt till vårt internetanvändande. Snarare än en konvergens mellan människan och tekniken ses dock internet som något som ska erbjudas fritt, säkert och anonymt, och utan någon som helst möjlighet till övervakning eller utnyttjande av personlig information. Vad som skiljer detta synsätt från det första är alltså synen på vad internet egentligen ska vara till för – är det positivt med insamling av data, eller är det något som vi, även om vi inte kan minimera det till fullo, åtminstone måste reglera hårdare?

1.1.2 Min syn på IoP

Som synes finns det flera olika sätt att förhålla sig till IoP, och detta har troligtvis varit långt ifrån en uttömmande beskrivning. Av denna anledning vill jag understryka att min förståelse av IoP följer av det *förstnämnda* alternativet. En sådan förståelse innebär att jag endast kommer att använda mig av IoP som en beteckning för ett nytt slags internetanvändande som uppstår som en konsekvens av digitaliseringens och IoT:s utveckling, vilket i sin tur bidrar till en cyberfysisk konvergens där gränsen mellan det mänskliga och icke-mänskliga blir allt otydligare. Med det sagt tycker jag att det är viktigt att ha i åtanke att IoP består av mer än den innebörd jag begränsar mig till, samt det faktum att den minsta gemensamma nämnaren för nästan samtliga spår är digitaliseringens kraftiga framväxt under de senaste årtiondena.

1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Det övergripande syftet med detta arbete är att introducera en förståelse för hur IoP som fenomen utmanar vår traditionella förståelse av olika rättsliga koncept genom en förändrad syn på de humanistiska dualismer som de grundas på. Var finns egentligen gränsen och skillnaden mellan människan och tekniken i en cyberfysisk konvergens som IoP? *Existerar* denna skillnad?

Innan jag lägger fram mina frågeställningar vill jag börja med att kort skissa upp en översikt över de tre steg jag anser att IoP är möjlig att konkretiseras till. Dessa tre steg – IoP:s tre olika *premiss*er – kommer nämligen utgöra basen för de frågeställningar som uppsatsen bygger på.¹⁷

¹⁶ Lyons, Tom, *The Book of Fermat*, Fermat, 2017, s. 7.

¹⁷ De tre respektive premisserna är baserade och utformade utifrån min egen läsning av teoretikerna och forskarna Conti, Das och Passarella, och främst med utgångspunkt i deras gemensamma artikel *The Internet of People (IoP): A new wave in pervasive mobile computing*, se Conti; Das; Passarella (2017). Med det sagt är det naturligtvis möjligt att en annan läsare hade velat konkretisera dessa premisser på ett annat sätt eller i en annorlunda följd, varför jag vill understryka att detta är en subjektivt tolkad läsning av artikeln i fråga.

1. Den *första premissen* är massanalys av data, vilket innebär att de stora mängder data som IoT genererar om den fysiska världen produktifieras till användbar information.¹⁸
2. Den *andra premissen* är kollektiva beteendeförändringar. Detta innebär att information som i steg 1 har produktifierats ger upphov till olika slags tjänster som utan mänsklig interaktion medför kollektiva beteendeförändringar i den fysiska världen.¹⁹
3. Den *tredje premissen* är att de enheter som insamlar data agerar som människors representanter (s.k. ”digitala tvillingar”)²⁰ i cybervärlden. Detta innebär att de kollektiva beteendeförändringar som uppstår i steg 2 sker på grund av beslut som fattas självständigt av våra mobiler eller andra digitala enheter i cybervärlden.²¹

Dessa tre premisser går enligt mig att relatera till tre olika dualismer som alla är fundamentala för det rättsliga system vi har idag. Dessa dualismer är *tanke/kropp*, *individualism/kollektivism* samt *subjekt/objekt*. Av denna anledning kommer dessa tre begreppspår utgöra den yttersta ramen för detta arbete, och de kommer även ligga till grund för mina tre frågeställningar. Varje frågeställning kommer därför inramas av en dualism samtidigt som den navigeras med hjälp utav en av IoP:s tre premisser. För att besvara mitt syfte har jag valt att precisera mina frågeställningar till följande:

1. På vilket sätt utmanar IoP:s första premiss – att mänsklig information produktifieras – synen på dualismen *tanke/kropp* och de rättsliga utgångspunkter som grundas därpå?
2. På vilket sätt utmanar IoP:s andra premiss – att beteendeförändringar måste vara kollektiva – synen på dualismen *individualism/kollektivism* och de rättsliga utgångspunkter som grundas därpå?
3. På vilket sätt utmanar IoP:s tredje premiss – att människan kommer representeras av digitala tvillingar på internet – synen på dualismen *subjekt/objekt* och de rättsliga utgångspunkter som grundas därpå?

Frågeställningarna hålls här medvetet relativt öppna, främst för att tillåta en påbyggnad av frågeställningarna i takt med att läsarens förståelse för IoP blir större. Dessa frågeställningar är tänkta att ses som en guide eller en karta över vilken riktning jag tänker ta, utan att för den sakens skull medföra en begränsande eller inläsande effekt.

¹⁸ Conti; Das; Passarella (2017), s. 1.

¹⁹ Conti, Das och Passarella förklarar den kollektiva beteendeförändringen som följande: ”Such knowledge is exploited by services and applications ‘living’ in the cyber world. Based on this knowledge, services not only interact with each other, *but also control the status of the physical world itself.*” Ibid., s. 2. Egen kursivering.

²⁰ Se Belding, Elizabeth M.; Ott, Jörg; Passarella, Andrea; Reichl, Peter, *Report from Dagstuhl Seminar 17412: Internet of People*, Dagstuhl Reports, vol. 17, no. 10, 2017, s. 51. Mer om digitala tvillingar under avsnitt 3.3.2.

²¹ Conti, Das och Passarella (2017), s. 4.

I.3 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I.3.1 Några metodologiska tankar

I.3.1.1 Rättsdogmatiska begränsningar

Det är en mycket vanlig föreställning att det inom svensk rätt finns *en* rättskällelära och *en* rättslig metod att använda sig av för att ta sig an olika problem och frågeställningar.²² Denna föreställning är troligtvis som allra synligast när juridiskt skolade personer ska närma sig rättsliga spörsmål, där det gemene tillvägagångssättet och antagandet, speciellt i praktiska sammanhang, är att juridiska problem hanteras genom att identifiera och använda sig av ”rätt” material. Eftersom metod och material sätts på samma sida av likamedstecknet lämnas dock frågan om *hur* man de facto närmar sig problemet allt som oftast obesvarat.²³

Anledningen till varför material sammanflätas med metod för att därefter inte kunna särskiljas hänger i mångt och mycket ihop med den kunskapssyn som sedan länge präglat svensk rättstradition.²⁴ Studenter såväl som yrkesverksamma har fått lära sig skillnaden mellan *de lege lata* (rätten så som den är) och *de lege ferenda* (rätten så som den borde vara), vilket innebär att många jurister inte bara anser att det är möjligt att skilja på deskriptiva uttalande från normativa sådana, utan att man även uppmuntras att göra så.²⁵ Skillnadsgörandet mellan *de lege lata* och *de lege ferenda* utgör därmed själva stommen för den rättsdogmatiska metoden där rätten anses kunna tolkas och systematiseras på ett (rätt) sätt.

Eftersom metodfrågan oftast lämnas oberörd anser jag, likt Eva-Maria Svensson²⁶ menar, att rättsdogmatiken åtnjuter ett slags *problemformuleringsprivilegium*.²⁷ Detta privilegium innebär att det är de kritiska perspektiven som utmanar det etablerade som ständigt måste benämnas särskilt, vilket i sig reproducerar en bild av dessa perspektiv som avvikande. Enligt min synpunkt upprätthåller detta system idén om att det som vi idag löst tänker på som ”juridik” (d.v.s. rättsdogmatik) varken är ett teoretiskt perspektiv eller en metod, utan att det är först när man ser på rättsliga frågor ur ett annat perspektiv som man måste sätta på sig s.k. teoretiska glasögon. Detta presumerar i sin tur att vår ”syn” som utgångspunkt är rättsligt felfri, utan behov eller stöd av en metodologisk reflektion.

I.3.1.2 Teorins påverkan på metodval

Att särskilja teori från metod är i min mening fruktlöst, eftersom jag ser dessa komponenter som så pass integrerade att det är svårt (för att inte säga omöjligt) att egentligen behandla dem var för sig; på grund av de teoretiska perspektiv jag väljer att använda kommer jag nämligen att avgränsa, tolka och välja mitt material – och därmed förändra min metod – på ett särskilt sätt. Även om mitt val av teoretiska nycklar visserligen kommer att hjälpa mig att se på saker i ett visst ljus, kommer det val jag gör samtidigt att stänga dörrar för en annan analys som hade kunnat föras. Den teori jag

²² Svensson, Eva-Maria, *De lege interpretata – om behovet av metodologisk reflektion*, Juridisk Publikation, jubileumsnummer 2014 [Svensson (2014)], s. 211.

²³ Även om detta angreppssätt idag emellanåt ifrågasätts – speciellt i akademiska sammanhang – är den rättsdogmatiska läran med dess systematisering av rätten klart dominerande i praktiken.

²⁴ Svensson (2014), s. 214.

²⁵ Ibid.

²⁶ Jur.dr i rättsvetenskap vid Göteborgs universitet.

²⁷ Svensson (2014), s. 215.

väljer att använda som analysverktyg kommer därmed påverka såväl hur jag ställer frågor till mig själv och läsaren, som mitt inhämtande av material.

När någon ställer frågan ”vad gäller?” måste man alltid fråga sig: vad menas med *vad*? I ett rättsligt sammanhang innebär en sådan fråga att vi måste fråga oss vad rätten består av och var någonstans vi rättsligt kan leta efter våra svar. Ett traditionellt rättsdogmatiskt perspektiv, som hävdar att det finns något som gäller och något som inte gör det, kommer på grund av dess antingen-eller-karaktär onekligen att sluta upp i en utredning som landar i en förståelse av rätten som statisk och konstaterbar.

Med hänsyn till att jag med följande uppsats har för avsikt att kritiskt undersöka (rättsligt) etablerade associationer om den mänskliga kroppen i en digital kontext, har jag i syfte att kunna vidga mina vyer valt att använda mig av så kallade nymaterialistiska och posthumanistiska teorier.²⁸ Dessa teorier ger mig verktyg att ifrågasätta människans egenmäktigt tagna plats i världen, och även undersöka de maktrelationer som påverkar vår syn på rätten, individen och de möten som uppstår sinsemellan. Genom dessa perspektiv kan jag begripliggöra och förstå rätten som något större, något mer – helt enkelt som något *utanför* de strikta gränser som tidigare har upprätthållits, och jag kan därmed nå en förståelse som annars inte hade varit möjlig.²⁹

Eftersom jag genom mitt val av teori gör ett aktivt val att röra mig bort från den traditionella/rättsdogmatiska rättskällevärdet och dess i mitt tycke hierarkiska och inlåsande läsning, kommer jag under följande arbete av naturliga skäl inte göra en analys av rättskällor som upprätthåller ett sådant system. Detta ställningstagande går hand i hand med min förståelse av rätten som något *mer* än det som finns inom de källor som vi gärna vill klassificera som rättsliga.³⁰ Rättsliga koncept kommer att diskuteras på en mer abstrakt nivå i syfte att kunna röra mig bort från deskriptiva förklaringar. Den teoretiska basen för uppsatsen är icke-hierarkisk och bred, i linje med min förståelse av rätten.

Jag vill dock redan här understryka att min främsta inspiration kommer från olika nymaterialistiska och posthumanistiska teoretiker, som Andreas Philippopoulos-Mihalopoulos, Rosi Braidotti, Karen Barad, Quentin Meillassoux, Levi R. Bryant och Donna Haraway.

1.3.2 Om ontologi och epistemologi

Nymaterialism och posthumanism är två oerhört breda teorier, och de är i allra högsta grad jämförbara eftersom båda bryter med tidigare dualistiskt binärt tänkande. På grund av dess likheter tycker jag att det är svårt att sätta separata etiketter som på ett enkelt sätt kan definiera deras respektive innehåll. Trots deras uppenbara likheter finns det emellertid vissa skillnader som med fördel kan belysas. I det följande kommer jag därför översiktligt att förklara vad jag anser vara den mest betydelsefulla skillnaden mellan nymaterialism och posthumanism, nämligen synen på relationen och/eller skillnaden mellan ontologi och epistemologi.³¹ Därefter kommer jag att

²⁸ Främst genom läsningar av Rosi Braidotti, Karen Barad, Katherine Hayles, Donna Haraway samt Andreas Philippopoulos-Mihalopoulos, se bl.a. Braidotti, Rosi, *The Posthuman*, Polity Press, Cambridge, 2013 [Braidotti (2013a)]; Barad, Karen, *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*, uppl. 2, Duke University Press, Durham & London, 2007 [Barad (2007)]; Hayles, N. Katherine, *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics*, The University of Chicago Press, Chicago & London, 1999 [Hayles (1999)]; Haraway, Donna, *Simians, Cyborgs, and Women. The Reinvention of Nature*, Routledge, New York, 1991 [Haraway (1991)] samt Philippopoulos-Mihalopoulos, Andreas, *Spatial Justice: Body, Lawscape, Atmosphere*, Routledge, New York, 2015 [Philippopoulos-Mihalopoulos (2015)].

²⁹ Mer om min förståelse av rätten som förkroppsligad i avsnitt 2.1.1.

³⁰ Mer om detta i avsnitt 2.1.

³¹ Käll, Jannice, *Converging Human and Digital Bodies*, Juridiska institutionens skriftserie, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, skrift 023, 2017 [Käll (2017)], s. 23. Se även Dolphijn, Rick & van der Tuin, Iris, *New Materialism: Interviews & Cartographies*, Open Humanities Press, 2012 [Dolphijn & van der Tuin (2012)], s. 16.

presentera det perspektiv jag kommer att använda mig av i uppsatsen, där nymaterialism och posthumanism används parallellt – och ibland synonymt – trots vissa skillnader.

1.3.2.1 Posthumanistisk etisk-onto-epistemologi

En vanlig västerländsk premiss är att ontologi och epistemologi – vad vi vet och hur vi vet det – ses som två distinkta och separata frågor.³² Posthumanistisk tanke bryter med denna idélära och anammar istället en *interdisciplinär* epistemologi.³³ Ett exempel på en sådan interdisciplinär förståelse är bl.a. Karen Barads *etisk-onto-epistemologi*, ett nyetablerat begrepp som rymmer Barads kritiska förhållningssätt till relationen mellan etik, ontologi och epistemologi.³⁴

Etisk-onto-epistemologi utgör enligt Barad ett ramverk för en ny slags förståelse om hur kunskapssökandet om världen bör ske; istället för att separera ontologin från epistemologin, har människan ett slags ansvar i skapandet av vår förståelse av världen.³⁵ För att begripa vår omvärld måste vi införliva oss själva i omvärlden, och omvärlden i oss själva³⁶ – genom s.k. *intraaktion* visar Barad att ontologin och epistemologin samverkar genom att ens subjekt förändras i samband med vad vi *intraagerar* med.³⁷ Enligt Barad erhåller vi inte kunskap om världen genom att placera oss utanför och beskåda den; vi erhåller kunskap genom att vara *del* av världen.³⁸ Barad tydliggör hennes förståelse om människoblivandet och kroppars (icke)-gränser på följande sätt:

That is, human bodies, like all other bodies, are not entities with inherent boundaries and properties but phenomena that acquire specific boundaries and properties through the open-ended dynamics of intra-activity. Humans are part of the world-body space in its dynamic structuration.³⁹

Enligt Barad bör vi följaktligen inte uppfatta epistemologi och ontologi som två separata kategorier, utan snarare bör vi betrakta dem som samexisterande i en parallell relation där de båda ständigt skapas och utvecklas i ett gemensamt beroendeförhållande.⁴⁰ Barad menar att vi genom att envist separera epistemologi från ontologi skapar ett *eko* av en metafysik som antar "...an inherent difference between human and nonhuman, subject and object, mind and body, matter and discourse."⁴¹

³² Barad (2007), s. 86.

³³ Philippopoulos-Mihalopoulos menar exempelvis att posthuman epistemologi kan härledas direkt från Antropocenens effekter, d.v.s. den relativt nya geologiska era som går att definiera med hänvisning till mänsklig (över)aktivitet, se Philippopoulos-Mihalopoulos (2015), s. 60.

³⁴ Barads inspiration kommer främst från atomfysikern Niels Bohr, men även från andra teoretiker som t.ex. Michel Foucault och Donna Haraway. Se Barad (2007), s. 25, och även Revelles Benavente, Beatriz, *Re(con)figuring the ethico-onto-epistemological question of matter*, Graduate Journal of Social Science, vol. 7, 2010, s. 84.

³⁵ Den etiska aspekten i etisk-onto-epistemologi.

³⁶ Se härom detta även Dolphijn, Rick & van der Tuin, Iris, *Pushing dualism to an extreme: On the philosophical impetus of a new materialism*, Springer, 2011 [Dolphijn & van der Tuin (2011)], s. 393.

³⁷ Barad använder sig aktivt av termer med prefixet *intra*, som t.ex. *intraaktion* och *intraaktivitet*, istället för de sedvanliga *interaktion* och *interaktion*, i syfte att visa att vi är *del* av omvärlden snarare än att vi kan göra en separation mellan oss och omvärlden. *Intra* = inom; *inter* = mellan.

³⁸ Barad, Karen, *Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter*, The University of Chicago Press, 2003 [Barad (2003)], s. 829.

³⁹ Barad (2007), s. 172.

⁴⁰ Philippopoulos-Mihalopoulos (2015), s. 10.

⁴¹ Barad (2003), s. 829.

1.3.2.2 Nymaterialistisk objektorienterad ontologi

Nymaterialism, till skillnad från posthumanism, har ett mer uttalat ontologiskt fokus som enklast kan sammanfattas i ett kritiskt avståndstagande mot dels det kantianska tänkande som hitintills har präglat kontinentalfilosofin, och dels mot den vikt som analytiska filosofer har lagt vid språkets makt.⁴² Quentin Meillassoux, troligtvis mest känd för myntandet av begreppet *korrelationism* (d.v.s. antagandet att vi endast kan ha tillgång till korrelationen mellan tänkandet och varat, och aldrig endast den ena eller den andra), har exempelvis bidragit till en stor följarskara av personer som tillsammans verkar under en (lös) flagg som kallas *spekulativ realism*.⁴³

Till skillnad från posthumanismen ligger den spekulativa realismens kanske främsta fokus på en kritik av *relationen* mellan subjektet och objektet, vilket i sin tur har bäddat för en mer ontologiskt färgad argumentation. Som Meillassoux själv hävdar innebär korrelationism att "...we cannot access any form of the in-itself, because we are irremediably confined in our relation to the world".⁴⁴ En förespråkare av korrelationism menar med andra ord att det endast är möjligt att nå "the in-itself" genom det mänskliga medvetandet.⁴⁵ Eftersom allt tänkande och allt varande enligt ett sådant idealistiskt perspektiv skapas i samklang med varandra, uppstår också en bild av att det endast finns en del av denna skapelse som är absolut, nämligen relationen sinsemellan.⁴⁶ Vad denna relation emellertid består (eller inte består) av har enligt bl.a. Rick Dolphijn och Iris van der Tuin dock blivit exkluderat från samtalet på grund av det postkantianska navets ständiga fokus på relationen mellan tänkandet och varat.⁴⁷ Meillassoux argumenterar utöver detta att denna korrelation är betingad och att denna betingelse i sig självt är det "Absoluta" som realister har sökt att nå, och vars existens idealister har försökt att förneka.⁴⁸

Vad jag personligen anser vara Meillassoux största bidrag är just belysningen av att denna korrelationistiska epistemologiska grundansats ofrånkomligen säger emot sig självt; om jag anammar ett dualistiskt synsätt där medvetandet är en förutsättning för material, måste jag följaktligen även acceptera att korrelatet sinsemellan måste vara en ständig och absolut förutsättning för min argumentation. Idén om att vi endast kan ha tillgång till objektet genom dess relation till

⁴² Immanuel Kant är tveklöst en av den senmoderna tidens mest framträdande teoretiker. Kants teorier (vilka kritiserats ingående av nymaterialister) utgår, kort förklarad, från idén att omvärlden formas och uppfattas efter vårt medvetande och konceptualiserandet av densamma. Den italienska filosofen Gaetano Chiurazzi kritiserar i sin tur den spekulativa realismens kritik och menar, likt Kopernikus och Kant hävdade, att människan är förmögen att uppfatta hennes omgivning av den anledningen att vi har föregående koncept om omgivningen i fråga. Med andra ord: vi har koncept, eftersom vi är kapabla att konceptualisera. Se Chiurazzi, Gaetano, *Reality and Possibility: A Defense of Kant against New Realisms*, Research in Phenomenology, vol. 48, 2018 [Chiurazzi (2018)], s. 205. I mitt tycke för dock Chiurazzi en högst antropocentrisk argumentation, eftersom han även utvecklar och bygger vidare på Heideggers tankegodis och menar att både ontologi och epistemologi är *beroende* av människan: "[o]nly humans ... can understand the difference between what exists and what is that exists, between existence and essence, between ontology and epistemology." Ibid., s. 207.

⁴³ Av dessa utmärker sig bl.a. Levi R. Bryant, se Dolphijn & van der Tuin (2012), s. 71.

⁴⁴ Ibid., s. 72. Till skillnad från andra spekulativa realister som har anammat Meillassoux's filosofi, är Meillassoux själv inte helt avvisande gentemot korrelationism, se Bryant, Levi R.; Harman, Graham; Srnicek, Nick, *Towards a Speculative Philosophy*, Bryant, Levi R.; Harman, Graham; Srnicek, Nick (red.), *The Speculative Turn: Continental Materialism and Realism*, re.press, Melbourne, 2011 [Bryant; Harman; Srnicek (2011)], s. 8.

⁴⁵ Här brukar man argumentera om s.k. svag och stark korrelationism. Svag korrelationism hävdar att det finns en gräns vad gäller mänsklig existens; vi kan tänka vad "the in-itself" är, även om vi inte har kunskap om dess exakta innebörd. Stark korrelationism understryker å andra sidan just den gränsen som korrelationen betyder; på grund av det faktum att vi endast kan nå kunskap om ting genom vårt medvetande, sätter också vårt medvetande de absolut yttersta gränserna. Enligt Meillassoux innebär stark korrelationism "the end of all absolutes", se Gratton, Peter, *Speculative Realism: Problems and Prospects*, Bloomsbury, London & New York, 2014 [Gratton (2014)], s. 53.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Dolphijn & van der Tuin (2012), s. 74.

⁴⁸ Gratton (2014), s. 53.

subjektet förutsätter att vi tar denna korrelation som en absolut *konstant*, vilket i sin tur står i motsättning till idéer om materians ständiga böjning efter medvetandet.⁴⁹

1.3.2.3 Ett (samman)blandat perspektiv

En kritik som ibland framförs mot en allt för objektorienterad ontologi är att en sådan förståelse, med dess stora fokus på människans decentraliserande, kan resultera i ett minskat mänskligt ansvar.⁵⁰ Jag kan hålla med om den kritiken. Genom att decentralisera människan från ekvationen finns det en risk att man bortser från s.k. situerade perspektiv, d.v.s. perspektiv som synliggör kroppars olika maktförhållanden. Likt Philippopoulos-Mihalopoulos argumenterar anser jag att ett teoretiskt avsteg från dualismen inte nödvändigtvis måste innebära att dualismens effekter helt plötsligt upphör: "Moving beyond dialectics does not guarantee a flat ontology ... Some bodies are stronger than others, weigh more, pull that side of the surface down and make other, weaker bodies circulate in predetermined ways."⁵¹

Med det sagt anser jag att nymaterialism – och speciellt Meillasoux's spekulativa realism – kan bidra med vissa spännande tillägg till diskussionen. Den spekulativa realismen kan uppfattas som mer radikal och djupgående, och Meillasoux's tankar om subjektivism och konstruktivism erbjuder enligt mig en mer ärlig kritik av antropocentriska förhållningssätt eftersom korrelationen mellan tänkandet och varat belyses på ett mer ingående sätt.⁵²

Som ovan nämnt hävdar Barad att kunskap om världen inte erhålls genom att stå utanför och kika in; vi erhåller kunskap genom att vara *del* av världen, och på så vis sker ontologi och epistemologi i ett outtröttligt förhållande.⁵³ Jag bejakar den analysen, men ser samtidigt möjligheten att ur ett spekulativt realistiskt perspektiv kunna ifrågasätta densamma. Inställningen att ontologi och epistemologi sker i parallellitet och i ett beroendeförhållande med varandra innebär trots allt att den mänskliga kunskapen fortsättningsvis placeras, om inte som en förutsättning, så åtminstone som en *medförfattare* till varat (utan den ena, har vi inte den andra). Korrelationen och det (mänskliga) beroendeförhållandet kan därför argumenteras kvarstå på ontologins bekostnad.

Eftersom jag ämnar att röra mig bort från ett dualistiskt tänkande har jag valt att använda teorierna parallellt, och i många sammanhang även synonymt. Jag anser att enbart använda mig av en posthumanistisk onto-epistemologi riskerar att begränsa en analys som jag annars kan grunda i en kritik mot korrelationism, medan en analys som endast bejakar spekulativ realism istället innebär en begränsning av min syn på kroppars maktförhållanden till varandra. Som Dolphijn och van der Tuin påpekar håller jag med om att det inte finns någon egentlig vits med att särhålla posthumanism från nymaterialism i allt för hög utsträckning, eftersom det riskerar att överdriva de skillnader som finns samt att likheterna underskattas.⁵⁴ Att sätta dessa teorier i parallellitet eller kategorisera dem allt för strikt känns därför motsägelsefullt i sammanhanget.

Jag vill därför förtydliga att jag som teoretisk utgångspunkt under denna uppsats kommer att använda mig av en *posthumanistisk nymaterialism*, där posthumanismen kanske enklast går att visualisera som placerad under den bredare nymaterialismens paraply.

⁴⁹ Bryant; Harman; Srnicek (2011), s. 8.

⁵⁰ Philippopoulos-Mihalopoulos (2015), s. 5.

⁵¹ Ibid., s. 11.

⁵² Meillasoux sammanfattar själv sin materialism med hjälp av följande uttalanden: 1) varat är separat och självständigt från tänkandet, samt 2) tänkandet kan tänka varat, se härom detta Dolphijn & van der Tuin (2012), s. 79. Meillasoux argumenterar även att "[t]here is a contingent being independent from us, and furthermore, that this contingent being has no reason to be of a subjective nature." Se Dolphijn & van der Tuin (2012), s. 80.

⁵³ Barad (2003), s. 829.

⁵⁴ Dolphijn & van der Tuin (2012), s. 16.

1.3.3 Monism, dualism och ett avståndstagande från representationalism

Posthumanistisk nymaterialism definieras i allra högsta grad av dess monistiska utgångspunkt, vilket innebär ett ifrågasättande och kritiserande av humanistiska och dualistiska traditioner.⁵⁵ En monistisk syn innebär ett frikopplande från de binära uppdelningar (natur/kultur, subjekt/objekt, kropp/sinne, individ/kollektiv etc.) som har haft ett starkt grepp om västerländsk tanke.⁵⁶ Posthumanistisk nymaterialism lämnar därmed bakom sig alla slags hierarkiska uppdelningar som ligger djupt inbäddade i vårt medvetande, och överskrider från modernismens dualism – där dikotomier förklaras i positiv eller negativ relation till varandra – till en nyskapande konceptualisering där dessa relationer snarare ses som ett resultat av makt och kunskap.⁵⁷

Här vill jag dock understryka att det finns flera sätt att se på kritiken av dualism. Manuel DeLanda hävdar t.ex. i en intervju med Dolphijn och van der Tuin att det inte är någon vits att avfärda dualismen i sin helhet: med tanke på att vi inte vet hur alla dåtida diskurser har tillkommit eller ens *varför* de har tillkommit, kan det tyckas meningslöst att skapa en diskussion som utgår från denna (icke)-kunskap.⁵⁸ Dolphijn och van der Tuin bygger vidare på detta och belyser bl.a. det faktum att när vi talar om dualism i breda penseldrag så hänvisar vi oftare än vad vi tror till Henri Bergsons konceptualisering av ”ordinary dualism” (ordinär dualism).⁵⁹ Ordinär dualism innebär mer eller mindre en fortsatt acceptans av den traditionella uppdelningen av olika binära strukturer som i sin tur följer av modernismens tankebanor.⁶⁰ Dolphijn och van der Tuin hävdar att det är viktigt att göra åtskillnad mellan ordinär dualism och de mer radikala omskrivningarna av dualism som har förts fram av Jean-François Lyotard och Gilles Deleuze. Både ordinär dualism och en radikal omskrivning av densamma utgår från *relationen* mellan två begrepp, men ordinär dualism präglas dock av en inneboende *negativ* relation där den ena sidan av en binär struktur ständigt framhålls som svagare, sämre eller underlägsen.⁶¹

Eftersom mitt syfte med följande arbete är att kritiskt undersöka vissa binära uppdelningar som kännetecknar modernt tänkande tycker jag att det är viktigt att understryka att en kritik av dualism kan ske på flera sätt och med flera olika konsekvenser. Då jag har för avsikt att kritisera västerländska liberala politiska teorier som utgår från att världen är uppbyggd av ett antal individer som existerar före och vid sidan av lagen, vill jag även förtydliga redan här att jag under uppsatsens gång kommer ta avstånd från all slags representationalism.

Representationalism, d.v.s. åsikten att ord, begrepp och idéer på ett korrekt sätt – likt en spegel – kan representera verkligheten precis som den är innebär ett upprätthållande av en dualistisk idé där vi har två entiteter: en att representeras, och en representation av densamma.⁶² Eftersom en ordinär dualism upprätthåller en fixerad idé av en binär struktur samt dess (negativa) relation, anser jag att det är av stor vikt att inte luta sig tillbaka mot etablerade och refererande koncept. Genom att skifta den epistemologiska synen från en ordinär dualisms representationalism till den performativa effektens verkningar anser jag att det blir lättare att kritisera dualismen – inifrån, snarare än utifrån.

⁵⁵ Ibid., s. 48.

⁵⁶ Ibid., s. 49.

⁵⁷ Ibid., s. 386–387.

⁵⁸ Ibid., s. 43–44.

⁵⁹ Ibid., s. 44.

⁶⁰ Ibid., s. 391.

⁶¹ Ibid.

⁶² Barad (2007), s. 46.

1.3.4 En situerad ansats

Posthumanism kännetecknas också av dess situerade ansats. En sådan ansats betonar att även om ontologi och epistemologi ses som två parallella aktiviteter som går in i varandra, så måste man ständigt relatera till ens egen situerade position.⁶³ Till (viss) skillnad från den spekulativa realismen, som snarare försöker frikoppla ontologin helt från epistemologins grepp, tycker jag att det finns goda anledningar att ha en situerad förståelse vid en kritik av dualism utan att det för den sakens skull måste innebära att man faller i den ordinära dualismens fälla. Som Donna Haraway argumenterar lämnar en situerad ansats plats för en argumentation som klarar av att samtidigt kritisera både relativism och objektivism.⁶⁴

En situerad förståelse innebär enligt Haraway att vi måste se på relationen mellan kännaren och det kända med nya ögon. Istället för att se på objekt som något som inväntar vår förståelse, tvingas objekt istället att bli sedda som *agenter* som påverkar relationen mellan kännaren och det kända.⁶⁵ I läsning tillsammans med ett avståndstagande från representationalism innebär en sådan förståelse, som Haraway skriver, en mer (intra)agerande omvärld: "Accounts of a 'real' world do not, then, depend on a logic of 'discovery' but on a power-charged social relation of 'conversation' ... The codes of the world are not still, waiting only to be read."⁶⁶

Likt Margaret Davies⁶⁷ argumenterar är det mycket vanligt förekommande i västerländsk tradition att det anses vara möjligt att upprätthålla en skiljelinje mellan å ena sidan personen som har kunskap, och å andra sidan kunskapen i sig.⁶⁸ Att t.ex. endast använda indefinita pronomen anses upprätthålla ett rationellt och dogmatiskt perspektiv eftersom kunskap på så vis endast uppfattas "beskrivas", medan en text som använder sig av en förstapersonestetik motsatsvis anses vara emotionell eller påverkbar. I syfte att anamma en situerad ansats tar jag härmed aktivt avstånd från metoden att i text utesluta sin egen person. Jag sluter mig till Haraways förståelse och anser att vi inte kan behandla objekt (eller kunskap) som något som enbart väntar på att bli läst eller förstått, utan jag anser snarare att jag *tillsammans* med kunskapen jag har tillskansat mig formar ett visst resultat. Av den anledningen vill jag vara tydlig och ärlig gentemot läsaren, eftersom ett uteslutande av mig själv i detta arbete skulle undergräva allt för mycket av det jag försöker åstadkomma och (be)visa.

1.4 AVGRÄNSNINGAR

Med tanke på att IoP är ett relativt nytt och utforskat fenomen finns det naturligtvis oerhört många infallsvinklar att välja mellan. Eftersom syftet med denna uppsats är att utreda hur IoP utmanar vår traditionella rättsliga förståelse och de dualismer som denna i sin tur vilar på, har jag valt att inte gräva djupare i den tekniska arkitekturen bakom IoP. Jag anser dock att det är viktigt att vara medveten om att tekniken är tillräckligt utvecklad för att åstadkomma en sådan cyberfysisk

⁶³ Käll (2017), s. 41.

⁶⁴ En situerad ansats är dock inte problemfri. Likt Haraway skriver finns det nämligen en risk att starkare kroppar exploaterar de svagares perspektiv i syfte att (i egenintresse) föra deras talan: "...there also lies a serious danger of romanticizing and/or appropriating the vision of the less powerful while claiming to see from their positions ... The standpoints of the subjugated are not 'innocent' positions. On the contrary, they are preferred because in principle they are least likely to allow denial of the critical and interpretative core of all knowledge." Se Haraway, Donna, *Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective*, Feminist Studies, vol. 14, 1988 [Haraway (1988)], s. 584.

⁶⁵ Ibid., s. 592.

⁶⁶ Ibid., s. 593.

⁶⁷ Professor i rättsteori vid Flinders University i Australien.

⁶⁸ Davies, Margaret, *Asking the Law Question*, uppl. 4, Thomson Reuters, Sydney, 2017 [Davies (2017)], s. 11.

konvergens som IoP åsyftar; vad som hindrar oss ligger snarare i vad vi kanske anser vara etiska eller juridiska begränsningar.

Utöver det faktum att jag inte tänker diskutera tekniken bakom IoP på ett detaljerat sätt, kommer jag heller inte att närmre utreda ansvarsfrågor som ofta uppstår i samband med att man diskuterar AI (jfr t.ex. diskussionen med självkörande bilar).⁶⁹ Sådana ansvarsfrågor kommer visserligen att nämnas översiktligt, men exakt hur och på vilket sätt vårt rättssamhälle ska hantera sådana frågor tror jag, sett till sammanhanget, skulle landa i en alltför trevande *de lege ferenda*-argumentation, något jag försöker att undvika i denna uppsats. Diskussionen är dock mycket intressant, speciellt med hänsyn till att IoP öppnar upp för möjligheten att ha en digital ”representant” i cyberrymden (mer om detta under avsnitt 3.3.2), något som i sin tur naturligtvis breddar en diskussion vad gäller dennes behörighet/befogenhet. Av utrymmesskäl kommer jag dessvärre inte kunna ta denna fråga längre.

1.5 DISPOSITION

Detta arbete är uppdelat i fyra delar: introduktion, perspektiv, applicering och avslutning, varav ovanstående har utgjort del I.

Del II blir vad som kanske närmast skulle kunna förklaras som en bakgrund och en fördjupning i de tankebanor som har präglat mig under uppsatsens gång. Mitt främsta fokus här är att framföra min syn på rätten, vilket givet min vetenskapliga ansats naturligtvis influerar det sätt jag uppfattar IoP:s påverkan på vårt rättssamhälle. I denna del kommer jag främst att diskutera min förståelse av rätten i samband med Philippopoulos-Mihalopoulos idéer om vad han kallar för *lawscape*,⁷⁰ men jag kommer också översiktligt att diskutera de kapitalistiska och antropocentriska strukturer som går att återfinna i kulisserna.

Det stora arbetet kommer att framkomma i del III, vilket i sin tur är uppdelat i tre underavsnitt. Dessa underavsnitt (3.1–3.3) återkopplar till mina frågeställningar, de inramningarna som IoP:s premisser erbjuder samt de dualismer som går att härleda därtill: tanke/kropp, individualism/kollektivism samt subjekt/objekt. Varje underavsnitt inleds med en kort bakgrund där jag på ett övergripande sätt diskuterar på vilket sätt dualismen präglar vårt samhälle och rättskultur. Efter denna inramning diskuterar jag premissen ifråga, innan jag på ett djupare plan utreder hur IoP i förhållande till just denna premiss utmanar den inramande dualismen.

Arbetet avslutas med en kortare sammanfattning och en framåtblick, där jag samlar mina tankar men även lägger fram vad jag anser vara de stora utmaningarna framöver.

⁶⁹ Något mer om detta under avsnitt 3.3.2.2 samt i stort SOU 2018:16 Utredningen om självkörande fordon på väg – Introduktion.

⁷⁰ Se Philippopoulos-Mihalopoulos (2015), s. 4.

Del II – Perspektiv

2.1 EN FÖRKROPPSLIGAD FÖRSTÅELSE AV RÄTTEN

Som jurist stöter man ofta på frågan ”vad gäller?”, och som ovan beskrivits brukar detta allt som oftast resultera i ett digert letande i en liten avskild låda som vi kallar *gällande rätt*. Svensk rättsordning karakteriseras av en strikt uppdelning mellan politik och juridik; politikern skapar lagar och juristen tillämpar dem. Detta synsätt är ett resultat av ett möte mellan rättspositivism och rättsrealism under tidigt 1900-tal, något som gav upphov till en pragmatisk syn som understryker den för tillfället rådande rätten samt naturvetenskapliga metoder baserade på empiri.⁷¹ Den svenska rättsordningens syn på rätten innebär med andra ord att en person med enkelhet antas kunna iklä sig olika roller, just eftersom inget talar emot möjligheten att särskilja beskrivningar från värderingar.⁷²

Rättsdogmatiken har naturligtvis inte stått oemotsagd. Kritiska perspektiv med fokus på klass, kön eller etnicitet har lyft frågan ”vad rätten är” till nya höjder, och de senaste årtiondena har dessutom kunnat skönja en massiv trend vad gäller poststrukturalism, postmodernism, lingvistik och dekonstruktion.⁷³ Gemensamt för dessa teorier är att man har tagit avstånd från realismens ”naiva” syn på makt och sanningstänkande, och istället fokuserat på diskurser, texter, sociala praktiker och maktbegrepp.⁷⁴ Som tidigare klarlagts kommer dock denna uppsats inte att följa i dessa spår; liksom Barad argumenterar anser jag nämligen att den antirealistiska synen att språket föregår verkligheten riskerar att vara såväl begränsande som antropocentrisk.⁷⁵ En antirealistisk tolkning av rätten med ett fokus på det språkliga innebär enligt mig en *relativisering av rätten till den mänskliga tankens korrelat*.⁷⁶ Rätten anses med andra ord vara omöjlig att definiera som något i sig självt, vilket medför att vi inte kan tänka på vad rätten är utan att samtidigt tänka på vad den *inte* är. Säkert att säga är det nog många som inte skulle ifrågasätta den analysen – som Barad hävdar är det nämligen just en sådant tankesätt som har präglat den samtida filosofin till den grad att det enda som idag inte spelar någon roll är det materiella: ”Language matters. Discourse matters.

⁷¹ Eva-Maria Svensson diskuterar detta utförligt i hennes *boundarywork*-artikel, se Svensson, Eva-Maria, *Boundary-Work in Legal Scholarship*, Davies, Margaret; Gunnarsson, Åsa; Svensson, Eva-Maria (red.), *Exploiting the Limits of Law: Swedish Feminism and the Challenge to Pessimism*, Ashgate Publishing Limited, Hampshire & Burlington, 2007 [Svensson (2007)]. Enligt Svensson var rättsrealismen ett s.k. utmanarperspektiv som tillsammans med rättspositivismen utvecklade ett väldigt pragmatiskt perspektiv (idag mer allmänt känt som rättsdogmatik). Svensson argumenterade att rättsdogmatiken ansågs vara nödvändig eftersom man genom att tömma rätten på alla slags politiska och normativa element med lättare medel kunde genomdriva de reformer som behövdes för att bygga den svenska välfärdsstaten. *Ibid.*, s. 22–23.

⁷² Jfr t.ex. Jessica Ohlson, nuvarande partisekreterare för det extremt främlingsfientliga partiet Alternativ för Sverige, som vid sidan av hennes partipolitiska engagemang har agerat som juridiskt ombud för 27 ensamkommande ungdomar i asylärenden. 13 av de 27 ungdomarna har fått avslag på deras asylansökan, och när Ohlson blev ifrågasatt för hennes dubbla intressen gav hon följande svar: ”Det här har gått rätt till och jag ser ingen anledning att man ska göra någon omprövning av några beslut. Jag har inga problem med att skilja på politik och juridik.” Egen kursivering. Se Thyren, Per, *Ahmed fick ombud från främlingsfientligt parti – Jessica Ohlson*, Sveriges Radio, publicerad 2018-09-23, <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=87&artikel=7048761>, hämtad 2018-11-07.

⁷³ Bryant; Harman; Srnicek (2011), s. 3.

⁷⁴ Levi R. Bryant, Graham Harman och Nick Srnicek skrev b.l.a. i deras antologi *The Speculative Turn* att det inte var förrän 2002 som folk på riktigt började närma sig realismen igen: ”Another important year was 2002, when Manuel Delanda ... and Graham Harman ... both openly proclaimed their *realism*, perhaps the first time this had been done with a straight face in the recent continental tradition.” *Ibid.*, s. 2–3 Kursivering i original.

⁷⁵ Barad (2003), s. 801.

⁷⁶ Bryant; Harman; Srnicek (2011), s. 3.

Culture matters. There is an important sense in which the only thing that does not seem to matter anymore is matter.”⁷⁷

Jag vill här påpeka att även om jag inte följer en antirealistisk argumentation i denna uppsats så anser jag inte att det är något fel på analysen att rätten inte går att separera från icke-rätten – tvärtom. På många sätt upprätthåller en sådan antirealistisk tolkning ett monistiskt synsätt som ifrågasätter binära strukturer, något jag bejaktar. Rätten ses i ett större perspektiv, bortom den rättsdogmatiska förståelsen att juridiken går att placera i ett avskilt rum. Vad jag däremot motsätter mig med denna analys är det faktum att det enligt en sådan argumentation inte går att separera rätten från människan. En ontologisk fråga som ”vad är rätten?” reduceras därför till något som är i ett ständigt beroendeförhållande till det mänskliga subjektet, utan förmåga att uppfattas som något *i sig självt*.⁷⁸

Jag kommer i det följande att redogöra för min förståelse av hur rättens (icke)-gränser kan definieras med hjälp av en posthumanistisk nymaterialism. Jag kommer främst att använda mig av Philippopoulos-Mihalopoulos förståelse av *lawscape*, men även Bryants förståelse av differens som kriterium för ontologiskt varande.

2.1.1 En legospatial förståelse

2.1.1.1 Innanför och utanför rätten

En av de mest klassiska och centrala dikotomier som upprätthålls av rättsdogmatiken är att det rättsliga kan särskiljas från det politiska, vilket innebär att vi har en rättslig ordning som vi antingen kan befinna oss innanför eller utanför.⁷⁹ Rätten ses strikt kopplad till våra institutioner och våra rättssalar, till våra domare och våra lagtexter. När vi stänger lagboken tar vi ett steg ur den rättsliga cirkel vi målat upp; när vi lämnar rättssalen lämnar vi rättens sfär. Juridik anses med andra ord vara en process som vi själva kan välja om vi vill delta i eller inte.

Som en motsats till dessa tankar för bl.a. Davies en argumentation som understryker att idén att vi själva medvetet kan positionera oss, likt speljäser på en spelplan, korrelerar med den liberala synen på fria individer som kapabla att placera sig där hen så önskar.⁸⁰ Davies situerade argumentation möjliggör en belysning av det faktum att inte alla personer har likställda möjligheter att anta ett innanför- eller utanförperspektiv – och om denna möjlighet saknas, hur är det då möjligt att dra en skarp gräns mellan A och B?

Tanken att individer på ett likvärdigt sätt har förmåga att välja huruvida hen ska placera sig inom eller utanför rättens gränser upprätthåller även ett representationellt perspektiv som gör gällande att man på ett korrekt sätt kan beskriva och läsa av världen. Utifrån ett nymaterialistiskt posthumanistiskt perspektiv är det därmed tydligt, med hänsyn till dess situerade ansats och avståndstagande från representationalism, att innan/utanför-dikotomin står i bjärt kontrast till dess utgångspunkter.

2.1.1.2 *Lawscape*

Eftersom jag i detta arbete vill röra mig bort från den traditionella förståelsen av människokroppen, har jag också velat använda mig av en rättslig förståelse som rör sig längre, gör mer och involverar

⁷⁷ Barad (2003), s. 801.

⁷⁸ Brassier, Ray, *Concepts and Objects*, Bryant, Levi R.; Harman, Graham; Srnicek, Nick (red.), *The Speculative Turn: Continental Materialism and Realism*, re.press, Melbourne, 2011, s. 53–54.

⁷⁹ Käll (2017), s. 123.

⁸⁰ Davies (2017), s. 14.

fler. Enligt mig för digitaliseringens utveckling med sig ett ansvar att våga se på problem ur nya perspektiv, och dess framfart innebär att vi inom en nära framtid mer eller mindre är *tvungna* att tänka utanför boxen – bildligt, men också bokstavligt talat om vi refererar till lådan som förkroppsligar ”gällande rätt”.

Philippopoulos-Mihalopoulos argumenterar för en rättslig teori där rätt och rum inte längre separeras, utan konvergeras i vad han kallar *lawscape*.⁸¹ Här möts rätten och rummet ständigt och agerar aldrig självständigt, utan existerar tack vare, med och i varandra – rätten villkoras av rummet och rummet av rätten. Philippopoulos-Mihalopoulos sammanfattar (den naiva) idén om att dessa skulle kunna separeras på följande vis: ”Law without space and space without law are fantastic beasts that operate at best as horizon and at worst as cheap rhetoric.”⁸²

Lawscape inkluderar både den skrivna rätten som explicit pekar med hela handen och som kräver att kroppar går eller gör en viss sak,⁸³ men också rättens förmåga att skapa normer i form av socialt accepterade beteenden som i sin tur implicit knuffar kroppar i en särskild riktning.⁸⁴ Detta innebär dock inte att rätten endast anses vara summan av skrivna regler och icke-uttalade normer, utan rätten finns också i den växelverkan som sker mellan olika kroppar och dess relationer sinsemellan. Rätten går inte att finna över oss, bredvid oss eller under oss, utan snarare *i* oss.

I lawscape förbehålls inte rätten att vara en kropp endast den mänskliga kroppen. Icke-mänskliga kroppar såväl som icke-levande objekt inkluderas i konceptet, vilket innebär att mänskliga, naturliga och artificiella kroppar påverkas och samverkas.⁸⁵ Philippopoulos-Mihalopoulos är dock tydlig med att långt ifrån alla kroppar besitter samma makt. Eftersom rätten sker i kroppars möten innebär detta i sin tur att ingen kropp är en ö. En kropps beteende och rörelse påverkar oundvikligen andra kroppar; starka kroppar vägar mer och har därför förmåga att forma lawscape efter eget tycke, något som resulterar i ett ojämnt utgångsläge.⁸⁶

Lawscales lutande yta innebär att det är de starka kropparna som kan bestämma vilka kroppar som synliggörs och vilka som behålls i skuggan, och detta på ett sätt som andra kroppar inte kan utmana, eller ens *uppfatta*.⁸⁷ Eftersom rummets och rättens sammanvävning är så pass intrikat är vi inte kapabla att se dess påverkan på varandra, utan istället uppfattar vi dem som fullkomligt separerade från varandra. Det är genom detta osynliggörande som samhället klarar av att upprätthålla en föreställning som definierar rum som privata eller fria från rättslig inblandning.

Lawscape kan alltså sägas vara resultatet av den växelverkan som uppstår när vissa kroppar synliggörs och andra inte gör det.⁸⁸ Som Philippopoulos-Mihalopoulos understryker ligger problemet dock inte enbart i det faktum att vissa kroppar är starkare än andra och därmed har makten att positionera sig på ett visst sätt; det handlar snarare om kroppars vilja att bibehålla lawscape som ett osynligt system.⁸⁹ Enligt Philippopoulos-Mihalopoulos når lawscape nämligen till slut en gräns där den förstår sin egen existens till den grad att den slutligen inkorporeras i själva atmosfären och blir till luften vi andas.⁹⁰ Här finns det ingen utsida, utan istället ses insidan som

⁸¹ Philippopoulos-Mihalopoulos egen (och korta) definition av lawscape lyder: ”...the way the tautology between law and space unfolds as difference.” Se Philippopoulos-Mihalopoulos (2015), s. 66.

⁸² Ibid.

⁸³ T.ex. rättens förmåga att sätta en individ i fängelse.

⁸⁴ Philippopoulos-Mihalopoulos (2015), s. 67.

⁸⁵ Ibid., s. 69.

⁸⁶ Ibid., s. 78.

⁸⁷ Ibid., s. 105.

⁸⁸ Ibid., s. 73

⁸⁹ Ibid., s. 75.

⁹⁰ Ibid., s. 4. Philippopoulos-Mihalopoulos bidrar med ett målande exempel när han jämför den hårda atmosfären i ett fängelse med den mysiga atmosfären vid ett middagsbord. I respektive fall finns lawscape där, men med hårdare påbud och med ett tydligare grepp i det förstnämnda exemplet. Alltjämt är rätten ständigt där; den reglerar hur vi går, vad vi äter, vad vi får köpa till middag eller var vi får sova.

en kontinuum där kroppar tillåts påverka andra kroppar för att i egen tur påverkas.⁹¹ När lawscape har infiltrerat luften runt oss cementeras vår ovilja att förändra den (i vårt tycke) trygga vagga som rätten och rummet tillsammans har skapat. Som Philippopoulos-Mihalopoulos säger är osynliggörandet "...served on a bed of comfort, corporeal emplacement and consumerist desire ... things are good as they are, cosy and all-inclusive, safe and sheltered from the outside world ... *we do not want to leave.*"⁹²

När lawscape blir del av atmosfären är slaget halvt förlorat. Kroppars sammanblandning med varandra och deras maktrelationer glöms bort. Våra behov konstrueras och reproduceras ständigt inom atmosfären, vilket innebär att vi kan inte längre sälla ut ett "fritt" val från ett "påverkat" val.⁹³ Och vi höjer inte blicken när vi går genom vår egenkonstruerade labyrinth; vi tror kanske att vi går i takt till vår egen vilja, men våra kroppar är snarare blytungta av en atmosfär som trycker oss i en viss riktning.⁹⁴

2.1.2 En förståelse av differens

Levi R. Bryant, ett känt namn inom den spekulativa realismen, grundar sin ontologiska förståelse på begreppet *differens*.⁹⁵ Bryant sammanfattar denna ontologiska premiss på ett konkret sätt genom att stadga att "...to be is to make or produce difference."⁹⁶ Mot bakgrund av detta myntade Bryant den s.k. *Ontic Principle*, en princip som kan sammanfattas till två antaganden: 1) det finns ingen skillnad som inte gör skillnad, och 2) inga distinktioner görs mellan skillnadsgöranden.⁹⁷ Bryant menar med andra ord att skillnad aldrig ska behöva relateras till något annat – X gör inte skillnad gentemot Y, utan X gör skillnad genom att existera.⁹⁸

En ontologisk premiss som denna öppnar naturligtvis upp för en mängd olika varanden, alla av olika storlek, vikt eller förutsättningar. Om man accepterar denna utgångspunkt är det viktigt att förstå att det är omöjligt för objekt att endast existera i syfte att agera som hjälpmedel för ett annat

⁹¹ Ibid., s. 3.

⁹² Ibid., s. 107. Egen kursivering.

⁹³ Ibid., s. 108.

⁹⁴ Jag tycker att atmosfären beskrivs bäst av Philippopoulos-Mihalopoulos när han förklarar den som en shoppinggalleria: "Think of shopping malls that are built in such a way that one has to walk slowly, cannot easily find the way out, and is bombarded by constant shopping 'needs' offered by megashops without doors or gates but just smooth walking into; add to this the fact that one cannot stage a protest or bask or run or wear a hood or do anything other than what is prescribed; and then add what the customers expect from a shopping mall and how suspiciously any untoward gesture is seen." Ibid., s. 139.

⁹⁵ Bryant, Levi R., *The Ontic Principle: Outline of an Object-Oriented Ontology* Bryant, Levi R.; Harman, Graham; Srnicek, Nick (red.), *The Speculative Turn: Continental Materialism and Realism*, re.press, Melbourne, 2011, [Bryant (2011)], s. 263.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Bryant exemplifierar skillnaden mellan distinktion/differens genom följande sekvens: "...imagine a purely auditory universe consisting of only a single note, held at the same frequency, for all eternity, without beginning or end ... This universe has no chairs, no rocks, no instruments, no particles, no zebras, no cities, etc. It consists of this single note and this single note alone without variation or change. In such a universe, this note would not differ from anything else because there would be nothing but this note. Moreover, in this universe, this note would not differ to anyone because there would be no one there to hear it. Nonetheless, I contend in such a universe, this note is a difference. It is the difference of precisely this frequency and no other. It is of no importance that it is not distinguished from anything, nor that it is not observed by anyone. It is nonetheless this difference in the full positivity of its being." Se mer på Bryant, Levi R., *Difference in itself*, Larval Subjects, publicerad 2009-09-21, <https://larvalsubjects.wordpress.com/2009/09/21/difference-in-itself/>, hämtad 2018-11-08. Bryants liknelse ovan går naturligtvis att kritisera av flera anledningar; den mest uppenbara är troligtvis relaterat till frågan om ljud. Eftersom ljud inte kan färdas i vakuum utan måste fortplanta sig via lufttryck, tappar Bryants liknelse lite av sin substans – jfr kända citat som t.ex. "[i]n space, no one can hear you scream". Jag anser dock att själva analogin tydliggör skillnaden mellan distinktion och differens.

objekt; ett sådant förhållande hade nämligen skapat en skillnad som annars inte hade funnits, och i en sann moment 22-anda innebär en sådan skillnad grund för existens.⁹⁹

Jag anser att den spekulativa realismens avståndstagande gentemot kantianskt antirealistiskt tänkande syns som allra tydligast här. Efter den kopernikanska revolutionen argumenterades det att objekt ständigt måste anpassa sig efter vårt medvetande, och inte tvärtom.¹⁰⁰ Detta arv syns tydligt i den lingvistiska vändningen där det språkliga anses sätta de yttre gränserna för vår förståelse av världen,¹⁰¹ och även i socialkonstruktivistiska argumentationslinjer.

Att använda Bryants Deleuze-inspirerade ontologi om differens som utgångspunkt för min förståelse om rätten gör att jag kan sätta en kil i det dualistiska tänket där rätten ständigt ses i paritet med människan. Rätten blir istället till en verklig entitet som existerar bortom min förståelse av den och bortom min *vetskap* om den. Rätten finns utanför språket, utanför juristutbildningen och utanför våra domstolar. Bryants ontologi är emellertid platt, vilket innebär att han, till skillnad från Philippopoulos-Mihalopoulos, inte gör någon skillnad vad gäller kroppars makt i förhållande till varandra. Istället är premissen ontologisk och inget mer – det handlar om existensberättigande. Inspirerad av DeLanda skriver Bryant att: "With DeLanda we affirm the thesis that being is composed of nothing but singular individuals, existing at different levels of scale but nonetheless equally having the status of being real."¹⁰²

2.1.3 En sammanfattning av min förståelse av rätten

No man is an island entire of itself; every man is a piece of the continent, a part of the main; if a clod be washed away by the sea, Europe is the less, as well as if a promontory were, as well as any manner of thy friends or of thine own were; any man's death diminishes me, because I am involved in mankind. And therefore never send to know for whom the bell tolls; it tolls for thee.¹⁰³

Att försöka förklara eller sammanfatta vad något är landar ofta i en berättelse om vad något *inte* är. Det här är ett försök att lämna den tendensen åt sidan, och likt Bryants utgångspunkt om differens försöka komma tillrätta med det faktum att det inte finns någon skillnad som inte gör skillnad.

Frågan "vad rätten är" måste enligt mig lämna den socialkonstruktivistiska sfär som den ofta förpassas till. Idén om att rätten endast är en social konstruktion som dessutom är dualistiskt underordnad människorna "bakom" den (likt den dogmatiska idén om att det är möjligt att separera politiker som å ena sidan skapande och jurister som å andra sidan tillämpande) försvårar i mitt tycke sättet vi kan uppfatta rätten som en egen kropp, med dess egna affekter, verkningar och konsekvenser. Att förneka rättens förmåga att existera i sig självt med anledning av dess ständiga korrelata beroendeförhållande till det mänskliga medvetandet, begränsar vår förståelse av rättens förmåga att som ett eget objekt skapa och förändra relationer med andra objekt.

⁹⁹ Bryant (2011), s. 275.

¹⁰⁰ Bryant; Harman; Srnicek (2011), s. 4.

¹⁰¹ Ludwig Wittgenstein skrev bl.a. att: "[t]he limits of my language mean the limits of my world", se Wittgenstein, Ludwig, *Tractatus Logico-Philosophicus*, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co, London, 1922, citat 5.6, s. 74. Kursivering i original. Ett konkret exempel på de teorier som utvecklades under den lingvistiska vändningen är Sapir Whorf-hypotesen. Hypotesen är mycket kulturellt relativistisk och utgår från att människors tanke sätt är så starkt präglade av dess språk att man uppfattar världen på olika sätt. Se mer på t.ex. Livingstone, Josephine, *Relatively speaking: do our words influence how we speak?*, The Guardian, publicerad 2017-01-29, <https://www.theguardian.com/education/2014/jan/29/how-words-influence-thought>, hämtad 2018-11-08. Hypotesen går att kritisera på flera olika plan, något som tyvärr inte finns utrymme att göra inom ramen för detta arbete.

¹⁰² Bryant (2011), s. 269. Kursivering i original.

¹⁰³ Donne, John, *Deviations Upon Emergent Occasions: Meditation XVII*, 1624.

Philippopoulos-Mihalopoulos argumenterar att rätten finns *i* oss, och den analysen bejakar jag fullständigt. Att jag samtidigt argumenterar för en ontologi som visualiserar rätten som förkroppsligad i sig självt, tar inte bort det faktum att rätten moduleras, formas och styrs i förhållande till andra kroppar. Jag ser inte rätten som en sluten eller låst konstruktion, vars gränser är exakt definierade. Att rätten går att ses som förkroppsligad och existerande i sig självt innebär inte att rätten endast finns i en visst kontext; tvärtom är rätten i ett ständigt assemblage med andra kroppar, och det är dessa kroppars ständiga sammanflätande och upplösande som gör olika kroppars maktpåverkan på varandra så pass fundamental.

Ovan¹⁰⁴ beskrev jag att i *lawscape* är ingen kropp en egen ö på grund av kroppars ständiga beroendeförhållande med varandra;¹⁰⁵ liknelsen var tänkt att synliggöra det faktum att ingen kropp verkar avskilt från världen, utan snarare utgör en *del* av varandra. Om man ovanpå denna liknelse applicerar Meillassoux och Bryants idéer om korrelationism respektive differens är det dock möjligt att kanske visualisera kroppar som just öar – av alla olika storlekar och former – men ständigt sammanflätade av ett oändligt antal broar, vilket i sin tur innebär att ingen ö agerar självständigt eller opåverkat. Detta innebär att även om alla kroppar/öar är sammanflätade, så kan de ontologiskt sett berättigas *i sig själva*.

Jag vill här förtydliga att även om rätten går att se som ett objekt i sig självt, så måste denna ontologi inte nödvändigtvis öppna upp för en analys som skapar gränser. Det här är *inte* ett återgående till en förståelse av rätten som liknar rättsdogmatikens, där vi kan befina oss i eller utanför rättens spektrum. Det handlar snarare om en förståelse för att rätten inte är ett medel eller ett verktyg som vi kan använda i syfte att medvetet påverka X eller Y, utan att rätten snarare är egen en kropp som verkar på eget bevåg och bortom vår egen kontroll. Vad jag alltså försöker framhålla är att rätten existerar bortom vårt språk, bortom vårt medvetande och – kanske framförallt – bortom *korrelatet* mellan oss och den.

2.2 KAPITALISM OCH ANTROPOCENTRISM

2.2.1 Kapitalism och kroppar enligt liberalismens ideal

Kapitalism som ekonomiskt system utgår från premissen att individer kan (och bör) äga och förfoga över egendom, och upprätthåller därmed den av John Locke utvecklade tanken att det som människan bearbetar också ska tillhöra henne.¹⁰⁶ En lockeansk teori hävdar att vi kan urskilja en människa från en icke-människa genom den förstnämndas förmåga att tänka och vara självmedvetande, vilket innebär att förmågan att minnas är grundläggande.¹⁰⁷ Vidare menar Locke att människan har en medfödd naturlig rätt att förfoga över vad som är *sitt*; en människa har därmed rätt till sin kropp och sitt arbete, och således även till resultatet därav. Som Margaret J. Radin¹⁰⁸ diskuterar innebär dessa liberala ideal att människors drivkraft att äga och förfoga över ”sina” saker är fundamentalt för vår samtid – vi är helt enkelt vad vi äger.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Se avsnitt 2.1.1.2.

¹⁰⁵ Philippopoulos-Mihalopoulos (2015), s. 78.

¹⁰⁶ Radin, Margaret J., *Property and Personhood*, Stanford Law Review, 1982 [Radin (1982)], s. 958.

¹⁰⁷ *Ibid.*, s. 963.

¹⁰⁸ Professor emerita i juridik med inriktning immateriella rättigheter vid University of Michigan.

¹⁰⁹ Radin (1982), s. 959–960. Det tåls dock att sägas linjen mellan vilka (och vad) som ha förmåga att äga och vad som motsatsvis kan ägas är mycket tunn, och denna gräns är långt ifrån skriven i sten.

På grund av liberalhumanistiska ideal sammanflätas ofta konceptet *person* med idén om äganderätt;¹¹⁰ vi kan definiera vad som skiljer en person från en icke-person genom den förstnämndas rätt och kapacitet att inneha egendom. Denna uppdelning mellan ägande/ägd går hand i hand med den liberala idén som sätter den autonoma och rationella individen med rätt att äga i centrum. Det faktum att Lockes person definieras av dess medvetande klargör också att liberala äganderättsfilosofier utgår från en dualistisk syn inte bara i frågan om subjekt/objekt, utan även i synen på tanke/kropp.¹¹¹

Effekten av att liberala teorier¹¹² upprätthåller idén om att individer kan äga dels egendom och dels sin egen person, är att det skapas två samexisterande förutsättningar för vårt samhälle: 1) jaget existerar kroppslöst, samtidigt som 2) det föreligger ett hierarkiskt beroendeförhållande mellan tanken och kroppen; tanken är en förutsättning för kroppen, men inte vice versa.¹¹³ Likt den posthumanistiske teoretikern N. Katherine Hayles diskuterar är några av de mest underliggande antaganden om den liberala mänskliga subjektiviteten att individen äger sin egen person och sina egenskaper, samt att en individ snarare kan sägas *besitta* sin kropp än att hon är *ett* med den.¹¹⁴

Jag anser dock att det är mycket problematiskt med inställningen att en person anses vara kapabel att definieras kroppslöst – ett sådant förhållningssätt negligerar nämligen alla de kroppsliga egenskaper, associationer och betingelser som vi undermedvetet bär med oss. Genom en sådan subjektivering av individer som raderar bort faktiska omständigheter skapar vi istället en matris som endast består av abstrakta och icke-representativa individer. En sådan matris skapar i sin tur ett samhälle som kontinuerligt konstrueras i ett vakuum; formalitet bejakas framför materialitet, tanken framför kroppen och det abstrakta framför det konkreta.

Mot bakgrund av det faktum att en person inte anses *vara* sin kropp, möjliggörs också den liberala synen att alla personer föds lika – vi är alla *tabula rasa*. Att stänga våra ögon för kontextuell påverkan innebär emellertid att vi snarare exkluderar än inkluderar kroppar. Ett tydligt exempel på detta är det återkommande och rasistiska citatet ”I don’t see color” – citatet bekräftar nämligen att vi, genom att (låtsas) vara ovetande om de maktskillnader som existerar på grund av kroppars olika utseenden, helt och hållet ignorerar vita kroppars privilegium och makt. ”Färgblindheten” skapar med andra ord ett förtryck och ett osynliggörande av de kroppar som inte faller in i den liberalt accepterade kroppsnormen, eftersom vi – i ett ytterst ignorant försök att vara liberalt inkluderande – förminskar vissa kroppars försök till att få finnas och synas på samma premisser.¹¹⁵

2.2.1.1 Avancerad kapitalism

I ett kapitalistiskt system suddas gränser ut – bokstavligen. Kapital flödar fritt, snabbt och effektivt utan påverkan, inverkan eller begränsning mellan människor, företag och stater. På grund av den

¹¹⁰ Ibid., s. 957.

¹¹¹ Här är det viktigt att ha i åtanke att även om liberalismen har en tydlig dualistisk uppdelning mellan tanke/kropp, har dualismen traditionellt sett ändå uppfattats som sammanflätade. Mer om detta under avsnitt 3.1.

¹¹² Det mest kända citatet i sammanhanget tillhör Locke som sammanfattade relationen mellan person och egendom som följande: ”[e]very man has a property in his own person. This no body has any right to but himself. The labour of his body, and the work of his hands, we may say, are properly his.” Se Locke, John, *The Second Treaties of Government*, Barnes & Noble Books, New York, 2004 (originalpublicering 1690), p. 26, s. 16 [Locke (1690)]. Som Davies framhåller medför vad Locke hävdar att människan uppfattas som *självägande*, d.v.s. att tanken är en förutsättning för kroppen, se Davies (2012), s. 11.

¹¹³ Åse, Cecilia, *Individ utan innehåll*, Statsvetenskaplig Tidskrift, årg. 96, no. 2, 1993, s. 138.

¹¹⁴ Hayles (1999), s. 3–4.

¹¹⁵ Ett ytterligare exempel som reflekterar den liberala individens bejakelse av att vi inte är våra kroppar så mycket som vi *besitter* den, är sjukdomen *anorexia nervosa*. Sjukdomen förkroppsligar det liberala subjektets syn på tankens kraft över kroppen, eftersom individen trots extrema fysiska besvär medvetet svälter sig för att nå ett kroppsideal som inte bara är ohälsosamt, utan i längden också är fysiskt omöjligt att upprätthålla.

västerländska traditionen att tala i ettor och nollor (och därmed skapa binariteter som tanke/kropp, individ/kollektiv samt subjekt/objekt) har vårt samhälle skapat en grogrund för en kapitalistisk framväxt som saknar motstycke.

I dagens samtid är det kapitalistiska medvetandet så djupt inbäddat hos oss att vi inte längre ser det; likt Philippopoulos-Mihalopoulos menar har kapitalismen idag nått en punkt där den har blivit *ett* med atmosfären. Bekvämt tillbakalutade får vi snabba kickar av konsumtion, likes på sociala medier och snabba nyheter. Vi drivs framåt av ett ekorrhjul som spinner på av egen kraft, och inte ens om vi hade velat stanna hade det varit möjligt. Av alla kroppar är kapitalismen troligtvis den starkaste, och den positionerar sig på ett sätt som gör oss fullkomligt och totalt beroende av den. Precis som Philippopoulos-Mihalopoulos argumenterar lägger vi oss (omedvetet) platta för en kraft större än oss själva, och kapitalismens enda vilja är att bibehålla, utveckla och förstärka det system som redan finns.¹¹⁶

Vi har idag nått en tidpunkt i kapitalismens historia som lämnar bakom sig vad vi tidigare har varit bekanta med. Ingen och ingenting går säkert från risken (eller, sett ur kapitalismens synpunkt: *möjligheten*) att bli behandlad som en handelsvara, och minst av allt vad som tidigare har varit minst exploaterat av allt – den mänskliga kunskapen och den information vi digitalt kan generera därav. Precis som Braidotti argumenterar innebär denna nya avancerade kapitalism en ny komplex syn på människan och hennes plats i det kapitalistiska systemet: "This context produces a paradoxical and rather opportunistic form of post-anthropocentrism on the part of market forces which happily trade on Life itself."¹¹⁷

2.2.2 Antihumanism och antiantropocentrism

Enligt Braidotti triggas posthumanismen av två olika kritiker: dels kritiken mot *humanismen*, och dels kritiken mot *antropocentrismen*.¹¹⁸ Posthumanismens antihumanistiska förhållningssätt innebär ett ifrågasättande av den eurocentrerade och liberala idén om vad som konstituerar en människa (d.v.s. en kritik mot den universella representationen av människan som mannen med stort M), medan den antiantropocentriska kritiken främst går ut på att kritisera den arts specifika hierarkin där människan som art ses som den främsta toppkonsumenten.¹¹⁹

Posthumanistisk kritik går alltså ut på att belysa att konceptet "människa" är långt ifrån neutral. Den människa vi använder som rättesnöre och utgångspunkt är manlig, vit, heterosexuell och urban (något som innebär, likt Braidotti framhåller, att man enkelt kan ifrågasätta huruvida många av oss någonsin har ansetts vara människor),¹²⁰ och vi som människor har inte en inneboende rätt att titulera sig själva som herre på täppan endast på grund av det faktum att vi är människor. Som Braidotti skriver innebär antihumanismen ett särkopplande av människans egenmäktigt tagna plats i vår omvärld: "Anti-Humanism consists in de-linking the human agent from this universalistic posture, calling him to task, so to speak, on the concrete actions he is enacting."¹²¹

¹¹⁶ Philippopoulos-Mihalopoulos (2015), s. 75.

¹¹⁷ Braidotti (2013a), s. 59.

¹¹⁸ Braidotti (2016), s. 13.

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Jfr t.ex. med Braidottis inledande mening i hennes verk *The Posthuman*: "None of us can say, with any degree of certainty, that we have always been human, or that we are only that." Se Braidotti (2013a), s. 1.

¹²¹ Braidotti, Rosi, *Posthuman Humanities*, European Educational Research Journal, vol. 12, no. 1, 2013 [Braidotti (2013b)], s. 3.

2.2.2.1 Postantropocentrism

Braidotti argumenterar att livet numera kommodifieras som konsekvens av den avancerade kapitalismen i samband med konceptet *zoe*.¹²² Enligt Braidotti kräver ett *zoe*-centrerat förhållningssätt en helomvändning av vår liberalhumanistiska förståelse av vad det innebär att vara människa, vilket ger upphov till en posthumanistisk subjektivitet som består av ett assemblage av mänskliga, icke-organiska, digitala (m.fl.) komponenter.¹²³ Som Braidotti skriver innebär *zoe* en betoning av den icke-mänskliga vitala livskraften¹²⁴ och är i längden ett förhållningssätt som omkategoriserar, förändrar och binder samman:

It is the transversal force that cuts across and reconnects previously segregated species, categories and domains ... it is a materialist, secular, grounded and unsentimental response to the opportunistic trans-species commodification of Life that is the logic of advanced capitalism.¹²⁵

Den avancerade kapitalismen som flödar igenom samhället som en atmosfärisk kraft har hittat en nästintill oexploaterad guldgruva vad gäller insamling av information, eftersom vi genom att reducera kroppar till siffror i en cyberkontext kan avsäga oss all den problematik som följer av att vara en kropp.¹²⁶ Likt Braidotti hävdar innebär ett förkroppsligande av tanken i enlighet med den avancerade kapitalismens vilja att kroppar reduceras till *information* som med enkelhet vägas och mätas gentemot varandra.¹²⁷ Detta medför i sin tur att distinktionen mellan kategorier som t.ex. manligt/kvinnligt, levande/dött, människa/djur etc. suddas ut, just eftersom det är Livet självt som man är ute efter, snarare än de kroppar som har liv inom sig.¹²⁸

Som Braidotti framhåller innebär den avancerade kapitalismen att vi har nått ett nytt tidevarv som kanske skulle kunna benämnas som postantropocentrisk (eftersom människor på samma sätt som andra kroppar kommodifieras och säljs); detta innebär dock inte att denna era nödvändigtvis måste vara posthumanistisk, eftersom kontexten vi befinner oss i fortfarande upprätthåller ett hierarkiskt skillnadsgörande mellan det mänskliga och det icke-mänskliga.¹²⁹

¹²² Konceptet *zoe* kan även förstås ställd i relation till konceptet *bios*. I en intervju med Rosi Braidotti sammanfattas skillnaden mellan begreppen på följande sätt av intervjuaren Heather Davis: "Zoe is distinct from *bios*; the latter representing the political, intelligent and discursive side of life, while the former 'stands for the mindless vitality of Life carrying on independently and regardless of rational control.'" Se Braidotti, Rosi & Davies, Heather, *The Amoderns: Thinking With Zoe – A Feature Interview with Rosi Braidotti*, Amodern, 2016.

¹²³ Braidotti (2016), s. 19.

¹²⁴ Braidotti (2013a), s. 60.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Ibid., s. 61.

¹²⁷ Ibid., s. 62.

¹²⁸ Ibid., s. 64.

¹²⁹ Ibid., s. 64–65.

Del III – Applicering

3.1 TANKE/KROPP

3.1.1 Om dualismen tanke/kropp

Den binära uppdelningen tanke/kropp är en av de mest fundamentala strukturer som vårt västerländska samhälle vilar på, och ligger även i mångt och mycket till grund för vår uppfattning av vad en människa är.¹³⁰ Som jag ovan beskrivit har denna föreställning bidragit till den kopernikanska synen på tillskansande av kunskap, där objektet för vår kunskap ständigt anses behöva rätta sig efter vem som uppfattar det.¹³¹ Människan förstås vara uppbyggd av två olika och distinkta delar: å ena sidan hennes kropp och å andra sidan hennes tankar, där den förra anses föga sig efter den senare. Likt Braidotti argumenterar har denna uppdelning bidragit till en syn som särskiljer människan från resten av världen, just på grund av hennes förmåga att ha ett reflekterande medvetande.¹³² Att människan sitter på sin antropocentriska tron syns tydligt i vårt ständiga beivrande av människans förmåga att bära rättigheter, äga egendom och utgöra ett rättssubjekt. Människan *kan*, därför får hon.

Den franska filosofens René Descartes namn nämns ofta i samma andetag som konceptet dualism. Descartes är mest känd för att ha yttrat orden *cogito, ergo sum* (jag tänker, alltså finns jag), något som lade grunden för en cementering av själens sammankoppling med tanken. Idén om själens/tankens överhet reflekteras även i den kristna traditionen som beivrar själens evighet och gränslöshet, medan kroppen snarare ses som själens behållare. Själens/tankens/medvetandets övertag om kroppen/materia/substansen är dessutom oerhört tydlig även i samtida popkultur. På internet frodas peppande citat som ”mind over matter”, ”the mind is the limit”, eller ”if you don’t mind, it doesn’t matter”; i filmer porträtteras själen som synonym med din personlighet (du är fortfarande *du* även om du byter kropp).¹³³

Det faktum att tankens makt är i ropet syns också tydligt i den samtida politiska diskussionen som förs både globalt och nationellt. Att framtidens jobb ligger inom tjänstesektorn snarare än inom industrin kommer troligtvis inte som någon överraskning för någon – snarare kan det kännas upprepande och tradigt att basunera ut att digitaliseringen innebär ett fundamentalt skifte från manuellt via automatiserat till artificiellt tänkande arbete.¹³⁴

Med det sagt innebär också tekniskiftet, och inte minst den utveckling som IoP medför, en förändring i hur vi uppfattar och karakteriserar kapitalism – industriell kapitalism har fått ge vika för en kunskapscentrerad sådan.¹³⁵

¹³⁰ Käll (2017), s. 147.

¹³¹ Se t.ex. avsnitt 3.3.

¹³² Braidotti (2013a), s. 1.

¹³³ Filmer som har tema att personligheter byter kroppar går löst under benämningen ”Body Swap Movies”. På filmdatabasen IMDb finns exempelvis en lista med 35 filmer som alla handlar om detta, t.ex. *Freaky Friday* eller *Mulholland Drive*, se IMDb, *Body Swap Movies*, publicerad 2011-06-27, <https://www.imdb.com/-list/ls000924797/>, hämtad 2018-12-03.

¹³⁴ Det faktum att vi har hört det förut gör det däremot inte mindre relevant – 53 % av jobben i Sverige förväntas kunna automatiseras inom de kommande 20 åren, se Riksdagsförvaltningens utvärderings- och forskningssekretariat (RUFs), *Framtidens arbetsmarknad och arbetsliv i den digitala eran*, Sveriges Riksdag, Stockholm, 2017, s. 4.

¹³⁵ Käll (2017), s. 150.

3.1.2 Premiss I: Produktifierad kunskap

För att IoP överhuvudtaget ska vara möjligt måste man börja med dess första premiss, m.a.o. med generering och extrahering av (gigantiska) mängder med information. Att massdata används som analysunderlag har kanske ett lägre nyhetsvärde i sig, men det är tack vare IoT:s enorma utveckling under de senaste åren som grunden har kunnat läggas för en allt mer genomgående analys av vår omvärld, och idag kan olika beteenden analyseras ner till i princip minsta beståndsdel.

Tillgången till massdata som kan beskriva olika beteenden och processer i den fysiska världen är nyckeln till en framgångsrik cyberfysisk konvergens.¹³⁶ Utan cybertekniken har vi inget analysverktyg; utan den fysiska världen har vi inget analysunderlag. Frågan kvarstår dock på vilket sätt den nya interneteran genom dess produktifiering av mänsklig information utmanar dualismen kropp/tanke, en dualism som i sin tur ligger till grund för vårt samtida rättssamhälle. Innebär detta nya internet, som explicit talar om en förhöjd mänsklig aktivitet i konvergensen mellan den fysiska världen och cybervärlden, att vi kommer lyckas platta ut de binära strukturer som påverkar vårt sätt att se på kunskap i förhållande till den mänskliga kroppen? Eller innebär den kanske istället precis det motsatta: ett cementerande och förstärkande av en existerande föreställning som vi motsägelsefullt tror att vi rubbar?

3.1.2.1 Det effektiva kapitalvärdet

Likt tidigare diskuterat har det skett en förskjutning i diskussionen om vad som utgör det mest effektiva kapitalvärdet, och denna förskjutning har inneburit ett allt mer intensivt fokus på tanken som en praktisk resurs i ett kapitalistiskt system. Braidotti beskriver händelseförloppet som följande:

What constitutes knowledge today is the informational power of living matter itself ... as the success of Facebook demonstrates at a more banal level. These practices reduce bodies to their informational substrate ... and thereby levels out the categorical differences. The focus is on the accumulation of information itself.¹³⁷

Även Antonio Negri och Michael Hardt för en argumentation som bekräftar att den immateriella och biopolitiska produktionen har övertagit industrins position som hegemon i den globala ekonomin.¹³⁸ Som en tredje revolution i mänsklighetens ekonomiska historia, efter jordbruks- och den industriella revolutionen, har informations- och tjänstesamhället seglat upp som kapitalismens vinnare.¹³⁹ Hardt och Negri kallar denna övergång för *informatization*,¹⁴⁰ och hävdar att dagens moderna samhälle – så som vi känner till det – har nått sin ände.¹⁴¹ Den globala ekonomin har nått ett nytt tidevarv, och det effektiva kapitalvärdet har bytt form.

3.1.2.2 En fragmenterad resurs

Kunskap som en produktifierad resurs i ett kapitalistiskt system skiljer sig från materiella tillgångar på en viktig punkt: kunskap och information, till skillnad från en fysisk produkt, minskar inte av att delas. Kunskap försvinner inte av att ges bort, säljas eller överlåtas. Likt Negri och Hardt

¹³⁶ Conti; Das; Passarella (2017), s. 2.

¹³⁷ Braidotti (2016), s. 21.

¹³⁸ Hardt, Michael, *The Common in Communism*, Rethinking Marxism, vol. 22, no. 3, 2010 [Hardt (2010)], s. 348.

¹³⁹ Hardt, Michael & Negri, Antonio, *Empire*, Harvard University Press, London, 2000 [Hardt & Negri (2000)], s. 280.

¹⁴⁰ Ibid., s. 285.

¹⁴¹ Ibid.

argumenterar innebär detta att privatisering av information blir både mer komplext och ambivalent (givet de premisser som rätten erbjuder).¹⁴² Ägande har tidigare setts gå hand i hand med en exklusiv rätt till egendom, men i och med att värdet av immateriella tillgångar, kunskap eller information ofta ökar med en större användargrupp, innebär en konventionell privatisering en begränsning av dess kapitalvärde.¹⁴³

Information kan nämligen inte betraktas som en viss konserverad mängd; likt Donna Haraway argumenterar innebär inte spridning av information att något går förlorat: "[i]f I give you information, you have it and I do too."¹⁴⁴ Vid en första anblick kan det därför tyckas svårt att använda information som en ekonomisk resurs. Likt Hardt och Negri framhåller har dock informationssamhället lyckats undvika sin egen motsägelsefulla fälla genom ett avståndstagande från privatisering i sin kanske ordagranna lydelse, och utgår istället från äganderätten som en möjlighet att *hyra ut* information.¹⁴⁵ Det handlar med andra ord inte längre bara om att äga kunskap, utan snarare om att ha – och kunna erbjuda – tillgång till den.

Till skillnad från klassiska ekonomiska teorier som uppfattar resurser som begränsade, bryter kunskap och information som en kapitalistisk resurs ny mark. Som en motsats till en Tragedy of the Commons-logik,¹⁴⁶ eller marxistiska idéer om rörlig kontra icke-rörlig egendom, blir nämligen värdet av information *större* ju mer det delas.¹⁴⁷ Likt Hardt och Negri argumenterar innebär dagens postindustriella ekonomiska samhälle ett nytt sätt att värdera egendom: "the immaterial triumphs the material, the reproducible over the irreproducible, and the shared over the exclusive."¹⁴⁸

Kunskap som resurs är sammantaget mycket svårare att kontrollera än fysisk egendom. Detta är en av anledningarna till att vårt kapitalistiska samhälle har behövt röra sig från ett traditionellt förhållningssätt – där A överlåter X till B – till en position som möjliggör överföring på ett sätt som endast ger B rätt att använda X. Denna maktkamp som uppstår mellan egendom som å ena sidan materiell/exklusiv och å andra sidan immateriell/reproducerbar medför helt nya förhållningssätt för ett kapitalistiskt ekonomiskt system.

Till skillnad från produktionen i en industriell ekonomi blir produktionen i ett informationssamhälle relativt autonom, men med annorlunda (och försvårade) möjligheter till ekonomisk styrning. Negri och Hardt menar dock att detta inte nödvändigtvis resulterar i en mindre kontrollerande kapitalism – tvärtom.¹⁴⁹ Eftersom kapitalvärdet utvinns genom uthyrning med stöd av äganderätten (snarare än exklusiviteten i förhållande till densamma), blir produktionen i ett informationssamhälle på grund av kapitalets "externa" position *ännu* mer kontrollerad och exploaterad.¹⁵⁰

¹⁴² Hardt (2010), s. 349.

¹⁴³ Ett tydligt exempel på detta är musikbranschen och dess streamingtjänster. Om en artist skulle ha exklusiv rätt till sin musik, skulle hen omöjligt ha samma möjligheter att nå ut med sin musik och få nya lyssnare. Att på ett konventionellt sätt privatisera en låt motsätter själva syftet – och möjligheten – att generera kapitalvärde.

¹⁴⁴ Hayles (1999), s. 39.

¹⁴⁵ Hardt skriver bl.a. att "...the triumph of movable over immovable property corresponds to the victory of profit over rent as the dominant mode of expropriation." Se Hardt (2010), s. 348.

¹⁴⁶ The Tragedy of the Commons (på svenska "allmänningarnas tragedi") är ett tankegodt som utgår från idén om människan som *homo oeconomicus* ("den ekonomiska människan", d.v.s. en rationell individ som söker att maximera sitt eget resursutnyttjande) och hävdar därav att resurser inte kan hållas gemensamt av den anledningen att gemensamma tillgångar överutnyttjas. Som diskuteras i brödtexten blir en sådan inställning svårare att bibehålla när man diskuterar kunskap som gemensam resurs, just på grund av dess rättsligt fragmenterade karaktär, se avsnitt 3.1.2.3. Se härom detta även bl.a. Bruncevic, Merima, *Fixing the Shadows: Access to Art and the Legal Concept of Cultural Commons*, Juridiska institutionens skriftserie, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, skrift 016, 2014, s. 227, samt Käll (2017), s. 156.

¹⁴⁷ Hardt (2010), s. 349.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Ibid., s. 351–352.

¹⁵⁰ Ibid.

3.1.2.3 En rättsligt konceptualiserad resurs

Informationssamhället med dess korrelerande svårigheter är inte något nytt i sig, utan förändringen av våra kapitalistiska glasögon har skett över tid med bl.a. flera förändringar av våra rättsliga utgångspunkter. Vi har sedan länge använt oss av olika rättsliga medel i syfte att inringa, omforma och kommodifiera kunskap, t.ex. genom tillämpandet av diverse immateriella rättigheter och konkurrensklausuler.

Hardt och Negri menar att på grund av den maktkamp som uppstått mellan å ena sidan materiella och å andra sidan immateriella tillgångar – med konsekvensen att kapitalvärdet har övergått från den första till den andra – så har vår syn på vad som kan utgöra egendom i lagens mening förändrats.¹⁵¹ Att kunskap och information är möjliga att se som en resurs som kan exploateras ur en kapitalistisk synpunkt är historiskt sett relativt nytt; det var t.ex. inte länge sedan som upphovsrätten skyddade den fysiska materiella tillgången, snarare än innehållet däri.¹⁵² Att information idag ses som en ekonomisk resurs återspeglas med andra ord tydligt i vårt samtida samhälle där syftena bakom immateriella rättigheter bl.a. explicit knyts samman med olika ekonomiska incitament.

Det är dock viktigt att vara medveten om att immateriella rättigheter är konstruerade och inspirerade utefter upplysningsideal. Även om tanken enligt liberalismen anses vara hierarkiskt överordnad kroppen så är tanken och kroppen sammanflätade med varandra: likt jorden du bearbetar anses därför även en produkt av tanken tillfalla dig.¹⁵³

Med det sagt innebär immateriella rättigheter, trots dess liberalistiska konstruktion, ett första steg på vägen gentemot ett förkroppsligande av tanken som någorlunda separat från kroppen.

3.1.2.4 Förkroppsligandet av kunskap och dess (motsägelsefulla) effekt

Även om immateriella rättigheter har bidragit till att konstruera en bild av kroppen och tanken som tudelade, har den historiska och traditionella konceptualiseringen inte behandlat tanken som ett separat förkroppsligande.¹⁵⁴ Tvärtom så har tanken – trots dess förmåga att inringa och definiera vad som anses vara mänskligt – ansetts vara högst *integrerad* med den mänskliga kroppen. Att därför betrakta tanken som en totalt separerad entitet som är fullkomligt oberoende av en kropp är sålunda något som bryter med vår historiska bild av relationen mellan kropp och tanke, där tanken har ansetts vara en förutsättning för kroppen (men inte motsatsvis).¹⁵⁵ På grund av immateriella rättigheters kapitalistiska förankring är det dock tydligt att denna rättsliga konceptualisering – trots dess bidrag till ett förkroppsligande av tanken – fortsätter att upprätthålla liberalismens syn på relationen mellan kroppen och tanken. Frågan kvarstår därmed huruvida produktifiering av kunskap i en IoP-kontext medför en utjämning av *hierarkin* mellan tanken och kroppen, eller om denna utveckling snarare innebär en motsatt effekt.

Att se på kunskap som ett objekt ur ett nymaterialistiskt perspektiv öppnar upp för nya tankebanor. Om man t.ex. anammar Bryants ontologiska förståelse anser jag att det inte är några problem att argumentera för en möjlighet att se på kunskap som ett eget objekt vars existensberättigade grundas i sig självt. Eftersom varken kroppen eller tanken enligt en sådan

¹⁵¹ Ibid., s. 347.

¹⁵² Käll (2017), s. 166.

¹⁵³ Jfr här med Lockes citat "[e]very man has a property in his own person...", se Locke (1690). Citatet cementerar uppfattningen att vi särskiljer någon från något; vi är person eller egendom, subjekt eller objekt. Samtidigt upprätthåller denna inställning att vi är självägande: vi kan utgöra både subjekt och objekt för oss själva, se Davies (2012), s. 11.

¹⁵⁴ Käll (2017), s. 166.

¹⁵⁵ Ibid., s. 162.

ontologisk förståelse kan finnas till enbart i syfte att vara den andres hjälpmedel, är det möjligt att dra slutsatsen att produktifiering av kunskap på ett ännu tydligare sätt bidrar till en bild av kunskap som *frigjort* från kroppen. Detta kan i sin tur anses lämna bakom sig den kopernikanska synen där vad som *uppfattas* (kroppen) ständigt anses forma sig efter den som *uppfattar* (tanken).¹⁵⁶

En postindustriell kapitalism med ett starkt fokus på produktifiering av kunskap kan alltså vid en första anblick uppfattas gå hand i hand med en nymaterialistisk analys av situationen i fråga. Tack vare digitaliseringen uppfattas nämligen kunskap i allt högre utsträckning vara något som kan förkroppsligas, separeras och ontologiskt bekräftas på egen grund, utan något som helst beroendeförhållande till kroppen. Jag anser därför att det visserligen är möjligt att argumentera för att IoP bidrar till en nedmontering av dualismen kropp/tanke – men att avsluta analysen här vore dock att kasta in handduken för tidigt.

Här uppkommer nämligen vad jag anser vara den (allt för) objektorienterade ontologins främsta tillkortakommande, nämligen att ontologin är *platt*. Om man lämnar analysen vid denna tidpunkt tas nämligen ingen hänsyn till maktrelationer mellan olika kroppar. Även om digitaliseringen medför att både digitala och mänskliga kroppar ses som förkroppsligade – och därmed mer jämförbara – så landar inte denna slutsats nödvändigtvis i vad posthumanismen ämnar att bidra till, nämligen *ett utjämnande av makthierarkier mellan olika kroppar*. En alltför platt ontologi innebär att hänsyn endast tas till frågan om *varat*, snarare än hur kroppar *förhåller* sig till varandra. Med andra ord: en produktifiering av kunskap som leder till ett bildligt tydligare förkroppsligande kan visserligen leda till en utveckling av vår rättsliga förståelse över vad som kan utgöra egendom, men tar inte bort det faktum att vissa kroppar påverkar sin omgivning mer än andra.

Som ovan diskuterat kan förvisso en postindustriell kapitalism anses vara *postantropocentrisk* vid en första anblick, utan att för den sakens skull nödvändigtvis vara *posthumanistisk*.¹⁵⁷ Likt Philippopoulos-Mihalopoulos argumenterar får vi därför inte glömma utgångspunkten att rätten är en ständig del av rummet, på samma sätt som att rummet är en del av rätten. Det faktum att *lawscape* på grund av kroppars olika stora påverkan har en lutande yta, innebär att vad som synliggörs (och vet som inte synliggörs) normaliseras.¹⁵⁸ Vad vi lämnas kvar med är ett osynligt system, likt det ständiga lufttrycket som omfamnar och trycker oss i vissa riktningar, men som vi ändå inte märker av.

Produktifiering av kunskap förstärker vår syn på densamma som ett medel (och ett ändamål) i kapitalismens systematik, och på grund av kapitalismens inneboende konstruktion har den i allra högsta grad blivit ett med atmosfären.¹⁵⁹ Eftersom kapitalismens främsta önskan är att bibehålla systemet som det är (och i längden naturligtvis även *förstärka* systemet), finns det enligt mig ingen kropp som är starkare än den som förkroppsligar just kapitalismen. Jag anser därför att produktifiering av kunskap snarare stjälper än hjälper när det kommer till frågan om att balansera ut det hierarkiska maktförhållandet mellan tanke/kropp, just eftersom förkroppsligandet av tanken oundvikligen går den avancerade kapitalismens ärende. På grund av dessa bakomliggande kapitalistiska konstruktioner, som bygger på ett hierarkiskt antropocentriskt system, kommer därför sådan produktifiering av kunskap i min mening aldrig helt att kunna nedmontera hierarkin inom dualismen på det sätt som posthumanismen eftersträvar.

¹⁵⁶ Denna argumentation hade naturligtvis varit rimlig att fullfölja även utan förekomsten av immateriella rättigheter, men dessa rättsliga utgångspunkter hjälper till att skapa en diskurs som behandlar kunskap som just separat.

¹⁵⁷ Braidotti (2013a), s. 65. Se även avsnitt 2.2.2.1.

¹⁵⁸ Philippopoulos-Mihalopoulos (2015), s. 105.

¹⁵⁹ Se mer under avsnitt 2.2.

3.2 INDIVIDUALISM/KOLLEKTIVISM

3.2.1 Om dualismen individualism/kollektivism

Ytterligare en av de mest fundamentala dikotomier som vårt rättssystem bygger på är den om individen kontra kollektivet. Ett individualistiskt perspektiv, vilket i allra högsta grad präglar västvärlden, innebär att individen utgår från premissen att livet levs för en själv och på ens egna villkor, och detta ställs som kontrast till kollektivismen som anses uppmuntra ”människans egenskap av samhällsvarelse”.¹⁶⁰

Ett individualistiskt synsätt är nära sammankopplat med den liberala tanken om frihet och självständighet, och likt andra västerländska motsvarigheter präglas den svenska rättskulturen av en stark individcentrering.¹⁶¹ Teoretikern C.B. Macpherson hävdar bl.a. att dagens moderna liberaldemokratiska teorier som präglar västerländska rättssystem utgår från dess tendens att definiera människor efter deras ägande.¹⁶² Ett samhälle består med andra ord inte av ett samlat kollektiv, utan snarare av flera (unika och autonoma) individer vars relationer består av ägandeutbyte sinsemellan.

Även om liberalismen till mångt och mycket bygger på individualistiska principer (som att individen är den enskilt viktigaste enheten) innebär detta inte att liberalism och individualism är synonyma. Ett individcentrerat samhälle kan både luta åt en mer liberal såväl som en mer social ideologi. Sveriges reformarbete under 70-talet, med införandet av t.ex. studiestödspolitik och särbeskattning, är tydliga exempel på hur ett individualistiskt samhälle kan gifta sig väl med en stark stat. Lars Trägårdh¹⁶³ myntade med detta som bakgrund begreppet *den svenska statsindividualismen* i syfte att synliggöra skillnaden på klassisk individualism som ifrågasätter statlig inblandning – som vi idag i mångt och mycket kanske fortfarande associerar med amerikansk liberalindividualism – samt individualism som bejakar och respekterar en stark stat.¹⁶⁴ Likt Trägårdh argumenterar är den svenska rättskulturen idag långt ifrån kollektivistisk, utan bygger snarare i allra högsta grad på en allians mellan en stark stat och (extremt) autonoma individer. Trägårdh beskriver det som ”...en allians som ... på ett enastående sätt har förlöst individen från beroendet av familjen och civilsamhällelig välgörenhet”.¹⁶⁵ Enligt Trägårdh är det illusionen att endast autonoma och oberoende individer kan ses som jämlikar som har bidragit till ett svenskt ”kollektiv” jämlikhetsideal, som i själva verket bygger på individualistiska premisser.¹⁶⁶

Allt som allt innebär detta att det svenska rättssystemet¹⁶⁷ vid en första anblick kan verka vara annorlunda från övriga västerländska stater; det faktum att det här finns en stark välfärdsstat med

¹⁶⁰ Svenska Akademiens ordbok, *Kollektivism*, publicerad 1936, http://www.saob.se/artikel/?-%20unik=l_0225-0256.vkl i&pz=5, hämtad 2018-12-03.

¹⁶¹ Detta synsätt bidrar bl.a. till inställningen att en individ/familj inte bär hela ansvaret för varandra, utan att detta ansvar istället läggs på staten, kommunerna eller våra myndigheter (jfr t.ex. de nio stöd- och serviceinsatserna som LSS erbjuder, eller kommunens ansvars gällande tillhandahållande av äldreomsorg). Några andra tydliga exempel på hur det svenska rättssystemet är baserat på individualistiska premisser är principen om att man aldrig kan ära skulder, att endast den person som har begått ett brott kan belastas för detta samt att vi endast tillämpar särbeskattning i Sverige.

¹⁶² Macpherson, C.B., *The political theory of possessive individualism – from Hobbes to Locke*, Oxford University Press, Oxford, 1962 [Macpherson (1962)], s. 3.

¹⁶³ Professor i historia och civilsamhällekunskap vid Ersta Sköndal högskola i Stockholm.

¹⁶⁴ Trägårdh, Lars, *Det civila samhällets karriär som vetenskapligt och politiskt begrepp i Sverige*, Tidsskrift för samhällsforskning no. 4, 2008 [Trägårdh (2008)], s. 585.

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Trägårdh skriver bl.a. att: ”...den centrala aspekten på jämlikheten är just individens oberoende. Endast autonoma objekt kan mötas som likar.” Ibid., s. 588.

¹⁶⁷ Och även övriga nordiska rättssystem.

etablerat stabila institutioner som fortfarande genererar stor tilltro skiljer sig nämligen från andra individualistiska samhällen som generellt sett hyser större misstro gentemot myndigheter och auktoriteter.¹⁶⁸ Likheten kvarstår emellertid: individualismen är fundamental för såväl svenska som övriga västerländska rättssystem.

3.2.2 Premiss 2: En kollektiv beteendeförändring

Dualismen individualism/kollektivism är högst grundläggande för de rättsliga traditioner som vi är vana vid – västerländsk rätt understryker exempelvis individens självbestämmanderätt och långtgående avtalsfrihet. Här måste man dock fråga sig huruvida dualismen är så pass svartvit som vi tycks tro. På det stora hela visar exempelvis den svenska statsindividualismen tendenser på en någotsånär sammanblandning mellan de två olika perspektiven, men upprätthåller ändå synen på individualismen som det normaliserade och alltså ”bästa” alternativet. Men är individualism verkligen möjlig att helt och hållet särskilja från kollektivism?

En konsekvens av IoP är ett ännu större gränsland mellan vad som uppfattas vara individens val och vad som anses vara kollektivets val. Skillnaden sinsemellan suddas ut i takt med att genererad data kan analyseras och ge upphov till förändrat beteendemönster på kollektivnivå, och vad som utgör en autonom individ som formellt anses vara jämlik gentemot andra individer blir allt svårare att urskilja. Frågan kvarstår därför: innebär IoP:s beteendeförändringar att den binära strukturen minskar alltmer – där liberalismens grepp om ”individen först” lossnar – eller innebär det tvärtom ett förstärkt fokus på individen, förtäckt av ett intresse för massdata?

3.2.2.1 Infrastrukturella och sociala domäner

En av grundförutsättningarna för IoP är att den data som analyseras i cyberrymden också leder till beteendeförändringar i den fysiska världen. Dessa beteendeförändringar delas enligt Conti, Das och Passarella in i två olika domäner: infrastrukturell (Cyber-Physical Systems) samt social (Cyber-Physical Social Systems).¹⁶⁹

Vad gäller den *infrastrukturella domänen* brukar man i dessa sammanhang ofta tala om s.k. *smarta städer*. I en smart stad agerar internet som ett slags skikt mellan cyberrymden och den fysiska världen, och kan därmed erbjuda skräddarsydda lösningar för staden och dess invånare.¹⁷⁰ Tack vare mängden data som genereras om den fysiska världen från IoT-enheter möjliggörs en cyberanalys som kan extrahera den optimala konfigurationen gällande exempelvis trafikljus eller kollektivtrafik. I en smart stad kan detta cyberskikt kontrollera ett samhälles fysiska infrastrukturella system med effekten att invånarna ändrar sitt beteendemönster. Några exempel på en sådan infrastrukturell förändring med efterföljande beteendeförändringar är t.ex. om en smart stad minskar eller ökar styrkan på trafikljus beroende på antalet cyklister som rör sig i ett visst område (vilket kan generera en beteendeförändring i val av cykelväg), eller att flera tåg eller tunnelbanor sätts in för att hantera morgonrusningen (med effekten att resenärer har flera alternativa resor, vilket kan generera en beteendeförändring i när man t.ex. måste åka till jobbet).¹⁷¹

Den *sociala domänen* är, till skillnad från den infrastrukturella, en effekt av våra sociala interaktioner som sker både fysiskt och online på olika sociala medier. I dagens samhälle är det väldigt vanligt att ett första möte i den ”riktiga” världen följs av en vänförfrågan på Facebook, samtidigt som ett jobbmöte inte sällan leder till att en kontakt inleds på LinkedIn. Motsatsvis är

¹⁶⁸ Ibid., s. 585.

¹⁶⁹ Conti; Das; Passarella (2017), s. 2–3.

¹⁷⁰ Ibid., s. 2.

¹⁷¹ Ibid.

det också vanligt att möten som sker online ofta resulterar i ett fysiskt möte, t.ex. genom användande av dejtingappar som Tinder eller Grindr. I den sociala domänen är det med andra ord mycket tydligare hur mänskligt agerande i cyberrymden genom en digital persona får effekt i den fysiska världen.

3.2.2.2 Digital maoism, filterbubblor och svärmbeteende

Våra sociala vanor på internet förändrar dock inte endast vårt beteendemönster på så sätt att vi möjligtvis träffar människor vi annars inte hade haft möjlighet att göra; tvärtom finns det mycket som talar för att vårt medvetande i en digital kontext reproduceras på helt nya sätt. Att sociala medier tar upp allt större tid och utrymme i vårt samhälle har troligtvis inte gått någon förbi, och i takt med att digitaliseringen alltjämt fortfarande växer, växer också antalet som är medvetna om arkitekturen bakom olika sociala plattformar och de korrelerande risker som finns med användandet av algoritmer. Åsiktskorridorer och fake news har debatterats i flera år, och många relaterar exempelvis Brexit och Donald Trumps vinst i det amerikanska presidentvalet 2016 till de filterbubblor som skapas på internet.¹⁷²

Det är dock inte bara på sociala medier som åsikter anses bli strömlinjeformade. I en uppmärksam (och kontroversiell) artikel från 2006 myntade den digitala visionären och artisten Jaron Lanier begreppet ”digital maoism” som en kritik gentemot det faktum att användarbaserade och kollektivt framarbetade sidor som t.ex. Wikipedia ger sken av att vara allvetande och objektiva.¹⁷³ Lanier menar att anonymiteten på dessa sidor med dess avsaknad av en tydlig författare i en antikontextuell miljö innebär att den situerade ansatsen försvinner och att information helt enkelt förlorar sin smak.¹⁷⁴

Enligt Lanier innebär en anonym miljö att individens kreativitet förminskas och försvinner, och i en sann ”the blind leading the blind”-kontext blir inte kollektivet smartare av dess samlade kraft – eftersom individen kan gömma sig i massan blir resultatet snarare det motsatta. Lanier skriver bl.a. att:

What we are witnessing today is the alarming rise of the fallacy of the infallible collective ... They are inspired by the rise of Wikipedia, by the wealth of Google, and by the rush of entrepreneurs to be the most Meta ... It's not hard to see why the fallacy of the collectivism has become popular in big organizations: *If the principle is correct, then individuals should not be required to take on risks or responsibilities.*¹⁷⁵

Jag tycker personligen att det finns mycket att kritisera med Laniers framställning – den har en tydlig ideologisk prägel, utan att för den sakens skull redogöra för detta;¹⁷⁶ den är till viss del raljant

¹⁷² Se t.ex. Olson, Phamy, *How Facebook Helped Donald Trump Become President*, Forbes, publicerad 2016-11-09, <https://www.forbes.com/sites/parmyolson/2016/11/09/how-facebook-helped-donald-trump-become-president/#6c51f8fd59c5>, hämtad 2018-11-12. Det finns emellertid många som menar att det läggs för mycket vikt vid filterbubblorna – det är egentligen inget nytt att människor omringar sig av människor som bekräftar deras syn på livet. Frågan om filterbubblan verkligen är en *bubbla* går också att ifrågasätta, eftersom en bubbla ger ett intryck av att vara helt tät. Även om man befinner sig på internet bland människor som liknar en själv, är det mycket svårt att isolera sig själv till fullo.

¹⁷³ Lanier, Jaron, *Digital Maoism: The Hazards of New Online Collectivism*, Edge, publicerad 2006-05-29, https://www.edge.org/conversation/jaron_lanier-digital-maoism-the-hazards-of-the-new-online-collectivism, hämtad 2018-11-08 [Lanier (2006-05-29)]

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Ibid. Egen kursivering.

¹⁷⁶ Lanier har mycket tydlig liberal världsåskådning, vilket bl.a. syns tydligt i det faktum att han kritiserar individens bristande självbestämmanderätt i kollektivet, och även eftersom han avslutar sin artikel med följande mening: "[t]he best guiding principle is always to cherish the individuals first." Ibid.

och så även – sett till sin kontext – utdaterad. Något jag dock anser vara intressant med Laniers kritik är hans diskussion kring kollektivets s.k. *svärmbeteende*.¹⁷⁷

Svärmbeteende skiljer sig nämligen från filterbubblor på en särskild punkt. En filterbubbla skapas av algoritmer och anpassas efter en persons egna sökningar och beteende på internet. På så vis är en filterbubbla individualiserad, även om en medfödd effekt av detta är att man hamnar i miljöer som bekräftar ens egen världsbild. Svärmbeteende har däremot en annan karakteristika, nämligen att flera personer utåt sett anses ”dela” medvetande utan att de för den sakens skull behöver ha haft någon slags interaktion sinsemellan. Utifrån sett kan det därför se ut som att flera människor tycker och tänker samma sak, något som kan spådas på av digitaliseringens krafter där de aktiva syns och de passiva sällan märks av.¹⁷⁸ Ett svärmbeteende har med andra ord en mycket mer kollektiv prägel, även om det resulterar i ett beteende som mycket väl kan liknas med det som uppstår i filterbubblor.

”Empowering the collective does not empower individuals – just the opposite is true”¹⁷⁹ skriver Lanier om svärmbeteendets effekter, och menar att digitaliseringen riskerar att placera oss i ett framtidsscenario där svärmbeteendet självantänder och blir mer eller mindre *farligt* för individen.¹⁸⁰ Ett exempel på detta är när svärmbeteendets gruppmentalitet leder till vad som inom psykologin brukar kallas för *deindividuation*, d.v.s. när individer tappar bort sin egen självmedvetenhet och ansvarskänsla i större grupper.¹⁸¹

Här bör vi återkoppla till IoP:s andra premiss, nämligen kollektiv beteendeförändring med hjälp av produktifierad kunskap. Vid en första anblick kan det kanske tyckas harmlöst med ett cyberskikt i en smart stad som via insamlad och produktifierad data kan erbjuda nya tjänster till dess invånare (med effekten att t.ex. morgonpendlare tar en annan väg till jobbet), eller att en digital persona ger dig möjligheter att träffa nya människor i ditt liv – men är det verkligen så enkelt? Vad händer egentligen när kollektivets och individens medvetande verkar sammansmälta, samtidigt som vi har ett rättssystem upprätthåller en bild av dualismen som intakt och nödvändig?

3.2.2.3 Den possessiva individualismens effekter

Jag vill börja med att understryka att individualism tveklöst är den tongivande parten i denna binära uppdelning;¹⁸² med det sagt anser jag att diskussionen om individualismens definition riskerar att falla en smula platt om den enbart landar i slutsatsen att individualism består av individers frihet gentemot samhället, att alla har samma rättigheter samt att alla föds lika (just eftersom vi *besitter*

¹⁷⁷ Svärmbeteende är ibland mer känt under dess engelska benämning *hive mind*. Det är intressant att jämföra Laniers kritik gentemot det ”fördommande” kollektivet med en av naturens mest kända svärmbeteenden, nämligen bikolonierna. När bin hittar vatten, nektar eller ett nytt passande hem, utför de en specifik dans och kan genom denna dela och vidarebefordra information inom kolonin. Om det finns flera olika alternativ gällande exempelvis vilken boplats som är bäst, kan bina processa och jämföra den delade kunskapen kollektivt innan de tillsammans väljer ett alternativ. Det som är spännande med denna dans är inte bara effekten att gruppen kommer överens, utan även att det val som fattas majoriteten av gånger är det bästa valet, se bl.a. Borst, Peter, *The Hive Mind*, *Bee Culture: The Magazine of American Beekeeping*, publicerad 2018-05-21, <https://www.beeculture.com/the-hive-mind/>, hämtad 2018-11-12.

¹⁷⁸ Detta kan exemplifieras genom fenomenet *klicktivism*, d.v.s. när individer engagerar sig online, genom att t.ex. gilla olika sidor, dela olika sidor, skriva under olika insamling eller följa olika personer, utan att de för den sakens skull engagerar sig i den fysiska världen.

¹⁷⁹ Lanier (2006-05-29).

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ Douglas, Karen M., *Deindividuation*, *Encyclopædia Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/deindividuation>, hämtad 2018-11-12.

¹⁸² Detta återspeglas tydligt i en av liberalhumanismens viktigaste premisser, nämligen den om att individen föregår och existerar före samhället och lagen – precis som tanken anses föregå kroppen – men även i t.ex. vad Trägårdh benämner som svensk statsindividualism. Se mer i avsnitt 3.2.1.

våra kroppar, snarare än *är* dem), och att kollektivismen nödvändigtvis måste vara dess motsats. Här anser jag istället att det är viktigt att återkoppla till vad jag diskuterade i avsnitt 2.2, nämligen det om att konceptet person ofta sammankopplas med dennes rätt att äga. Denna idélära hänger i sin tur i mångt och mycket ihop med vad den kanadensiska statsvetaren Macpherson kallar *possessiv individualism*, alltså den liberala idén om att människans existensberättigande utgår från hennes självägande.¹⁸³

Likt Macpherson argumenterar är den mest utmärkande egenskapen hos *possessiv individualism* att den gör individen till "...the natural proprietor of his own person and capacities, *owing nothing to society for them*."¹⁸⁴ Tanken att individen föregår samhället går väl ihop med det evigt manande mantrat att varje person är sin egen lyckas smed. Går det bra för dig, är det tack vare dig – går det dåligt för dig, ja, då är det på grund av dig.

Om individens existensberättigande går att finna i rätten att äga, innebär detta att endast vissa individer kommer att vara existensberättigade. Resurser (åtminstone materiella sådana) är begränsade, och så blir av naturliga skäl även ägandet därav.¹⁸⁵ Detta innebär i sin tur att de individer som har möjligheten att berättiga sin existens genom sitt ägande också besitter en makt över civilsamhället eftersom a) dessa individer, till skillnad från andra, är existensberättigade enligt samhällsnormen, och b) dessa individer lever i ett samhälle som är "...constructed by and for them, and run by and for them."¹⁸⁶ Det faktum att enbart vissa individer enligt den *possessiva individualismen* ses som individer faller därmed naturligt in under *posthumanismens* antihumanistiska kritik som hävdar att det endast är somliga människor som har haft möjligheten att erhålla status som människor.¹⁸⁷

Mot bakgrund av detta anser jag att idén om att *individualism* och *kollektivism* nödvändigtvis måste vara varandras motsatser går att ställa på sin ända. Att *individualism* innebär frihet *från* samhällelig inblandning – d.v.s. att individer ska stå "fria och obundna" gentemot varandra¹⁸⁸ – blir nämligen knappt mer än en chimär eftersom en persons äganderätt (och därmed existensberättigande) ständigt måste begränsas av en annans.¹⁸⁹ Den *possessiva individualismen* som ligger till grund för vårt rättssamhälle måste nämligen till viss del alltid innebära makt över (vissa) individer och (visst) begränsat individuellt självbestämmande, vilket är precis vad *individualismen* hävdar att *kollektivismen* medför. Som Macpherson argumenterar exkluderar därför inte en sådan kapitalistisk *possessiv individualism* *kollektivism*, utan snarare tvärtom: "...it demands the supremacy of the state over the individual".¹⁹⁰ De liberalt konstruerade individer som har haft möjlighet att realisera sin egen person genom sitt ägande har med andra ord en indirekt makt över den stat vars makt man försöker ifrågasätta.

¹⁸³ Benämningen *possessiv individualism* myntades av filosofen C.B. Macpherson på 60-talet och slog igenom stort i hans verk *The Political Theory of Possessive Individualism – from Hobbes to Locke*. Flera olika teoretiker och filosofer, bl.a. Margaret J. Radin, Rosi Braidotti och Katherine Hayles, använder sig av hans kritiska läsning av liberalism som grund för en *posthumanistisk* ansats, se bl.a. Hayles *How We Became Posthuman*, Braidottis *Posthuman Critical Theory* och Radins *Property and Personhood*. Som noterat av bl.a. Hayles innebär en sådan förståelse av liberalhumanism att "...subjects are individuals first and foremost because they own themselves." Se Hayles (1999), s. 145.

¹⁸⁴ Macpherson (1962), s. 255. Egen kursivering.

¹⁸⁵ Här är det viktigt att återkoppla till vad jag diskuterade i avsnitt 3.1.2.1–3.1.2.4. Även om tanken som resurs är mycket mer fragmenterad än materiella tillgångar, så har vi trots allt lyckats skapa ett samhälle som fortfarande lyckas låsa in tanken som något som går att äga. Av denna anledning tycker jag att Macphersons analys går att applicera även vad gäller immateriella tillgångar.

¹⁸⁶ Macpherson (1962), s. 256.

¹⁸⁷ Se bl.a. Braidotti (2013a), s. 1.

¹⁸⁸ Jfr bl.a. Svenska Akademiens definition av *individualism*, se Svenska Akademiens ordbok, *Individualism*, publicerad 1933, http://www.saob.se/artikel/?-unik=l_0225-0256.vk1i&pz=5, hämtad 2018-12-03.

¹⁸⁹ Macpherson (1962), s. 255.

¹⁹⁰ *Ibid.*, s. 256.

Den avancerade kapitalismen göds av det faktum att vi idag kan produktifiera Livet självt, bl.a. genom exploateringen och användandet av mänsklig kunskap som en praktisk resurs. IoP är inget undantag; en premis för dess existens är just att sådan produktifiering sker och att denna produktifiering sedermera ger upphov till en kollektiv beteendeförändring. Den avancerade kapitalismen går i sin tur hand i hand med synen på den possessiva individen som upprätthåller rätten till sin egen person genom sitt ägande. Med andra ord: bakom IoP har vi avancerad kapitalism; bakom avancerad kapitalism har vi possessiv individualism.

Det är dock långt ifrån alla som platsar i mallen som en existensberättigad individ i dagens digitaliserade samhälle. Tvärtom är det ofta så att minoriteten talar för majoriteten, vilket – likt Lanier argumenterade – skapar ett svärbeteende som utåt sett ser enhetligt ut, men snarare är fragmenterad och svårhanterlig på insidan. Ett exempel på detta är att det är långt ifrån alla Wikipedias användare som bidrar med artikelskrivande, eller att när olika drev skapas på sociala medier så kan det utåt sett verka som samhällsomvälvande när det i själva verket endast är ett fåtal grupper som är engagerade.¹⁹¹ Ett svärbeteende kan alltså lätt få stämpeln att vara just allmängiltig, fastän det i många fall snarare handlar om att den större majoriteten förhåller sig passiv.¹⁹²

I ett försök att konkretisera liberalhumanismens syn på rättssubjektet skriver Macpherson att: ”[t]he human essence is freedom from dependence on the wills of others, and freedom is a function of possession.”¹⁹³ Denna liberala syn destabiliseras i ett digitaliserat samhälle som premierar det kollektiva medvetandet framför det individuella. Jag ser dock inte att denna utveckling innebär ett totalt frångående från liberalhumanismens fokus på individen. Nej, snarare innebär detta ett upprätthållande av just vissa kroppars makt över kollektivet, förklätt i en situation där dualismen antas utmanas.

¹⁹¹ Det är välkänt att drev på sociala medier i dagens digitala samtid kan blåsas upp till nästan ohanterliga proportioner, och något som kännetecknar dessa drev är att de ofta innefattar social aktivism och engagemang på två motsatta sidor. Ett exempel på detta är drevet som skapades mot Anton Magnusson, kanske mer känd under sitt artistnamn och alter ego Mr Cool, som 2015 släppte en låt som gjorde grova anspelningar på våldtäkter mot barn. Under sommaren 2018 började flera kända personligheter, bl.a. Mia Skäringer och Elaine Eksvärd, att kritisera låten där de också uppmanade deras följare att anmäla låten. Uppmärksamheten ledde till att låten toppade Spotifys listor över Sveriges mest virala låtar, men efter omfattande kritik togs låten till slut bort från streamingtjänsten. Se mer på Aghamn, Albin, *Mr Cool efter kritiken: Mitt mål är att få folk att skratta*, SvT Nyheter, publicerad 2018-07-23, <https://www.svt.se/kultur/mr-cool-efter-kritiken-mitt-mal-ar-att-fa-folk-att-skratta>, hämtad 2018-11-12. Andra kända drev som gett upphov till (ifrågasatt) aktivism via sociala medier är bl.a. Åhléns luciakampanj 2016 som porträtterade en mörkhyad pojke, eller drevet gentemot Jimmy Durmaz efter sitt inhopps när Sverige mötte Tyskland under fotbolls-VM sommaren 2018, se bl.a. Sundell, Joachim, *Högerextremister bakom hatdrevet mot Åhléns Lucia*, SvT Nyheter, publicerad 2016-12-13, <https://www.svt.se/kultur/medier/hogerextremister-bakom-hatdrevet-mot-ahlens-lucia>, hämtad 2018-12-06, samt TT, *Ingen hatstorm mot Durmaz*, SvD, publicerad 2018-07-04, <https://www.svd.se/inte-hat-utan-karleksstorm-mot-durmaz>, hämtad 2018-12-06

¹⁹² Drev – eller Wikipedias storlek – ökar naturligtvis i omfång om fler är aktiva, eller visar något som helst aktivt stöd av det som görs. Detta kan exempelvis jämföras med upploppsbestämmelserna i 16 kap. 1 § Brottsbalken (1962:700). Bestämmelserna innebär ett tydligt åtskiljande mellan å ena sidan anstiftaren/anföraren (d.v.s. den som gett folksamlingen dess ordningsstörande uppsåt och den som leder folksamlingen) och å andra sidan det efterföljande kollektivet. Att lagstiftaren anser att anstiftaren och/eller anföraren har en mer ingripande och försvårande roll syns tydligt i skillnaden i straffskalan (högst tio jämfört med högst fyra års fängelse). För att en deltagare ska kunna dömas för upplopp krävs dock inget aktivt deltagande; det räcker att man som deltagare har förstått folksamlingens uppsåt samt skingringsbefallningen, men ändå valt att stanna. Upploppsbestämmelserna är en tydlig praktisk visualisering av vår syn på dualismen kollektivism/individualism där vi gör en tydlig åtskillnad på de aktiva individerna och de passiva som leds. Se mer härom detta Roos, Ann-Marie, Brottsbalk (1962:700) 16 kap. 1 §, Lexino 2018-09-02.

¹⁹³ Macpherson (1962), s. 3.

3.2.2.4 Mönstermedborgare och social kreditvärdering

Att den tekniska utvecklingen innebär ett förändrat beteendemönster för kollektivet är egentligen inget nytt – tvärtom är det tydligt redan idag att Big data och produktifierad information som genereras av våra digitala enheter skapar just sådana sociala och infrastrukturella domäner som Conti, Das och Passarella beskriver.¹⁹⁴

Ett tydligt exempel på detta är det s.k. sociala kreditsystem som Kinas regering nyligen lanserat vilket är planerat att vara fullt implementerat – och obligatoriskt – redan år 2020.¹⁹⁵ Kreditsystemet innebär att varje medborgare får en social kod kopplat till sitt personnummer, där såväl information om individens ekonomiska situation som information relaterat till sociala aspekter sparas.¹⁹⁶ Varje medborgare erhåller ett grundkapital om 1000 poäng, och beroende på individens val – vem man umgås med, vad man köper för produkter, var man handlar, om och när räkningar betalas, om man plankar i kollektivtrafiken etc. – ökar eller minskar individens poäng.¹⁹⁷ Konsekvenserna av vilka val som fattas är oerhört omfattande. Höga poäng belönas med större frihet; det blir lättare att resa utomlands och att erhålla olika rabatter – det blir till och med lättare att synas på olika dejtingappar. Motsatsvis innebär låga poäng en bestraffning; tillräckligt låga poäng kan innebära *svartlistning*, vilket innebär att individen kan nekas att köpa tåg- eller flygbiljetter eller att ens barn vägras placering på vissa skolor.¹⁹⁸

Kinas sociala kreditsystem synliggör mycket tydligt hur produktifierad data innebär ett kollektivt förändrat beteendemönster för ett samhälles invånare. Eftersom låga poäng innebär begränsad rörelsefrihet kommer naturligtvis majoriteten av medborgarna att anpassa sig efter systemet, med effekten att vad som verkar vara individens val – t.ex. vem man är vän med, vad man äter eller till och med hur trevlig man är – styrs av normer och lagar bortom ens egen kontroll.¹⁹⁹

Det cyberskikt som Conti, Das och Passarella talar om är till skillnad från Kinas sociala kreditsystem inte ett obligatoriskt moment som samtliga medborgare aktivt måste delta i. Tvärtom marknadsförs det som en naturlig effekt av ett samhälle där vi vill effektivisera vår omvärld, och där tekniken anses existera för att *underlätta* för sina medborgare.²⁰⁰ Det faktum att det ena systemet är rättsligt påtvingat samtidigt som det andra är en marknadsprodukt utgör enligt mig dock ingen nämnvärd skillnad; jag tycker snarare att det är tydligt att både IoP och Kinas sociala kreditsystem skapar samma slags effekter i form av en konkret förändring av synen på vad som anses vara mitt val eller ditt val. Ett digitalt utvecklat samhälle – oaktat om det är IoP eller ett socialt kreditvärderingssystem – försvårar nämligen möjligheten att urskilja sin egen vilja från sin nästas. Eftersom posthumanismen understryker att kroppar inte kan isoleras från varandra kan det därför tyckas som att en sådan teknologisk utveckling bidrar till en sådan nedmontering av den annars strikt hållna separationen mellan individen och kollektivet som eftersöktes, men enligt min åsikt är det inte riktigt så pass enkelt.

¹⁹⁴ Conti; Das; Passarella (2017), s. 2.

¹⁹⁵ Idag finns dock redan en betaversion ute som flera miljoner kinesiska medborgare använder.

¹⁹⁶ Botsman, Rachel, *Big Data meets Big Brother as China moves to rate its citizens*, Wired, publicerad 2017-10-21, <https://www.wired.co.uk/article/chinese-government-social-credit-score-privacy-invasion>, hämtad 2018-12-07.

¹⁹⁷ Horvatovic, Iva, *Straffas för dataspelsfusk – så funkar Kinas sociala kreditsystem*, SvT Nyheter, publicerad 2018-11-04, <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/sa-funkar-kinas-sociala-kreditsystem>, hämtad 2018-12-07.

¹⁹⁸ Wang, Maya, *China's Chilling 'Social Credit' Blacklist*, Human Rights Watch, publicerad 2017-12-12, <https://www.hrw.org/news/2017/12/12/chinas-chilling-social-credit-blacklist>, hämtad 2018-12-07.

¹⁹⁹ Som jämförelse vill jag uppmärksamma att den hyllade tech-dystopiska Netflix-serien *Black Mirror* har ett avsnitt ("Nosedive") som handlar om ett system som i princip är identiskt med Kinas sociala kreditsystem. Avsnittet handlar om en ung kvinna vid namn Lacie som bor i ett samhälle där medborgarna kan betygsätta sina medmänniskor, vilket i sin tur påverkar invånarnas socioekonomiska status. Se mer på IMDB, *Black Mirror – Nosedive*, <https://www.imdb.com/title/tt5497778/>, hämtad 2018-12-10.

²⁰⁰ Conti; Das; Passarella (2017), s. 2.

Jag anser att det här är viktigt att återkoppla till Philippopoulos-Mihalopoulos tankar om olika kroppars maktutövningar gentemot varandra. Problemet ligger nämligen inte enbart i det faktum att vissa kroppar har mer att säga till om, utan det största problemet i sammanhanget är snarare den avancerade kapitalismens atmosfäriska vilja att bibehålla och förstärka systemet på ett sätt som indirekt upprätthåller individualismen som den hierarkiska vinnaren. Exploatering av Livet självt är outnyttjat, utforskat och – för systemet – efterlängtat. Mot bakgrund av att IoP är skapat utefter kapitalistiska konstruktioner (som i sin tur verkar inom ett humanistiskt och antropocentriskt system) anser jag – trots att dualismen individualism/kollektivism blir allt svårare att separera – att svårigheten kvarstår att till fullo kunna utmana den hierarkiska obalansen sinsemellan.

3.3 SUBJEKT/OBJEKT

3.3.1 Om dualismen subjekt/objekt

Den tredje och sista dualismen som utmanas i och med en cyberfysisk konvergens som IoP är den om subjektet kontra objektet. Denna dualism går hand i hand med det humanistiska antagandet att det är möjligt att separera den aktiva kännaren (d.v.s. subjektet) från det passivt kända (d.v.s. objektet).²⁰¹ Denna dualism har legat till grund för ett rättssystem som utgår från tanken att vi har rättssubjekt med efterföljande rättskapacitet, vilket innebär att samtliga fysiska och juridiska personer erhåller denna status och anses ha förmåga att bära likväl rättigheter som skyldigheter.²⁰²

Den i mångt och mycket korrelerande rättshandlingsförmågan kan dock begränsas efter flertalet olika anledningar, må det så vara ålder, hälsotillstånd eller psykisk störning. Gemensamt för dessa anledningar är att en individ med begränsad rättshandlingsförmåga inte anses uppfylla de krav på rationalitet och logiskt tänkande en person annars förväntas ha för att på bästa sätt kunna tillgodose sina egna intressen och själv bidra till ett ”korrekt” beslutsfattande rörande den egna personen.²⁰³ Likt Davies argumenterar är rättssubjektets fluktuerande innehåll och varierande status en bidragande faktor till att det rättsligt sett har varit möjligt att diskriminera olika samhällsgrupper. Eftersom frågan om vad som utgör en rättslig person inte är skriven i sten, har det nämligen varit möjligt att erkänna olika subjekt olika rättigheter och skyldigheter vid olika tidpunkter under historiens gång.²⁰⁴

De två begreppen *person* och *egendom* är grundläggande i västerländsk rättslig tradition, men de är också ambivalenta; samtidigt som begreppen agerar som centrala rättsliga konstruktioner,

²⁰¹ Käll (2017), s. 253.

²⁰² Med hänsyn till humanliberalismens framtågande efter upplysningstiden kom det knappast som någon överraskning att det var just människan som tilldelades status som rättssubjekt, se Gustafsson, Håkan, *Dissens: om det rättsliga vetandet*, Juridiska institutionens skriftserie, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, skrift 9, 201, s. 24. Konceptet om vad som kan vara ett rättssubjekt har därefter utökats till att omfatta även företag – beklätt som juridiska personer – medan t.ex. (andra) djur än människan idag saknar rättssubjektivitet. Historiskt sett har dock människors rättsliga status begränsats av flertalet anledningar, t.ex. medborgarskap, etnicitet, kön, sexuell läggning eller vad som eventuellt finns i ens brottsregister, se Davies, Margaret, *Persons, Property, and Community*, *feminists@law*, vol. 4, no. 2, 2012 [Davies (2012)], s. 3.

²⁰³ Ett målände exempel är anordnande av godmanskap och förvaltarskap. Godmanskap anordnas, efter samtycke, om en person på grund av försvagat hälsotillstånd eller psykisk störning behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin egen person, se 11 kap. 4 § Föräldrabalken (1949:381). Förvaltarskap å andra sidan anordnas om en person är ur stånd att vårda sig eller sin egendom, se samma kapitel 9 §. Att en person t.ex. slösar bort sina pengar eller i övrigt inte förvaltar sin egendom på ett rationellt sätt kan med andra ord ligga till grund för en begränsad rättshandlingsförmåga.

²⁰⁴ Exempel på vad begränsad rättshandlingsförmåga kan resultera i är bl.a. oförmåga att rösta, gifta sig med den man älskar, äga egendom, utöva vissa yrken eller ingå vissa avtal, se bl.a. Davies (2012), s. 3.

återspeglar deras innehåll likväl andra koncept i den materiella världen.²⁰⁵ Vi korrelerar exempelvis ofta begreppet subjekt med person, och begreppet objekt med egendom. Att behandla någon som ett objekt innebär enligt samtida uppfattningar ett inhumant behandlande, och våra associationer när vi talar om människor som egendom går inte oväntat till historiens (och samtidens former av) slaveri. Gränsen mellan det heligt mänskliga och den kommersiella egendomen är emellertid inte särskilt klarlagd. Trots samtidens och rättens mässande försök att upprätthålla denna dualism, är det tydligt att subjekt idag kan kommodifieras och säljas, medan vissa icke-mänskliga objekt emellanåt behandlas bättre än deras mänskliga motsvarighet.²⁰⁶

Dualismen subjekt/objekt ligger djupt inbäddat inom oss alla; dualismen framkommer i allt från hur vi lär ut grammatik i skolan (flickan [aktiv, subjekt] sparkade på den röda bollen [passiv, objekt]), till hur vi idag diskuterar sexuellt våld (att kvinnors kroppar objektifieras). Att människan som ett rättssubjekt är värd att bevaras och beskyddas återspeglas tydligt i vår moderna samtids behov av att utveckla och centrera oss kring mänskliga rättigheter. Dessa rättigheter har i sin tur definierat allt det andra som just det – något *annat* som till skillnad från den liberalhumanistiska personen inte behöver erhålla skydd ens i närheten av samma grad som människan.²⁰⁷ Objekts status har helt enkelt på grund av humanismens popularitet och genomslag setts som en icke-fråga. Att den där röda bollen skulle ha några som helst rättigheter – nej, ens *vara* något utan en flicka som ser den (och därpå sparkar på den) – har setts, om inte verklighetsfrånvändande, så åtminstone som *överflödigt*.

Som jag ovan diskuterat har det idag dock blivit allt vanligare att ifrågasätta denna syn på människan som den exklusiva rättighetsbäraren, framförallt från ett nymaterialistiskt perspektiv. Från att på ett tvärsäkert sätt se på människan som subjekt och hennes omgivning som objekt, börjar vi numera att famla i mörkret. Det är därför inte för intet som exempelvis en objektorienterad ontologi kan verka avskräckande; likt Timothy Morton argumenterar har vår syn på ontologin inneburit att "[w]e've become so used to hearing "object" in relation to "subject" that it takes some time to acclimatize to a view in which there are only objects, one of which is ourselves."²⁰⁸

3.3.1.1 Om kroppen som avgränsning mot konceptet egendom

Som jag diskuterade i avsnitt 2.2.1 definieras det mänskliga i relation till det icke-mänskliga, där avgränsningen sinsemellan sker genom den förstas förmåga att inneha den andra.²⁰⁹ Den mytomspunna "äganderätten" är sålunda central i utforskandet av vad vår västerländska rättstradition definierar som ett subjekt eller objekt i lagens mening. Ur ett liberalistiskt perspektiv är det högst centralt att vara herre över sig själv och sin egen kropp eftersom det är *genom* vår kropp som vi kan förvärva äganderätt till egendom (vilket i sin tur kan argumenteras berättiga vår existens).²¹⁰ Med andra ord: det är tack vare vår kropp vi kan uttrycka vårt ägande av icke-mänskliga kroppar.

Enligt ett västerländskt synsätt uppfattas emellertid inte kroppen som något som kan ägas på samma sätt som vi anses äga t.ex. våra kläder, möbler eller eventuellt vår bostad. Snarare är förhållandet det motsatta; likt ovan diskuterat²¹¹ förstås kroppen och tanken ("jaget") snarare

²⁰⁵ Ibid., s. 5.

²⁰⁶ Ibid., s. 7. Exempel på skillnaden i "värdet" av subjektet vs. objektet: slaveri, trafficking, sexköp, organhandel – jfr med t.ex. Elizabeth II:s krona eller Mona Lisa.

²⁰⁷ Bruncevic, Merima, *Subjektets död: en postapokalyptisk livvaka*, Ord&Bild, no. 1, 2017, s. 61.

²⁰⁸ Morton, Timothy, *Here Comes Everything: The Promise of Object-Oriented Ontology*, Critical Humanities and Social Sciences, vol. 19, no. 2, 2012, s. 165.

²⁰⁹ Radin (1982), s. 959–960.

²¹⁰ Jfr t.ex. Radins argumentation, se avsnitt 2.2.1.

²¹¹ Se avsnitt 3.1.2.3.

existera i ett sammanflätat beroendeförhållande (även om tanken är hierarkiskt överordnad), och vad som fysiskt tillhör din kropp anses därmed också vara *del* utav din person.

Idén om kroppen som icke-separerbar från den rättsliga idén om vad som utgör en person återspeglas tydligt i det engelska rättsfallet *Regina v. Bentham*.²¹² I fallet hade gärningspersonen genomfört ett rån, och vid tillfället haft sin hand i jackfickan i syfte att ge ifrån sig intrycket att denna var en pistol. Mannen dömdes sedermera för innehav av en verklighetstrogen leksakspistol.²¹³ Domen upphävdes emellertid av det Brittiska överhuset eftersom det inte ansågs möjligt att inneha något som tillhörde sin egen kropp:

*One cannot possess something which is not separate and distinct from oneself. An unsevered hand or finger is part of oneself. Therefore, one cannot possess it ... What is possessed must under the definition be a thing. A person's hand or fingers are not a thing.*²¹⁴

Rättsfallet ger tydligt stöd för synsättet att saker (läs: kroppsdelar) som inte går att separera från kroppen inte heller juridiskt sett anses kunna ägas, exploateras eller objektifieras. Däremot bekräftar domen kroppens funktion som en gränsdragning och avgränsning gentemot det icke-mänskliga; skälet till att en hand inte kan innehas är för att den är *del* utav kroppen – sekunden den upphör att ha denna egenskap, öppnas det också upp möjligheten att göra en motsatt bedömning.²¹⁵ Med andra ord: en förutsättning för att något som en gång har tillhört kroppen (och därmed varit del av ett subjekt) ska kunna ägas är att detta ”ting” inte längre är en del av kroppen, och därmed går att klassificera som ett objekt.

Gränsen mellan vad rätten definierar som å ena sidan heligt mänskligt och å andra sidan som det kommersiellt exploaterbara har dock i takt med bl.a. biomedicinens och teknikens utveckling blivit allt mer diffus och svårhanterbar. Att en hand utgör en integrerad och icke-separerbar del av den mänskliga kroppen är kanske intuitivt, men vad händer när man närmar sig frågor som rör t.ex. abort, mänsklig reproduktion, mänskligt DNA, avlägsnade kroppsdelar, inopererad teknik eller döda kroppar?

Ett av de mer kända fallen som har sådana beröringspunkter är det amerikanska rättsfallet *Moore v. Regents of the University of California*.²¹⁶ Fallet berörde mannen John Moore som fick sin mjälte bortopererad som en konsekvens av den sällsynta sjukdomen härcellsleukemi. Tack vare Moores celler lyckades en forskargrupp utveckla en patenterbar cellinje som kommersialiserades, och Moore väckte därpå talan på grunden att den modifierade cellinjen var hans egendom. Högsta domstolen i Kalifornien fann emellertid att Moore inte hade någon slags rätt till cellinjen eftersom han i samband med att cellerna medicinskt togs bort förlorade sin äganderätt till dem.²¹⁷

De två rättsfallen har en gemensam nämnare i att kroppen används som en avgränsning gentemot vad som rättsligt anses vara egendom; endast det icke-mänskliga går att ägas,²¹⁸ och när något inte längre är del av kroppen är det inte längre del av människan och går därmed analogivis att inneha. Som Davies framhåller brukar även ytterligare ett kriterium tilläggas för att en kroppsdel

²¹² *Regina v. Bentham*, UKHL 18; 1 WLR 1057, 2005 [*Regina v. Bentham*].

²¹³ I domen uttrycks detta som ”imitation gun”, se *Regina v. Bentham*.

²¹⁴ *Regina v. Bentham*. Egen kursivering.

²¹⁵ Hardcastle, Rohan, *Law and the Human Body: Property Rights, Ownership and Control*, Hart Publishing, Portland, 2007, s. 15.

²¹⁶ *Moore v. Regents of the University of California*, U.S. Supreme Court of California, 51 Cal.3d 120; 793 P.2d 479; 271 Cal. Rptr. 146, 1990 [*Moore v. Regents*].

²¹⁷ *Moore v. Regents*.

²¹⁸ Jfr detta med t.ex. argumentationen kring avskaffandet av slaveri.

ska ses som en egendom som kan ägas: "[t]he thing must be different from a human being *and changed from its natural state*."²¹⁹

I takt med att kapitalistiska intressen har funnit kroppen och livet som fullt möjliga att exploatera utifrån kommersiella intressen är det påtagligt att immateriella rättigheter (så som exempelvis patent av en cellinje) innebär en förändrad syn på det självägande liberala subjektet.²²⁰ Det sålda patentet i *Moore v. Regents* gav den ansvariga läkaren i fråga rätt till minst 330 000 dollar över en treårsperiod samt 75 000 aktier, en ersättning som tydligt belyser vilka slags (företags)intressen som finns med och formar vem som har rätt till olika kroppar.²²¹ I dagens informationssamhälle är det uppenbart att kroppen visserligen anses vara "din" när den är del av din person, men att den heller inte är värd något förrän den kan omvandlas till ett objekt i form av siffror eller information och därmed kan exploateras utifrån kapitalistiska intressen.²²²

3.3.2 Premiss 3: En digital tvilling i en cyberfysisk miljö

3.3.2.1 Den digitala tvillingmodellen

I en konvergerad cyberfysisk miljö som IoP blir olika digitala användarenheter (t.ex. mobiler, hemsystem, smarta klockor eller aktivitetsspårare) centrala.²²³ I en cyberfysiskt konvergerad miljö agerar nämligen dessa enheter som *proxy* för mänsklig aktivitet i cybervärlden, vilket innebär att dessa enheter intar rollen som ett slags ombud för en mänskliga användare och därmed även "representerar" denne i den icke-fysiska världen.

Mer specifikt talas det om ett koncept som benämns som *Digital Twins* (nedan digital tvilling),²²⁴ en teknik som går ut på att korrelera en särskild proxyenhet med en utpekad person, varpå denna proxyenhet ska både representera människan och definiera dennes profil.²²⁵ Kort förklarar är en digital tvilling en digital mjukvarukopia av en fysisk person med relativt långtgående

²¹⁹ Davies (2012), s. 8. Egen kursivering. Detta kriterium går tydligt hand i hand med vad Locke hävdar om att vad en människa bearbetar också ska tillfalla henne.

²²⁰ Käll (2017), s. 218.

²²¹ *Moore v. Regents*.

²²² Det är tydligt att Högsta domstolen i Kalifornien värderar det samhällseliga (och kapitalistiska intresset) i att utan begränsningar kunna göra anspråk på äganderätt till olika kroppar i bioteknikens namn mycket högt: "...what Moore is asking us to do is to impose a tort duty on scientists to investigate the consensual pedigree of each human sample used in research. To impose such a duty, which would affect medical research of importance to all of society, implicates policy concerns far removed from the traditional, two-party ownership disputes in which the law of conversion arose. ... *Moore claims ownership of the results of socially important medical research*." Ibid. Egen kursivering. Även Davies framhåller att kroppar måste bli något "mer" än bara separerade från kroppen – den måste transformeras, ändras och vara beroende av någon *annans* nedlagda arbete, se Davies (2012), s. 8.

²²³ När jag nedan talar om "proxyenheter" inkluderar detta begrepp alltså flera olika digitala enheter. Gemensamt för dessa är att de samlar in information om sin mänskliga användare och är kapabel och vidarebefordra och analysera denna information med andra proxyenheter. I forskningssammanhang talar man om en s.k. *human proxy paradigm*, se Belding; Ott; Passarella; Reichl (2017), s. 47.

²²⁴ Ibid., s. 51.

²²⁵ I praktiken är den digitala tvillingmodellen inte ny, utan tvärtom så har tekniken varit etablerad i praktiken ända sedan tidigt 2000-tal. Det är dock först nu – tack vare IoT:s enorma utveckling – som man har börjat se på tvillingmodellen med nya ögon.²²⁵ Med det sagt har tvillingmodellen fram tills nu i princip endast använts i samband med processer relaterade till olika produkter eller tjänster, och inte i samband med mänskligt beteende på internet. I industrin har den digitala tvillingen använts för att kunna skapa en virtuell modell av t.ex. en maskin eller en 3D-skrivare. Tack vare tvillingmodellen kan den materiella maskinen "mata" sin digitala tvilling med nödvändig information om sitt tillstånd, vilket innebär att om det t.ex. uppkommer ett fel i en fysisk maskin så är det möjligt att undersöka detta genom den digitala tvillingen istället för att göra onödiga och ingående ingrepp i den materiella maskinen, se Lotsson, Anders, *digital tvilling*, IT-ord, <https://it-ord.idg.se/ord/digital-tvilling/>, hämtad 2018-11-12.

befogenheter. Forskarna och professorerna Passarella, Ott, Belding och Reichl definierar konceptet digital tvilling i ett IoP-sammanhang som följande:

Such a digital twin would ideally collect all information about the respective person, which is currently scattered and sometimes inconsistently stored across current Internet services. The digital twin would control access to personal data by external services, thus acting on behalf of "its person", even when s/he is not active in the Internet.²²⁶

Att digitala tvillingar är kapabla att samla in information om sina användare är fundamentalt för att IoP ska kunna nå sin fulla potential; om syftet är att nå en helt transcendental cyberfysisk miljö är ett lika viktigt steg att dessa tvillingar har kapacitet att representera oss i cyberrymden och agera på våra vägnar.²²⁷ En digital tvilling innebär en ständig representation av oss själva på internet; bildligt sett skulle man kunna föreställa sig något som liknar en Facebookprofil som har befogenhet att ingå offlineförhandlingar utan din de facto närvaro, och som därav kan byta information i syfte att ge dig rekommendationer eller hitta socialt innehåll (s.k. "content") som du antas vilja se mer av.²²⁸

Tekniskt sett skulle en digital tvilling fungera som en slags förvaringsplats för användarens information och även vara kapabel att förmedla data som förvaras online till andra tvillingar.²²⁹ En förutsättning för att kunna förvalta och upprätthålla ett sådant system förväntas vara att man använder sig av olika mikrovalutor för att kunna skicka och ta emot information.²³⁰ Även om själva arkitekturen bakom den digitala tvillingen ännu inte är fullt preciserad eller bestämd, framhålls det av Passarella, Ott, Belding och Reichl att det inte är tekniken som hejdar utvecklingen; tvärtom förväntas det vara olika aktieägares viljor och attityder (speciellt relaterade till frågor som rör tillgång till personuppgifter) som påverkar vad som händer härnäst.²³¹

Västerländsk rätt präglas av ett konceptuellt uppdelande mellan människor och saker; mellan subjekt och objekt.²³² Denna kategorisering återspeglas tydligt i rättsliga koncept som ställs i sådana motsatsförhållanden: vi har fysisk person kontra juridisk person; person- respektive sakskada; person- eller egendomsbrott.²³³ Som ovan resonerat upprätthålls också denna linje genom att det mänskliga subjektet används som en gränslinje gentemot vad som uppfattas vara egendom, vilket innebär att kroppen (subjektet) är en ständig förutsättning för egendomen (objektet).²³⁴

Synen på gränsdragningen mellan subjekt/objekt utmanas i och med den tekniska utvecklingen som den digitala tvillingen representerar. Kärnfrågan i detta sammanhang blir således hur den digitala tvillingen utmanar vår syn på dualismen subjekt/objekt, och hur det påverkar det mest grundläggande rättsliga koncept vi är vana vid – rättssubjektet. Jag kommer i det följande därför att diskutera den digitala tvillingen i tre olika steg. Jag kommer att börja med att undersöka huruvida det är möjligt att se den digitala tvillingen som en representant (d.v.s. på det sätt som den marknadsförs i en cyberfysisk konvergens), för att därefter diskutera på vilka sätt den digitala tvillingen går att uppfatta som ontologiskt existensberättigad. Analysen avslutas med en diskussion

²²⁶ Belding; Ott; Passarella; Reichl (2017), s. 51.

²²⁷ Frågan om hur man ska få en digital tvilling att agera å dess huvudmans vägnar grundas på en teknisk struktur som har mänsklig beteendemodellering i dess uppbyggnad. *Ibid.*, s. 47.

²²⁸ *Ibid.*, s. 65.

²²⁹ *Ibid.*, s. 64.

²³⁰ *Ibid.*, s. 62. Jfr t.ex. graphchainteknologin, se avsnitt 1.1.1.3.

²³¹ *Ibid.*

²³² Käll (2017), s. 214.

²³³ Det faktum att t.ex. personbrotten värderas högre än egendomsbrotten återspeglas tydligt i bl.a. brottens respektive placering samt dess ofta varierande straffskala i Brottsbalken.

²³⁴ Se *Regina v. Bentham* och *Moore v. Regents*.

kring hur den digitala tvillingen utmanar vår traditionella rättsliga förståelse av vad som rättsligt anses utgöra antingen en person ("rätts)subjektet") eller egendom ("objektet").

3.3.2.2 En (icke)-representation

I IoP suddas gränserna ut mellan vad en människa gör i den fysiska världen och vad hennes digitala tvilling gör i cybervärlden. Data som genereras om oss i den fysiska världen av våra digitala enheter blir till en kapitalistisk resurs på internet där enheter kan kommunicera, utveckla och dela informationen vidare. Den digitala tvillingens olika (intra)aktioner i cybervärlden ger därefter upphov till ringar på vattnet i den fysiska världen, vilket innebär att mänskliga och digitala element blir allt mer gränslösa och transcendentala.²³⁵ Conti, Das och Passarella beskriver den digitala tvillingens användningsområde/befogenhet som följande:

Personal devices act as the avatars of their respective users. They allow their owners to explore congested cyber information landscapes by collecting the available information, filtering it, and presenting relevant data to the human brain of their owners. It is, in the end, the brain of the user the final recipient of the collected information.²³⁶

Som jag tidigare diskuterat har samtidens produktifiering av information bidragit till ett slags förkroppsligande av tanken, något som kan uppfattas som ett första steg gentemot ett utjämnande av hierarkin mellan tanken och kroppen.²³⁷ En representation av den mänskliga kroppen i form av en digital tvilling kan troligtvis även uppfattas på samma sätt; det tydliga förkroppsligandet av å ena sidan en digital kropp jämte å andra sidan en fysisk kropp kan antas bidra till just det nedmonterande som eftersöks, eftersom kropparna blir mer jämförbara. Jag anser dock att situationen är något mer komplicerad än så.

För det första anser jag att det är viktigt att ha med sig att den digitala tvillingen i IoP i sin själva konstruktion är mer än bara en slags spegel av det mänskliga. Nej, det talas snarare explicit om att tvillingen är förmögen att just agera och reagera efter egna initiativ (om än det slutgiltiga syftet är att dess agerande sker för dess "huvudman"). Jag anser därför att det bara av denna anledning är nästintill kontraproduktivt att benämna tvillingen som en *representant*, just eftersom tvillingen varken är statisk eller på förhand given. Den digitala tvillingen i cybervärlden – till skillnad från t.ex. den i industrin – är långt ifrån en direkt återspeglning av ett mänskligt agerande på internet, utan själva tanken är snarare att tvillingen ska vara agerande, aktiv och performativ.

Med det sagt anser jag att den digitala tvillingen kan bidra med en tydlig visualisering av posthumanismens kritik gentemot representationalism, d.v.s. (icke)-möjligheten att göra en

²³⁵ I en cyberfysisk konvergens kommer alltså en människa representeras av sin digitala tvilling i cyberrymden. Denna representation öppnar upp för flera olika etiska och juridiska frågeställningar, särskilt gällande ansvarsfrågan. Till vilken utsträckning kan en människa bli ansvarig för, eller bunden av, de handlingar som dennes digitala tvilling utför? En liknande debatt går att hitta i diskussionen kring självkörande bilar och ansvaret kopplat därtill. Regeringens särskilde utredare Jonas Bjelfvenstam överlämnade den 7 mars 2018 ett slutbetänkande av SOU 2018:16 Utredningen om självkörande fordon på väg – introduktion. Utredningen föreslår bl.a. ett helt nytt ansvarssystem, där förarens roll under automatiserad körning blir ansvarsbefriad: "En förare ska inte vara ansvarig för de uppgifter som utförs av ett automatiskt körsystem eftersom detta skulle leda för långt utifrån skuldprincipen ... En förare ska dock ha kvar ansvaret för sådana uppgifter som inte kan utföras av det automatiska körsystemet utan (i dag) endast kan utföras av en fysisk person." Se SOU 2018:16 Utredningen om självkörande fordon på väg – introduktion, Del 2, s. 643. Trots att detta är ett väldigt intressant rättsfråga, kommer jag inte ha utrymme att diskutera frågan vidare under ramen för detta arbete.

²³⁶ Conti; Das; Passarella (2017), s. 13.

²³⁷ Men, liksom jag diskuterade genomgående i avsnitt 3.1, så är detta inte resultatet: separationen i fråga är till för att kunna kommersialisera digitala kroppar i syfte att generera *mer* kapitalism, vilket medför att det fortfarande föreligger en hierarki mellan kroppar.

ontologisk skillnad mellan å ena sidan representationen och å andra sidan det som representeras. Att vi anser att denna separation är möjlig är både en effekt av och en förutsättning för vårt dualistiska tänk där vi gör distinkta uppdelningar mellan t.ex. kropp/tanke och subjekt/objekt.²³⁸

Socialliberala (och naturvetenskapliga) teorier utgår från tankegodset att världen består av flera autonoma enheter, må det så vara på antingen person- eller atomnivå.²³⁹ En sådan analys får av naturliga skäl även en efterföljande påverkan på hur vi uppfattar rätten; rätten är uppbyggd av samhället som är uppbyggt av individen. Att individen ses som föregående samhället innebär att rätten uppfattas kunna adderas, likt ett lager, ovanpå ett existerande samhälle. Detta synsätt återspeglas väl i den svenska rättsdogmatiska traditionen där vi förväntas kunna ta del (eller avstå från att ta del) av juridikens sfär. Sammantaget innebär en sådan teoretisk bas att synen på subjektet som *agerande* och objektet som *inväntande* förstärks. Det faktum att vi enligt västerländsk rättstradition antas aktivt kunna välja huruvida vi vill befinna oss i eller utanför rättens tillämpningsområde bidrar enligt mig till en uppfattning om den digitala tvillingen och den mänskliga kroppen som existerande utanför och opåverkat av rätten. I min mening bortser en sådan förståelse från kroppars maktpåverkan på varandra, och avsäger också allt ansvar som uppstår i mötet mellan olika kroppar. Som Barad argumenterar innebär en sådan relativisering av kroppars makt att vi förnekar materians fulla kapacitet:

*To restrict power's productivity to the limited domain of the 'social', for example, or to figure matter as merely an end product rather than an active factor in further materializations, is to cheat matter out of the fullness of its capacity.*²⁴⁰

Med ett avstamp i en kritik gentemot representationalismens inneboende problematik argumenterar Barad för en posthumanistisk teori om performativitet som understryker en förståelse om världen i ständig tillblivelse. I Barads värld är objekt inte längre tomma ting som väntar på att få representeras, utan blir motsatsvis aktiva deltagare i skapandet av världen (likt människan i IoP inte längre endast ses som en användare av internet, utan även en skapare därav).²⁴¹ Barads kritik tar avstamp från utgångspunkten att representationalism tar för givet att det är möjligt att se t.ex. språket som ett "transparent medium" genom vilket vi kan uppfatta och se världen.²⁴² Ett representationalistiskt synsätt upprätthåller den dualistiska skiljelinjen mellan kännaren (subjektet) och det kända (objektet); att därför förklara tvillingen som en representant för mänsklig aktivitet i cybervärlden blir i min mening motsägelsefullt, och inte bara av den anledningen att tvillingen explicit antas kunna ha en "egen" handlingsförmåga. Likt Barad argumenterar anser jag att det här är viktigt att få klart för sig att "matters matters".²⁴³ Den digitala tvillingen är långt mycket mer än blott en representant eller ett ombud för sin mänskliga motsvarighet; tvärtom förändrar tvillingarna världens uppbyggnad genom dess själva existens, i mötet med alla de kroppar som den samexisterar med.

²³⁸ Här anser jag dock att det är viktigt att särskilja kritiken av representationalism med kritiken av korrelationism; en kritik gentemot den första ifrågasätter möjligheten att på ett neutralt sätt kunna representera något utan effekter, medan en kritik gentemot den andra kritiserar att vi endast kan ha tillgång till objektet genom subjektet.

²³⁹ Jfr t.ex. Macphersons analys kring saken i fråga, se avsnitt 2.2.

²⁴⁰ Barad (2003), s. 810. Egen kursivering.

²⁴¹ Ibid., s. 803.

²⁴² Barad (2007), s. 97.

²⁴³ Barad (2003), s. 803.

3.3.2.3 Ett objekt, en karikatyr, en effekt

Låt oss här börja med att kort återvända till Bryants idé om differens som grundkrav för ontologiskt varande. Genom att anamma detta synsätt är det tydligt att vi kan föreställa oss att en digital tvilling i allra högsta grad framkallar en skillnad,²⁴⁴ vilket innebär att en digital tvilling går att uppfatta som ett lika verkligt objekt som, säg, den röda bollen som flickan sparkar på. Det faktum att en digital tvilling är virtuell eller icke-fysisk spelar ingen roll; ontologiskt kan vi dra slutsatsen att den finns.²⁴⁵

Jag anser här att det dock är viktigt att inte råka hamna i en diskussion om relationen mellan subjektet och objektet, eftersom det är just detta som bidrar till det korrelationistiska tänk som sätter subjektet i en privilegierad position över objektet.²⁴⁶ Det är därför viktigt att understryka att den skillnad som våra digitala tvillingar skapar i frågan om deras existens inte på något vis är beroende av vår kunskap eller medvetenhet om dem. Likt Bryant argumenterar gör en kvark på andra sidan universum likväl skillnad på universums struktur, med eller utan vår specifika kunskap om den.²⁴⁷ Den skillnaden som den digitala tvillingen skapar är därmed relaterat till tvillingen själv, snarare än vår relation till den. Bryant sammanfattar sin platta ontologi på följande sätt:

In this regard, the Principle of the Inhuman is formulated not so as to exclude the human – humans and human artefacts, after all, make differences too – but rather to underline the point that humans are beings among the swarm of differences and hold no special or privileged place with respect to these differences.²⁴⁸

I denna aspekt är det tydligt hur den objektorienterade ontologin gör en tydlig och distinkt separation mellan ontologi och epistemologi. Det går nämligen relativt enkelt att hävda att om man använder skillnad som en existensberättigande grund, så bör man också ha en föregående förståelse för vad denna skillnad består utav. Skulle inte denna argumentation innebära att vi går korrelationistens ärende, eftersom vi har satt definitionen av skillnadsgörandet i direkt relation till vårt medvetande av densamma? Det är mot bakgrund av detta som Bryant menar att vi måste separera ontologin från epistemologin.²⁴⁹ Genom att anamma Bryants s.k. *Ontic Principle* kan skillnadsgörandet nämligen uppstå utan något som helst beroendeförhållande av en föregående förståelse av *vad* skillnaden består utav.

Jag tycker därför att det relativt enkelt går att visualisera att en digital tvilling alltså existerar i sig självt, trots dennes avsaknad av en fysisk kropp. Det faktum att tvillingen är virtuell, digital och icke-fysisk ter sig vara långt ifrån ett hinder i detta sammanhang – precis som Bryant argumenterar måste vår förståelse av olika varanden breddas rejält: "...the domain of being must be far broader than natural beings, including signs, fictions, armies, corporations, nations, etc.. [sic!] *Natural beings make up only a subset of being.*"²⁵⁰

Bryant såväl som Graham Harman menar att objekt i huvudsak är delade. Objekt består å ena sidan av dess egenskaper och dess delar, och å andra sidan av dess substans.²⁵¹ Genom denna uppdelning vill Harman såväl som Bryant påvisa att ett objekt aldrig kan bestå av endast det ena

²⁴⁴ Kanske speciellt om den digitala tvillingen har befogenhet att ingå avtal å dina vägnar. Notera dock att det inte görs någon skillnad på skillnadsgöranden, se 2.1.2.

²⁴⁵ Bryant (2011), s. 275.

²⁴⁶ Badiou, Alain & Woodard, Ben, *Interview*, Bryant, Levi R.; Harman, Graham; Srnicek, Nick (red.), *The Speculative Turn: Continental Materialism and Realism*, re.press, Melbourne, 2011, s. 19.

²⁴⁷ Denna princip benämns av Bryant som *The Principle of the Inhuman*, se Bryant (2011), s. 267.

²⁴⁸ Ibid., s. 268.

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Ibid., s. 270. Egen kursivering.

²⁵¹ Bryant, Levi R., *Relations and Withdrawal*, Larval Subjects, publicerad 2010-01-20, <https://larvalsubjects.wordpress.com/2010/01/20/relations-and-withdrawal/>, hämtad 2018-11-12

eller det andra, eftersom vi t.ex. kan ändra på ett objekts egenskaper eller delar utan att vi för den sakens skull slutar att uppfatta objektet som just *det* objektet.²⁵² Om vi utgår från en sådan premiss måste man naturligtvis fråga sig själv om det är möjligt att hitta ett objekts substans, och i sådant fall – vad är det?

Både Harman och Bryant menar att det är omöjligt att hitta ”the objectness of the object”,²⁵³ eftersom objekt ständigt undandrar sig själva från varandra.²⁵⁴ Detta undandragande kan te sig abstrakt, men enligt mig lyckas Bryant exemplifiera det på ett mycket tydligt sätt: ”...objects are like poltergeists. In many instances, objects, like poltergeists, make quite a ruckus and produce a lot of noise, but, adopting the language of Merleau-Ponty, we never encounter the poltergeist in the flesh but only the effects of the poltergeist.”²⁵⁵ Med andra ord: vi kan aldrig se ett objekt för vad det verkligen är, eftersom vi endast uppfattar dess karikatyr och dess manifestation av sig självt.²⁵⁶ Om vi accepterar denna premiss kan vi vidare förstå att ett objekt inte heller endast kan bestå av dess relationer till antingen a) det mänskliga subjektet, eller b) andra objekt, eftersom det skulle innebära att existensberättigandet består av relationer till relationer, vilket mer eller mindre skapar ett luftslott.²⁵⁷

Sammanfattningsvis anser jag därmed att det är möjligt att konstatera att en digital tvilling alltså är ett objekt *i sig själv*, oberoende av och utanför vårt mänskliga förståelse av densamma. Den digitala tvillingens existensberättigande går att återfinna utanför relationen till dennes respektive mänskliga huvudman, och likväl utanför dennes relation till andra digitala tvillingarna eller den effekten de sammantaget har på vårt samhälle. Likt de olika starka kropparna i Philippopoulos-Mihalopoulos lawscape kommer även dessa digitala tvillingar att sätta sitt avtryck på vår omvärld, men med vilken kraft och i vilken riktning återstår att se.

3.3.2.4 En utmanad gränsdragning?

Jag vill börja här med att återigen understryka att även om den spekulativa realismens objektorienterade ontologi hjälper mig att se den digitala tvillingen i ett nytt ljus – det vill säga bortom mitt eget subjekt och min relation till densamma – anser jag personligen att en alltför platt ontologi bidrar till en något platt analys. Med det sagt tycker jag visserligen att den spekulativa realismen bidrar till ett *visst* nedmonterande av dualismen subjekt/objekt (eftersom objektets ontologi placeras i ett nytt ljus), men jag anser emellertid inte att teorin ger mig tillräckliga verktyg för att fullt ut kunna svara på frågan *hur* den digitala tvillingen utmanar dualismen, speciellt här i fråga om den digitala tvillingen kan anses utmana vår traditionella uppfattning om vad som kan konstituera ett (rätts)subjekt eller egendom i rättens mening.

Ett posthumanistiskt perspektiv på frågan medför – likt den spekulativa realismen – en monistiskt centrerad världsbild, vilket innebär ett avståndstagande från binära uppdelningar i dualistiska strukturer.²⁵⁸ Det slutgiltiga målet för posthumanismen är dock ett nedbrytande av sådana olika *hierarkiska* uppdelningar som uppstår på grund av ett sådant strukturtänk. Att enbart applicera en objektorienterad ontologi i detta avseende missar därför i min mening en viktig poäng: även om vi placeras på samma sida av likamedstecknet (eftersom allt/alla kan argumenteras vara ett

²⁵² Ibid.

²⁵³ Ibid. Även vad Bryant kallar ”the proper being” av objektet.

²⁵⁴ Ibid.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ Bryant utgår bl.a. från Harmans argumentation där han liknar objekts relationer till varandra vid ett spegelhus. Om vi föreställer oss att objekt består endast utav dess relationer till andra objekt, så upphör objektet *i sig* att existera, se Bryant (2011), s. 271.

²⁵⁷ Ibid.

²⁵⁸ Braidotti (2013a), s. 56.

objekt), löser denna placering i fråga inte samtliga problem, *eftersom det även på samma sida av likhetstecknet finns grader i helvetet*. Detta innebär att även om vi accepterar premissen att en digital tvilling är existensberättigad i sig själv – oaktat hennes relationer till andra – så kvarstår risken för hierarkiska maktobalanser.

Idén om att äga och ha kontroll över ett annat objekt är högst sammanflätat med den västerländska idén av vad som konstituerar en rättslig person. Detta syns tydligt i t.ex. uppdelningen rättssubjekt (med efterföljande rättskapacitet och i de allra flesta fall även rättsbehandlingsförmåga) jämte icke-rättssubjekt. I och med vår rättskapacitet har vi som subjekt gett oss själva förmågan att erhålla självbestämmanderätt, till skillnad från djuren, naturen och kulturen som står till vårt förfogande. Den possessiva individualismens syn på människan som i grund och botten existensberättigad av hennes ägande reproducerar bilden av fristående, autonoma och avgränsade individer (gentemot både andra rättssubjekt, men även gentemot andra objekt).²⁵⁹

Det faktum att den mänskliga kroppen används som avgränsning för att särskilja subjekt från objekt reflekteras tydligt i det tidigare diskuterade rättsfallet *Regina v. Bentham*, där inställningen vidhölls att en person inte kan inneha en kroppsdel som tillhör den egna personen eftersom detta utgör en del av en själv och därmed inte går att uppfatta som ett separat objekt. Rättsfallet cementerar inställningen att en människa definieras efter hennes förmåga att äga andra objekt utanför hennes kropp, samtidigt som hennes egen kropp är exklusiv och, under tiden den tillhör henne, oberörbar. Frågan kvarstår emellertid: hur utmanar den digitala tvillingen vårt sätt att se på den mänskliga kroppen som den avgränsande konstanten mellan å ena sidan *ägande* rättsliga subjekt och å andra sidan icke-mänsklig *ägd* egendom?

Kroppens användning som en avgränsning mellan subjektet och objektet går att kritisera på flera olika punkter från ett posthumanistiskt perspektiv. En av de mest uppenbara är att en sådan tillämpning cementerar en bild av den mänskliga kroppen som statisk och kapabel att vara totalt avskild från andra kroppar.²⁶⁰ Lik de ovan diskuterade rättsfallen²⁶¹ är gränsen mellan subjekt och objekt mycket snävt dragen: kriteriet ligger i den fysiska tillhörigheten till den mänskliga kroppen, vilket resulterar i en allt-eller-inget-analys där en kropp enligt ett västerländskt synsätt endast anses bestå av en kropp medan egendom endast utgörs av egendom.²⁶² Det är emellertid svårt – för att inte säga omöjligt – att ur ett posthumanistiskt perspektiv acceptera en sådan gränsdragning. På samma sätt som rätten aldrig agerar oberoende av rummet eller rummet oberoende av rätten, finns det inga kroppar som agerar opåverkade eller självständiga från andra kroppar. Vi befinner oss inte ensamma i ett slags vakuum, utan vi samlever snarare i ett kontinuum där varje kropp sammanflätas med varandra för att därefter undandras till ett tillstånd där den *uppfattas* agera självständigt.²⁶³

Om vi använder den mänskliga kroppen i syfte att kategorisera den digitala tvillingen kommer vi enligt mig onekligen landa i en desubjektiverande slutsats. I motsats till exempelvis ett finger eller en hand kommer den digitala tvillingen definieras som något som existerar *utanför* den mänskliga kroppen, vilket innebär att den i likhet med Moores celler anses vara tillräckligt separerad för att rättsligt sett definieras som egendom (och därmed möjlig att kommersialiseras).

Att en digital tvilling med allra högsta sannolikhet skulle uppfattas som separerad från kroppen och därmed vara ett icke-mänskligt objekt återspeglas väl i en debatt kring bloggaren och

²⁵⁹ Davies (2012), s. 11.

²⁶⁰ Med kroppar menar jag i det här sammanhanget både mänskliga kroppar, men också icke-mänskliga sådana.

²⁶¹ *Regina v. Bentham* och *Moore v. Regents*.

²⁶² Denna svartvita gränsdragning anser jag i allra högsta grad korrelerar med den rättsdogmatiska ordning vi är vana vid. På samma sätt som vi anses kunna befinna oss antingen innanför eller utanför rättsordningen (jfr avsnitt 2.1.1.1), förutsätter vi att subjekt och objekt är varandras utsidor – du kan inte vara båda samtidigt, och så fort du inte faller i den ena kategorin så måste du nödvändigtvis befinna dig i den andra.

²⁶³ Philippopoulos-Mihalopoulos (2015), s. 5.

entreprenören Isabella Löwengrips²⁶⁴ nya ”robotinfluencer”. Den 19 november 2018 gick Isabella Löwengrip ut med beskedet att hennes skönhetsföretag Löwengrip Beauty AB skulle bygga en klon av henne själv i syfte att hinna skapa mer content på deras kanaler.²⁶⁵ Klonen/roboten går under namnet Gabrielle Löwengrip och har idag en egen profil på Instagram som gick ”live” i december 2018.²⁶⁶ Isabella Löwengrip beskriver Gabrielle som följande:

Gabrielle ... är bosatt i New York, och hon älskar skönhet. Följarna kommer att få en inblick i hennes liv där hon dejtar, umgås med vänner, jobbar, testar brunchhak, tränar inför NYC marathon [*sic!*], inreder sitt hem och ägnar sig åt att gräva ner sig i skönhet.²⁶⁷

Kort efter att Isabella Löwengrip annonserat sin klon släppte radioprofilerna Alex Schulman och Sigge Eklund podcastavsnittet ”Felix och Pagge” där de kommenterar händelsen.²⁶⁸ I avsnittet diskuterar Schulman och Eklund huruvida de genom att skapa egna fiktiva karaktärer på Instagram med de parodierande namnen Felix och Pagge virtuellt skulle kunna smutskasta Gabrielle, t.ex. genom att via deras karaktärer sprida rykten om att Gabrielle är prostituerad eller försvunnen i en traffickinghärva, och på så vis få Isabella Löwengrips diverse sponsorer att dra sig ur olika samarbeten. Vad jag anser vara mest intressant med denna diskussion är när Schulman säger följande: ”Vi gör ju inget fel, vi vet ju att hon [Gabrielle; egen anm.] inte finns. Vi kan aldrig bli anmälda för förtal.”²⁶⁹ Eklund svarar och konstaterar att:

Detta måste vi göra ... Efter inspelning idag så skapar vi ett Instagramkonto som heter Felix och Pagge och där ger vi dem liv, så som Isabella gav Gabrielle liv ... Det finns väl inget juridiskt hinder? Vi får väl påstå vad vi vill om hur Gabrielle lever sitt liv egentligen, eftersom hon inte finns – egentligen?²⁷⁰

Ett av de grundläggande rekvisiten i svensk rätt för att någon ska dömas för förtal enligt 5 kap. 1 § Brottsbalken (1962:700) är att den utpekade är en *levande person*, vilket innebär att i den mån Gabrielle – likt Eklund hävdar – inte ”finns”, så kan hon heller inte anses utgöra ett rättssubjekt med efterföljande rättskapacitet och rättigheten att inte utsättas för förtal. Om man i ovanstående exempel använder den mänskliga kroppen som en markör för vad kan utgöra ett rättssubjekt eller egendom kommer Gabrielle endast anses vara det senare; en marknadsföringsstrategi, fiktiv och objektifierad – hon är icke-levande egendom som ägs av rättssubjektet Löwengrip Beauty AB.

Fallet ”Gabrielle” synliggör problematiken med att försöka separera den digitala personen (i detta fall både Isabella Löwengrip såsom hon porträtterar/s på sociala medier, och även i förlängningen hennes ”klon” Gabrielle) från den fysiska personen. Idag är det mycket vanligt att man uppfattar det som möjligt att särskilja sin digitala persona från sin fysiska kropp; mellan alla filter och retuscheringar har man å ena sidan sig själv, och å andra sidan vad som visas upp. Liket jag tidigare diskuterat är dock idén om att vi kan särskilja den som representeras och

²⁶⁴ Tidigare känd under namnet ”Blondinbella”.

²⁶⁵ Gabrielle är inte den första robotinfluencern, utan fenomenet har funnits i flera år. En av de mest kända är modellen/artisten/roboten Miqueula Sousa (mer känd under sitt Instagramnamn Lil Miqueula, ”lilmiquela”). Lil Miqueula började vara aktiv på Instagram den 22 april 2016, och har i skrivande stund 1,5 miljoner följare på den sociala medieplattformen. Hon har släppt flera låtar med miljontals lyssningar respektive, se Sousa, Miqueula, Instagramkonto: @lilmiquela, <https://www.instagram.com/lilmiquela/>, hämtad 2018-12-04.

²⁶⁶ Löwengrip, Gabrielle, Instagramkonto: @gabriellelowengrip, <https://www.instagram.com/gabriellelowengrip/>, hämtad 2018-12-04.

²⁶⁷ Löwengrip, Isabella, *Min klon Gabrielle*, Isabella Löwengrip, publicerad 2018-11-19, <https://www.isabella-lowengrip.se/2018/11/19/min-klon-gabrielle/> [www.isabellalowengrip.se (2018-11-19)], hämtad 2018-12-04.

²⁶⁸ Eklund, Sigge & Schulman, Alex, *Felix & Pagge*, Alex & Siggas Podcast, publicerad 2018-11-23 [Alex & Siggas Podcast].

²⁶⁹ Ibid.

²⁷⁰ Ibid.

representationen i fråga högst problematisk från ett posthumanistiskt perspektiv – Isabella Löwengrips kropp tar nämligen inte slut där hennes digitala persona tar vid.²⁷¹ En fortsatt humanistisk förståelse av vad som kan utgöra ett subjekt/objekt kommer innebära att Gabrielle aldrig kan anses utgöra en del av Isabella Löwengrips subjekt, eftersom Gabrielle inte fysiskt tillhör hennes kropp. Effekten blir att Isabella Löwengrip inte heller skulle kunna väcka talan om förtal eftersom någon smutskastning av Gabrielle inte riktar sig mot Isabella Löwengrips *person* – trots att Gabrielle enligt henne själv är en ”klon” av hennes personlighet och i mångt och mycket personifierar Isabella Löwengrip.²⁷²

Det faktum att Schulman och Eklund menar att smutskastning av Gabrielle inte är en smutskastning av personen Isabella Löwengrip överensstämmer med det humanistiska antagandet om att vi endast består av våra fysiska kroppar, och denna förståelse bekräftas även av de svenska förtalsbestämmelserna. Från ett posthumanistiskt perspektiv är denna uppfattning problematisk. Genom att fortsätta i dualistiska spår där vi upprätthåller idéer om den representerade vs. representationen, samt om subjektet som fysiskt inlåst och objektet som fysiskt utelåst, så blundar vi för det faktum att den mänskliga kroppen inte på något sätt är statisk. Jag anser att vi genom att applicera ett posthumanistiskt perspektiv kan lära oss att se hur den mänskliga kroppens ”låsta” gränser luckras upp i takt med att mänskliga och digitala kroppar blir allt mer beroende av varandra. Som Haraway skriver – ”[w]hy should our bodies end at the skin?”²⁷³

Det är inte bara det faktum att människan har mer flytande gränser än vad vi en första anblick kan tro som gör den mänskliga kroppen problematisk att använda som skiljelinje mellan subjekt och objekt, utan dess funktion som avgränsare går även att kritisera från ett antihumanistiskt perspektiv.²⁷⁴ Kritiken kan konkretiseras till följande: vilken mänsklig *modell* är det egentligen vi använder oss av när vi talar om den mänskliga kroppen, och vad får det för implikationer för de kroppar som inte har möjligheten att rätta sig efter dess norm?

Som jag ovan diskuterat²⁷⁵ är det tydligt att den konceptualiserade ”mänskliga människan” innehåller vissa givna (liberalt utformade) associationer, och därmed är långt ifrån den generella utgångspunkt vi gärna vill låta den stå förebild för. Precis som Braidotti argumenterar har idén om Människan grundats i ett upplysningsideal som placerar en viss typ av människa i toppen som referensram för resten av mänskligheten.²⁷⁶ Att därmed tala om den mänskliga kroppen som ett generellt och universellt applicerbart koncept, som i sin tur är förmögen att agera som en neutral avgränsare gentemot det ena eller det andra, blir högst motsägelsefullt eftersom *alla mänskliga kroppar inte har haft status som människa*.²⁷⁷

Sarah Keenan²⁷⁸ menar vidare att förhållandet mellan person kontra egendom inte ska ses som en gräns som vi antingen befinner oss på ena eller andra sidan om, utan snarare som ett maktförhållande som är rumsligt beroende.²⁷⁹ Egendom uppstår sekunden då rummet upprätthåller

²⁷¹ Se avsnitt 1.3.3 samt 3.3.2.2.

²⁷² Isabella Löwengrip skriver följande i sin blogg om anledningen till varför Gabrielle skapades: ”Löwengrip är inget klassiskt skönhetsbolag. Vi är ett beauty-techbolag och vår styrka ligger i vår digitala expertis ... Problemet är att jag blir bolagets flaskhals, då jag behövs för mer content än vad vi idag kan skapa. Dessutom expanderar vi nu globalt, vi har etablerat oss på flera marknader på kort tid och behovet bara växer. Jag vill, men kan inte, finnas överallt samtidigt. Speciellt inte då jag är mamma till två små barn. Därför bygger vi nu kloner av mig i sociala medier, och vi börjar med en.” Se www.isabellalowengrip.se (2018-11-19).

²⁷³ Haraway (1991). Egen kursivering.

²⁷⁴ Se mer avsnitt 2.2.2.

²⁷⁵ Se bl.a. avsnitt 2.2.2.

²⁷⁶ Braidotti (2013b), s. 2.

²⁷⁷ Ibid., s. 1.

²⁷⁸ Universitetslektor i juridik vid University of London.

²⁷⁹ Keenan, Sarah, *Subversive Property: Reshaping Malleable Spaces of Belonging*, Social & Legal Studies, vol. 19, no. 4, 2010 [Keenan (2010)], s. 423.

ett förhållande av *tillhörighet*, må det så vara mellan subjekt och objekt, objekt och objekt eller subjekt och subjekt.²⁸⁰ En sådan förståelse eliminerar fokus på individen i fråga och sätter istället förhållandet mellan A och B i ett större perspektiv; effekten blir att inte bara det som rätten klassificerar som objekt kan ägas, utan även identitetsmarker som sexualitet eller ens hudfärg blir till egendom.²⁸¹ Som Keenan framhåller är det inte bara rätten som är förmögen att (via den mänskliga kroppens ”gränser”) utmåla vad som är egendom och vad som inte är det: det handlar snarare om kroppars maktförhållanden och förståelsen för att vissa kroppar i dagens samhälle har mer att säga till om.²⁸²

Ett posthumanistiskt perspektiv gör det mer eller mindre omöjligt att begränsa sin förståelse av ett rättssubjekt eller vad som utgör egendom till givna fysiska gränser, eftersom kroppar är *så mycket mer* än vad som först möter ögat.²⁸³ Denna insikt, ställd i jämförelse med det humanistiska antagandet att kroppen består av vad som fysiskt tillhör den, ger upphov till spännande följdfrågor: om vi fortsätter att acceptera att en hand endast kan ses som egendom när den uppfyller separationskriteriet, måste vi inte följaktligen också göra antagandet att icke-mänskliga objekt som opereras in i en kropp automatiskt blir del av det mänskliga subjektet? Och om vi i sådant fall kan acceptera att ett subjekt kan bestå av olika ting (både kroppsdelar, men även delar som tidigare klassificerades som objekt), är det verkligen så långsökt att nu våga utmana vår traditionella förståelse av subjektet kontra objektet, och istället acceptera att kroppar består av så mycket mer än vad som de facto inkapslas av hud?²⁸⁴

Pacemakers, implantat, linser, transplantationer, tänder, löshår eller blod; glasögon, kläder, smink, piercings; mobiltelefoner, robotinfluencers eller digitala tvillingar i cybervärlden – vad som åtskiljer oss från det, dig från mig, eller subjektet från objektet är så mycket mer diffust än vad vi vill tro, och att strikt upprätthålla denna dualism osynliggör och marginaliserar det sätt som mänskliga och digitala kroppar reproduceras i samklang med varandra.

3.3.2.5 Sammanfattning

Jag anser att det är möjligt att dra slutsatsen att den digitala tvillingens förmåga att agera på egen hand – om än med dess huvudmans intresse i åtanke – förstärker den posthumanistiska tanken att det är problematiskt med en ontologisk förståelse som bejakar att vi å ena sidan kan ha representationer och å andra sidan entiteter som inväntar representation.²⁸⁵ Utöver detta anser jag också att den digitala tvillingen skapar en differens vilket innebär att den – likt vilken kvark som helst i universum – bidrar med en skillnad som annars inte hade funnits och att den därmed är ontologiskt existensberättigad i sig *själv*.

Slutligen anser jag att även om den digitala tvillingen är ett ”barn av sin tid” (d.v.s. skapad i en kapitalistisk kontext som bejakar produktifiering och kapitalisering av tidigare icke-exploaterade resurser), så kan den digitala tvillingen innebära ett viktigt bidrag till diskussionen kring hur subjekt och objekt rättsligen porträtteras. Jag tycker mig kunna se att den digitala tvillingen till viss del destabiliserar idén att endast den mänskliga kroppen kan användas som den avgörande skiljelinjen för att placera olika kroppar i fack som antingen ”subjekt” eller ”objekt”, just eftersom gränsen

²⁸⁰ Ibid.

²⁸¹ Ibid., s. 427. Vithet kan uppfattas som egendom eftersom ”ägaren” utav denna egendom åtnjuter vissa privilegier som endast uppkommer när hänsyn tas till den rumsliga kontext (jfr här med citatet ”I don’t see color” som cementerar det faktum att många tror sig vara förmögna att se bortom kontextuella förhållanden), se mer avsnitt 2.2.1.

²⁸² Ibid., s. 427–428.

²⁸³ Jfr diskussionen kring Isabella Löwengrips klon Gabrielle.

²⁸⁴ Haraway belyser frågan utmärkt på följande vis: ”Why should our bodies end at the skin, or include at best other beings encapsulated by skin?” Se Haraway (1991), s. 178.

²⁸⁵ Barad (2003), s. 807.

Internet of People

sinsemellan blir mer transcendental. Den digitala tvillingen kommer inte vara någon utlovad Messias, men trots det anser jag att det finns något som talar för att en sådan teknologisk utveckling kommer innebära att vi i större grad uppfattar mänskliga och digitala kroppar som integrerade, vilket i sin tur kanske medför en (något) förändrad syn på människans plats i världen.

Del IV – Avslutning

4.1 EN SAMMANFATTNING

Det finns ingen tvekan om att digitaliseringens utveckling går i en rasande fart. Vare sig det gäller IoP som en cyberfysisk konvergens, singularitet eller som en kryptobaserad internetjänst, är internets framtida utformning mer beroende av oss själva snarare än de gränser som tekniken sätter.

IoP förstärker bilden av att gränsen mellan det digitala och det mänskliga blir allt mer intrikat, och det är snarare regel än undantag i dagens digitala samhälle att den ena ses som en förutsättning för den andres existens.²⁸⁶ I och med IoT:s utveckling – och nu även IoP – kommer denna konvergens troligen fördjupas allt mer. Likt den avancerade kapitalismen har jag själv svårt att se att den digitala utvecklingen är något som kan förhindras eller saktas ned; ekorrhjulet snurrar nu så snabbt att det är omöjligt för oss att ta oss ur det.²⁸⁷

Mitt syfte med detta arbete har varit att introducera en (utökad) förståelse för hur ett fenomen som IoP utmanar vår traditionella förståelse av rätten, som i sin tur i mångt och mycket konstrueras av dualistiska och humanistiskt inspirerade dualismer. Trots IoP:s moderna och digitalt avancerade karaktär anser jag dock att det är tydligt att även detta fenomen bottenar i vedertagna binära uppfattningar, som tankens makt över kroppen, individens företräde framför kollektivet och till viss del även subjektets överordnande i förhållande till objektet.

Sammantaget tycker jag mig kunna skönja ett tydligt mönster vad gäller samtliga tre premisser med dess tillhörande dualismer. Detta mönster tar sig i uttryck i vad som vid en första anblick verkar vara ett nedbrytande av dualistiska traditioner som vårt rättssystem vilar på, vilket kan gesken av en ny och förändrad syn på människan och samhället som mer integrerad och i linje med posthumanismens tankeströmningar. Med det sagt så ligger ändå den avancerade kapitalismen – motorn bakom IoP – kvar och verkar i kulisserna, vilket innebär att den produktifiering som vi nu ser ske av mänsklig information oundvikligen går kapitalismens ärend. Jag ser därför en risk i att IoP på ett djupare plan behåller en konstruktion som i sin tur är uppbyggd av en binär och dualistisk struktur, även om detta maskeras och göms bakom ett, på ytan, till synes förändrat beteende.

Men – inget ont som inte för något gott med sig. Trots det faktum att IoP brottas med en inneboende problematisk konstruktion tror jag att det finns en viss möjlighet att den digitala tvillingen kan bli ett försiktigt första steg på vägen för att på ett djupare plan våga utmana idén om användandet av den mänskliga kroppen som skiljelinjen mellan vad som å ena sidan utgör en rättslig person och vad som å andra sidan anses vara egendom. Tack vare den digitala tvillingens karaktär erbjuder vi enligt mig en mer djupgående förståelse för det faktum att kroppar består av så mycket mer än vi hitintills har velat föreställa oss – den stora frågan här är snarare om vi verkligen kommer vilja (och våga) ta åt oss av denna kunskap.

²⁸⁶ Jfr alla olika tekniska hjälpmedel som finns för mänskliga kroppar, t.ex. glasögon, pacemakers, vävnadsteknik, AI-kirurgi m.m., men också det faktum att AI ännu inte är helt självgenererande utan tvärtom fortfarande är beroende av den mänskliga faktorn.

²⁸⁷ Detta synsätt förstärks också av det faktum att man ofta använder tekniken som räddaren av det som vi redan har förstört, speciellt i förhållande till miljöfrågan. Många menar att vi inte ska behöva ändra vårt levnadssätt, utan att tekniken kommer att se till att vi kan leva som vi är vana vid genom t.ex. bränslesnålare flyg, bättre drivmedel eller moderna (och ännu ej uppfunna) sätt att hantera koldioxidutsläpp.

4.2 FRAMÅT OCH UTÅT

Det kan kännas nedslående att avsluta något i moll. Kritik kritiserar ofta för att vara just inget mer än kritik; det saknas vision, ambition eller framåtanda. Att påpeka svagheter utan att framhålla alternativa vägar uppfattas vara icke-pragmatiskt och skapar inte sällan en gör-det-bättre-själv-mentalitet.

Under tiden jag har författat denna uppsats har jag märkt att jag oftare än förut har hamnat i diskussioner om kapitalismens grepp om samhället; vi har talat om vad det gör med vår miljö och hur det påverkar oss människor. Dessa samtal har ofta slutat på samma sätt; vi kritiserar, diskuterar och ifrågasätter – men i slutet av dagen, oaktat ingångsvärde, är det vanligen en allomfattande konsensus i att systemet är orubbligt. På samma sätt som rättsdogmatiken åtnjuter ett slags problemformuleringsprivilegium, är det tydligt att kapitalismen som ekonomiskt system innehar samma position. Genom dess ständiga bekräftelse genom och tack vare vårt rättsliga system (som konstruerats av dualismer som göder en struktur som gynnar dess existens) reproduceras och befästs vår mänskligt skapade tragedi, dag ut och dag in.

Det är nog här min icke-önskade, fega, otillräckliga kritik kommer in. Digitaliseringen kommer inte att rädda oss. En ny internetera kommer inte att förändra oss, gjuta oss i nya former eller hitta nya vägar framåt. IoP är inte frälsaren. Nej, det vi ser är troligtvis fortsättningen på en redan upparbetad och bevandrad väg, med några få ljusglimtar i mörkret. En vän sa till mig att det enda vi kan hoppas på, under tiden vi förstör vår planet i jakten på den teknik som ska rädda oss, är att vi kanske kan lyckas skapa något som tar oss härifrån innan det är för sent – så kan vi börja om på ruta ett någon annanstans, långt borta från den katastrofala röran vi lämnat bakom oss.

Fast i en kapitalistisk rävsax – hoppet är verkligen det sista som lämnar människan.

Källförteckning

LITTERATUR

Barad, Karen, *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*, uppl. 2, Duke University Press, Durham & London, 2007.

Bostrom, Nick, *Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies*, uppl. 8, Oxford University Press, Oxford, 2014.

Braidotti, Rosi, *The Posthuman*, Polity Press, Cambridge, 2013.

Davies, Margaret, *Asking the Law Question*, uppl. 4, Thomson Reuters, Sydney, 2017.

Donne, John, *Deviations Upon Emergent Occasions: Meditation XVII*, 1624.

Gratton, Peter, *Speculative Realism: Problems and Prospects*, Bloomsbury, London & New York, 2014.

Gustafsson, Håkan, *Dissens: om det rättsliga vetandet*, Juridiska institutionens skriftserie, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, skrift 9, 2011.

Haraway, Donna, *Simians, Cyborgs, and Women. The Reinvention of Nature*, Routledge, New York, 1991.

Hardcastle, Rohan, *Law and the Human Body: Property Rights, Ownership and Control*, Hart Publishing, Portland, 2007.

Hardt, Michael & Negri, Antonio, *Empire*, Harvard University Press, London, 2000.

Hayles, N. Katherine, *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics*, The University of Chicago Press, Chicago & London, 1999.

Käll, Jannice, *Converging Human and Digital Bodies*, Juridiska institutionens skriftserie, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, skrift 023, 2017.

Macpherson, C.B., *The political theory of possessive individualism – from Hobbes to Locke*, Oxford University Press, Oxford, 1962.

Wittgenstein, Ludwig, *Tractatus Logico-Philosophicus*, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co, London, 1922.

VETENSKAPLIGA ARTIKLAR

Badiou, Alain & Woodard, Ben, *Interview*, Bryant, Levi R.; Harman, Graham; Srnicek, Nick, (red.), *The Speculative Turn: Continental Materialism and Realism*, re.press, Melbourne, 2011.

Barad, Karen, *Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter*, The University of Chicago Press, 2003.

Belding, Elizabeth M.; Ott, Jörg; Passarella, Andrea; Reichl, Peter, *Report from Dagstuhl Seminar 17412: Internet of People*, Dagstuhl Reports, vol. 17, no. 10, 2017.

Braidotti, Rosi, *Posthuman Humanities*, European Educational Research Journal, vol. 12, no. 1, 2013.

Braidotti, Rosi, *Posthuman Critical Theory*, Springer India, 2016.

Braidotti, Rosi & Davies, Heather, *The Amoderns: Thinking With Zoe – A Feature Interview with Rosi Braidotti*, Amodern, 2016.

Brassier, Ray, *Concepts and Objects*, Bryant, Levi R.; Harman, Graham; Srnicek, Nick, (red.), *The Speculative Turn: Continental Materialism and Realism*, re.press, Melbourne, 2011.

Bruncevic, Merima, *Fixing the Shadows: Access to Art and the Legal Concept of Cultural Commons*, Juridiska institutionens skriftserie, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, skrift 016, 2014.

Bruncevic, Merima, *Subjektets död: en postapokalyptisk livvaka*, Ord&Bild, no. 1, 2017.

Bryant, Levi R., *The Ontic Principle: Outline of an Object-Oriented Ontology*, Bryant, Levi R.; Harman, Graham; Srnicek, Nick, (red.), *The Speculative Turn: Continental Materialism and Realism*, re.press, Melbourne, 2011.

Bryant, Levi R.; Harman, Graham; Srnicek, Nick, *Towards a Speculative Philosophy*, Bryant, Levi R.; Harman, Graham; Srnicek, Nick (red.), *The Speculative Turn: Continental Materialism and Realism*, re.press, Melbourne, 2011.

Chiurazzi, Gaetano, *Reality and Possibility: A Defense of Kant against New Realisms*, Research in Phenomenology, vol. 48, 2018.

Conti, Marco; Das, Sajal K.; Passarella, Andrea, *The Internet of People (IoP): A new wave in pervasive mobile computing*, Pervasive and Mobile Computing, vol. 41, 2017.

Conti, Marco; Das, Sajal K.; Passarella, Andrea m.fl., *Looking ahead in pervasive computing: Challenges and opportunities in the era of cyber-physical convergence*, Pervasive and Mobile Computing, vol. 8, no. 1, 2012.

Conti, Marco; Mordacchini, Matteo; Passarella, Andrea, *Design and Performance Evaluation of Data Dissemination Systems for Opportunistic Networks Based on Cognitive Heuristics*, ACM Transactions on Autonomous and Adaptive Systems (TAAS), vol. 8, no. 3, 2013.

Davies, Margaret, *Persons, Property, and Community*, feminists@law, vol. 4, no. 2, 2012.

Dolphijn, Rick & van der Tuin, Iris, *Pushing dualism to an extreme: On the philosophical impetus of a new materialism*, Springer, 2011.

Dolphijn, Rick & van der Tuin, Iris, *New Materialism: Interviews & Cartographies*, Open Humanities Press, 2012.

Haraway, Donna, *Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective*, *Feminist Studies*, vol. 14, 1988.

Hardt, Michael, *The Common in Communism*, *Rethinking Marxism*, vol. 22, no. 3, 2010.

Keenan, Sarah, *Subversive Property: Reshaping Malleable Spaces of Belonging*, *Social & Legal Studies*, vol. 19, no. 4, 2010.

Lyons, Tom, *The Book of Fermat*, Fermat, 2017.

Morton, Timothy, *Here Comes Everything: The Promise of Object-Oriented Ontology*, *Critical Humanities and Social Sciences*, vol. 19, no. 2, 2012.

Philippopoulos-Mihalopoulos, Andreas, *Spatial Justice: Body, Lawscape, Atmosphere*, Routledge, New York, 2015.

Radin, Margaret J., *Property and Personhood*, *Stanford Law Review*, 1982.

Revelles Benavente, Beatriz, *Re(con)figuring the ethico-onto-epistemological question of matter*, *Graduate Journal of Social Science*, vol. 7, 2010.

Svensson, Eva-Maria, *Boundary-Work in Legal Scholarship*, Davies, Margaret; Gunnarsson, Åsa; Svensson, Eva-Maria (red.), *Exploiting the Limits of Law: Swedish Feminism and the Challenge to Pessimism*, Ashgate Publishing Limited, Hampshire & Burlington, 2007.

Svensson, Eva-Maria, *De lege interpretata – om behovet av metodologisk reflektion*, Juridisk Publikation, jubileumsnummer 2014.

Trägårdh, Lars, *Det civila samhällets karriär som vetenskapligt och politiskt begrepp i Sverige*, *Tidsskrift för samfunnsforskning*, no. 4, 2008.

Åse, Cecilia, *Individ utan innehåll*, *Statsvetenskaplig Tidskrift*, årg. 96, no. 2, 1993.

TIDNINGARTIKLAR

Aghamn, Albin, *Mr Cool efter kritiken: Mitt mål är att få folk att skratta*, SvT Nyheter, publicerad 2018-07-23, <https://www.svt.se/kultur/mr-cool-efter-kritiken-mitt-mal-ar-att-fa-folk-att-skratta>.

Borst, Peter, *The Hive Mind*, *Bee Culture: The Magazine of American Beekeeping*, publicerad 2018-05-21, <https://www.beeculture.com/the-hive-mind/>.

Internet of People

Botsman, Rachel, *Big Data meets Big Brother as China moves to rate its citizens*, Wired, publicerad 2017-10-21, <https://www.wired.co.uk/article/chinese-government-social-credit-score-privacy-invasion>.

Horvatovic, Iva, *Straffas för dataspelsfusk – så funkar Kinas sociala kreditsystem*, SvT Nyheter, publicerad 2018-11-04, <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/sa-funkar-kinas-sociala-kreditsystem>.

Lanier, Jaron, *Digital Maoism: The Hazards of New Online Collectivism*, Edge, 2006-05-29, <https://www.edge.org/conversation/jaron-lanier-digital-maoism-the-hazards-of-the-new-online-collectivism>.

Livingstone, Josephine, *Relatively speaking: do our words influence how we speak?*, The Guardian, publicerad 2017-01-29, <https://www.theguardian.com/education/2014/jan/29/how-words-influence-thought>.

Marr, Bernard, *What Is Digital Twin Technology – And Why Is It So Important?*, Forbes, publicerad 2017-03-06, <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2017/03/06/what-is-digital-twin-technology-and-why-is-it-so-important/#78a257782e2a>.

McKinsey & Company, *Digital globalization: the new era of global flows*, McKinsey Global Institute (MGI), 2016, <https://www.mckinsey.com/-/media/McKinsey/Business%20Functions/-McKinsey%20Digital/Our%20Insights/Digital%20globalization%20The%20new%20era%20of%20global%20flows/MGI-Digital-globalization-Executive-summary.ashx>.

Olson, Pharmy, *How Facebook Helped Donald Trump Become President*, Forbes, publicerad 2016-11-09, <https://www.forbes.com/sites/parmyolson/2016/11/09/how-facebook-helped-donald-trump-become-president/#6c51f8fd59c5>

Richards, Chris, *Why the "Internet of People" Is Going to Replace the "Internet of Things"*, Intelligent HQ, publicerad 2017-03-27, <https://www.intelligenthq.com/innovation-management/why-the-internet-of-people-is-going-to-replace-the-internet-of-things/>.

Statt, Nick, *Elon Musk launches Neuralink, a venture to merge the human brain with AI*, The Verge, publicerad 2017-03-27, <https://www.theverge.com/2017/3/27/15077864/elon-musk-neuralink-brain-computer-interface-ai-cyborgs>.

Sundell, Joachim, *Högerextremister bakom hatdrevet mot Åhléns Lucia*, SvT Nyheter, publicerad 2016-12-13, <https://www.svt.se/kultur/medier/hogerextremister-bakom-hatdrevet-mot-ahlens-lucia>.

Thyrén, Per, *Ahmed fick ombud från främlingsfientligt parti – Jessica Ohlson*, Sveriges Radio, publicerad 2018-09-23, <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=87&artikel=7048761>.

TT, *Ingen hatstorm mot Durmaz*, SvD, publicerad 2018-07-04, <https://www.svd.se/inte-hat-utan-karleksstorm-mot-durmaz>.

Wang, Maya, *China's Chilling 'Social Credit' Blacklist*, Human Rights Watch, publicerad 2017-12-12, <https://www.hrw.org/news/2017/12/12/chinas-chilling-social-credit-blacklist>.

OFFENTLIGT TRYCK

STORBRITANNIEN

Regina v. Bentham, UKHL 18; 1 WLR 1057, 2005.

SVERIGE

SOU 2018:16 Utredning om självkörande fordon på väg – introduktion.

Riksdagsförvaltningens utvärderings- och forskningssekretariat (RUFSS), *Framtidens arbetsmarknad och arbetsliv i den digitala eran*, Sveriges Riksdag, Stockholm, 2017.

USA

Moore v. Regents of the University of California, U.S. Supreme Court of California, 51 Cal.3d 120 (1990); 793 P.2d 479; 271 Cal. Rptr. 146, 1990.

INTERNETKÄLLOR

Douglas, Karen M., *Deindividuation*, Encyclopædia Britannica, <https://www.britannica.com/-topic/deindividuation>.

IMDb, *Black Mirror – Nosedive*, <https://www.imdb.com/title/tt5497778/>.

IMDb, *Body Swap Movies*, publicerad 2011-06-27, <https://www.imdb.com/-list/ls000924797/>.

Internet of People Event, *Towards a Sustainable Future: From Things to People, from People to Society*, <https://www.iopevent.com>.

Internet of Things Sverige, *Vad är IoT?*, IoT Sverige, <https://iotsverige.se/internet-things/>.

Lotsson, Anders, *digital tvilling*, IT-ord, <https://it-ord.idg.se/ord/digital-tvilling/>.

Roos, Ann-Marie, *Brottsbalk (1962:700) 16 kap. 1 §*, Lexino 2018-09-02.

Schloss Dagstuhl Leibniz-Zentrum für Informatik, *Seminar Calendar, October 8–11, 2017, Dagstuhl Seminar 17412*, <https://www.dagstuhl.de/en/program/calendar/semhp/?semnr=17412>.

Svenska Akademiens ordbok, *Individualism*, publicerad 1933, http://www.saob.se/artikel/?-unik=I_0225-0256.vk1i&pz=5.

Svenska Akademiens ordbok, *Kollektivism*, publicerad 1936, http://www.saob.se/artikel/?-unik=I_0225-0256.vk1i&pz=5.

BILDER, BLOGGAR, INSTAGRAM & PODCASTS

BILDER

Bild tagen av mig, Katja Widerståhl, föreställande Jesper Walderstens ljusinstallationer vid utställningen Bröderna Lejonhjärta/Astrid Lindgren/Jesper Waldersten vid Kulturhuset Stadsteatern, Stockholm, september 2018.

BLOGGAR

Bryant, Levi R., *Difference in itself*, Larval Subjects, publicerad 2009-09-21, <https://larvalsubjects.wordpress.com/2009/09/21/difference-in-itself/>.

Bryant, Levi R., *Relations and Withdrawal*, Larval Subjects, publicerad 2010-01-20, <https://larvalsubjects.wordpress.com/2010/01/20/relations-and-withdrawal/>.

Löwengrip, Isabella, *Min klon Gabrielle*, Isabella Löwengrip, publicerad 2018-11-19, <https://www.isabella-lowengrip.se/2018/11/19/min-klon-gabrielle/>.

INSTAGRAM

Löwengrip, Gabrielle, Instagramkonto: *@gabriellelowengrip*, <https://www.instagram.com/-gabriellelowengrip/>.

Sousa, Miquela, Instagramkonto: *@lilmiquela*, <https://www.instagram.com/lilmiquela/>.

PODCASTS

Eklund, Sigge & Schulman, Alex, *Felix & Pagge*, Alex & Siggas Podcast, publicerad 2018-11-23.

